STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02518

DI VELT-BERIHMTE YIDISHE MUZIKER

Menahem Kipnis

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פערלאג „ביכער־פאר־אלע“ ווארשע.

די וועלט־בערידהמטע

יידישע מוזיקער

ערשטער טייל

בעארבייט

מ. קיפּניס.

פּרייז 40 קאפּ.

ווארשע, — תר״ע.

דרוק „האור“, ווארשע, דלוגא 11.

הויפט קוועלען:

1) „Berühmte Juden—Männer und Frauen“.
פון ד״ר אדאלף קאהוט.

2) „Жизнь замѣчательныхъ Людей. библіотека Павленкова“.

3) „Музыка и ея представители“.
פון א. רובינשטיין, ס״ט פעטערבורג 1891

און אנדערע.

ДИ ВЕЛТЪ-БЕРИМТЕ ИДИШЕ МУЗИКЕРЪ

Знаменитые еврейскіе композиторы

обраб. **М. Кипнисъ.**

Часть первая.

Изданіе „Бихеръ-Фаръ-Алэ“, Варшава, Долгая 11.

Типографія М. О. Кринскаго, Долгая 11.

1910 г.

די וועלט-בעריהמטע
יידישע מוזיקער.

יידען אין דער מוזיק.

אין דער ענטוויקלונג פון מוזיק, האבען יידען פון שטענדיג אן פערזומען זעהר א גרויסען ארט. אין יידישען פאלק האבען זיך תמיד געפונען קינסטלער וואס האבען גוט פערשטאנען אויסצודריקען זייערע געפיהלען אין דער מוזיק-שפראך און זענען ניט נאר געגאנגען אין דעם הינזיכט האנד ביי האנד מיט אלע קולטורעלע פעלקער, נאר פערלאפען אביסעל פאראוים, פריהער.

מיר געפינען פיעל גרויסע טאלענטען און גאונים אין דער מוזיק ביי אלע אומות העולם, רעכענענדיג זיך אבער מיט דעם קליינעם פראצענט און ארט וואס יידען פערנעמען צווישען די הונדערטער מיליאנען אנדערע פעלקער, האבען יידען ארויסגעגעבען פיעל מעהר מוזיקער פון אנדערע פעלקער, — קינסטלער, וואס האבען מיט זייערע שעפפונגען און סטיל אויסגעטראטען נייע וועגען אין דער אלגעמיינער מוזיק-קונסט און וועלט-אנשויאונגען.

אויב עס לאזט זיך אמאל אונטערברענגען יידישע מאטעריעלע האב און גוטס, וואס אנבעלאנגט אבער צו'ם יידישען גייסט, פאר איהם איז נאך ניט בעשאפען געווארען קיין געוועהר, מיט וועלכען מען זאל איהם פערניכטען. דער יידישער גייסט ברעכט דורך ווי א שטראמיגעס וואסער אלע צוימען און אייזערנע ווענד, טרעט אויס א וועג, און פערשפרייט זיך וואס ווייטער אלץ ברייטער און ברייטער.

די יידישע שעפפונגס-קראפט אין דער מוזיקאלישער קונסט שטעהט שטענדיג ווי א ביין אין די אנטיסעמיטישע העלזער. דורך די שארפע, העלע און שניידענדע שטראהלען, וועלכע ציהען זיך פון מוזיקאלישען יידישען מח, ווערען זיי איבערראשט, בלייבען מאנכע מאל אהן לשון, אבער ענטפערען אמן ווילט זיך זיי פארט נישט.

אויף יעדער אפערען-ביהנע, אין יעדער קאנצערטען-און סימפאנען-האלע

געפינען זיך שטענדיג פערבאקענע אנטיסעמיטלעך, וועלכע קענען כלומרשט ניט פערדעהען יידישע קאמפאזיציאנען. — „מַה יָפִית״! — שרייען זיי און טאנצען צו הינטער די קוליסען, אבער אין הארצען ברענט דער פייער פון קִנְאָה, ניט פערגינענדיג דעם יידען זיינע רייכע חֵנֶו׳דיגע פאנטאזיעס. ניט נאר די קליינע זשאבעס קראקען און בלאזען זיך אויף דעם יידישען קינסטלער, נאר אויך גרויסע מוזיקער קענען זעהר אפט ניט פערטראגען דעם רוהם, וועלכען די יידישע קינסטלער קענען זיך ערווערבען, און פרובען א שמאך טהון הינטען ארום.

דער גרויסער קאמפאזיטאר ר א ס י נ י, דער אויטאר פון די בעוואוסטע אפערען „ווילהעלם טעל״ און „דער פריזיער פון סעוויל״, צוזעהענדיג די גוואלדיגע אוואציעס און רוישענדע אפלאדיסמענטען, מיט וועלכע דאס פובליקום האט אויפגענומען מ א י ר - ב ע ר׳ן מיט זיין אפערע „ר א ב ע ר ט ד ע ר ט י י ו ו ע ל״ אויף דער גרויסער פאריזער אפערען-סצענע, האט ניט געקענט פערשטיקען זיין קִנְאָה, און א זאג געטהון מיט א ביטער איראנישען טאן: „לאז נאר דער ייד ענדיגען דעם „שַׁבָּת-קוגעל״, וועל איך מיר זיך נעהמען צו דער ארבייט!״—אזוי האט ראסיני בגלד געווארפען מ א י ר - ב ע ר׳ן דעם „ייד״ מיט׳ן „קוגעל״ גלייך אין פָּנִים אריין...

געגען דעם ייד מאיר - ב ע ר איז אויך ארויסגעטראטען ר י ש א ר ד ו א ג נ ע ר, דער גרינדער פון דער מוזיקאלישער דראמע, מיט א בעשולדיגונגס אקט, אין וועלכען ער איז אנגב בעפאלען ניט נאר אויף מ א י ר - ב ע ר׳ן, נאר אויף כְּלַל יִשְׂרָאֵל: — „געוואלד, יידען מיט יידישקייט אין מוזיק! — האט ער געשריען — יידען פערדארבען דעם עסטעטישען געשמאק פון מוזיק״! ד. ה. יידען פערציבעלירען, פערקנאבעלירען און פערטשאלענטירען די שענע קונסט!...

דאך אבער האבען אלע פערשטאנען, אז נישט אזוי פיעל די ליעבע צו דער קונסט, ווי די קִנְאָה צו דעם ייד מאיר-בער רעדט פון זיין פעדער...

— מוזיק איז די מעלאדיע און איהר טעקסט איז די וועלט! — האט געזאגט ש א פ ע נ ה ו י ע ר. מוזיק דאס איז דער אבקלאנג פון לעבען, און אזוי ווי דאס לעבען איז פערשיעדען ביי יעדעם פאלק צוליעב געוויסע לאקאלע, סאציאלע און נאציאנאלע בעדינגונגען, דעריבער טאקי שפיגלען זיך אב-

בעזונדערע פארבען און שטריכען אין דער מוזיק פון יעדער פאלק. אין יעדער אריגינעלע, נישט נאכגעמאכטע מוזיקאלישע ווערק לויפען דורך בעזונדערע נאציאנאלע ליניען, וועלכע זענען געאייגנעט בלויז דעם נאציאן, ביי וועלכען דער קינסטלער איז געבוירען. מעג דער קינסטלער שטעהן גאנץ ווייט פון זיין פאלק, דאס בלוט אבער, וואס לויפט אין זיינע אדערען, געהערט אימער צו דעם פאלק, וועלכעס האט איהם אויף דער וועלט געבראכט...

דער ייד איז מעהר פערשיעדענארטיג, דער יידישער קאפ דענקט טיעפזיניגער, ער זוכט שטענדיג אן'אויבער-הסברה, דערצו קאן דער ייד ניט זיין געבונדען, טרוקען סיסטעמאטיש, דער יידישער קאמפאזיטאר קען זיך ניט האלטען איינפארמיג, מיט דעם אלעמען און מיט זיין בעזונדער פאעזיש-ליי-רישען גייסט צייכענט ער זיך אויס פון אלע אנדערע פעלקער.

ניט קוקענדיג אויף די אונפערשעמטע אנטיסעמיטישע אנפאלען, בלייבען אבער סוף כל סוף די גרויסע יידישע מוזיקער די קרוין פון די פרעמדע נאציאנען, אויף וועמעס ערד זיי זענען געבוירען און ערצויגען געווארען. מען פרובירט זיך זאגאר אמאל מאכען פערגעסענדיג, אז דער זעלבער קינסטלער שטאמט ארויס פון יידישען פאלק, וועלכער האט איהם געשענקט דעם געניאלען מוזיקאלישען פונק.

ר ו ב י נ ש ט י י ן בלייבט דער שפיעגעל פון דער רוסישער מוזיק, האטש זיינע מעלאדיען זענען דורכגעוועבט מיט יידישע געפיהלען. די דייטשען שטאלצירען מיט זייער ליריש-קלאסישען מ ע נ ד ע ל ס א ן, האטש זיין מוזיק איז פול מיט'ן יידישען חן. א פ ע נ ב א כ'ס גמרא קעפעל האט אויפגעשטעלט א פריילען און מיסטישען רעפערטואר, וועלכער האלט אויף אלע איירפאפעאישע אפערעטען-ביהנעס. ניט רעדענדיג שוין פון דעם גרויסען מ א י ר - ב ע ר, און הלוי ווי אויך זיין שווינגערזאהן ב י ז ע ט און פיעל אנדערע, וועלכע זענען געבליבען די בריליאנטען פון פראנקרייך און אנדערע לענדער.

קאָמפּאָזיטאָר דזשאַקאָמאָ (יעקב)
מאירבער.

ווי גרויס און עדעל־שטאַרק קלינגט דער נאָמען מ א י ר ב ע ר אין דעם האָריזאָנט פון דער מוזיקאַלישער וועלט.

קיין אָפּערען־קאָמפּאָזיטאָר אין דער וועלט האָט זיך ניט ערוואָרבען אַזאַ רוהם, אַזאַ גרויסען נאָמען, אַזעלכע ערנסטע האַרץ־דאַנקבאַרישע סימפּאַטישע מיטגעפיהלען ווי „א ו נ ז ע ר" מ א י ר ב ע ר, איך בעטאָן דאָס וואָרט „א ו נ ז ע ר", ווייל די גענגער, וועלכע ער האָט געהאַט אין זיין לעבען און אויך היינט, נאָך זיין טויט, זענען אויף איהם אָנגעפאַלען, ווי בייזע הינד, נאָר דערפאַר ווייל ער איז א ו נ ז ע ר ע ר; ווייל אַ יידיל (אַפילו אַ בערלינער) זאָל זיך וואַגען אַזוי הויך צו שטייגען און מיט זיינע פעהיגקייטען מאַכען אַזאַ רעש אין דער וועלט.

עס עקזיסטירט ניט — אַ חוץ מ אָ צ אַ ר ט — נאָך אַ דייטשעשער קאָמפּאָזיטאָר, וואָס זיין איינפלוס זאָל זיך אַזוי פיעל אָבשפּיגלען אויף די איטאַליענישע, פראַנצויזישע, הישפּאַנישע און פיעל אַנדערע סצענעס, ווי עס האָט זיך אָבגעשפּיגעלט און אויסגעדריקט דער איינפלוס פון אונזער מ א י ר ב ע ר; דער מ א י ר ב ע ר, וועלכער איז געבאָרען געוואָרען אַ ייד און איז געשטאָרבען אַ ייד, ניט געפינענדיג פאַר נעהטיג — ווי אַנדערע האָבען געטהון — זיך טויפען, כדי דאַמיט אָבצוּוואַשען די חרפה פון זיין געבאָרען ווערען ביי יידישע עלטערען.

ניט קוקענדיג אויף די אַלע אָנפאַלען פון זיינע געגנער די „וואַגנעראָוזצעס" מיט זייערע פאַסקווילען, אין וועלכע זיי ווייזען אָן אויפ'ן יידישקייט אין זיין שעפּפונגסקראַפט אַלס גרעסטען פעהלער, — האָט מ א י ר ב ע ר פאַר יידען דוקא גאָר ניט געשריבען. אַז מ א י ר ב ע ר איז געווען ווייט פון עכט יידישען נאַציאָנאַליזם־שאָוויניזם, בעווייזט דער פאַקט, וואָס ער האָט בעשאַפען די אָפּערע „דינאָראַ", אין וועלכער ער אילוסטרירט דאָס קריסטליכע פרומע עולי־רגל זיין אויף די פלערמעלישע גאָטעס־דיענסט. וואָס אַנבעלאַנגט די אָפּערע „הוגאָנאָטען" עק־

וועסטירט שוין לאַנג היינעס אַ שאַרף ווערטעל, דאָס אין דיזער אָפּערע דערשלאָגען די קאַטוילִיקען די פּראָטעסטאַנטען מיט דער קראַפט פון מוזיק, וועלכע אַ ייד האָט אָנגעשריבען. דאָס איינציגע פון מאיירבער'ס ווערק, וועלכע קאָן פאַר יידען האָבען אַ בעזונדער ווערט איז אפשר די 12 קאַפּיטלעך תהלים, וועלכע ער האָט בעאַרבייט, און אין וועלכע עס פיהלט זיך אַ פייער און אַ ריכטיגע רעליגיעזע-גלויבען שטימונג.

אין הלוי'ס, מענדעלסאָנס און רובינשטיינ'ס שעפפונגס קראַפט פיהלט זיך מעהר דער יידישער גייסט, ווי ביי מאירבער'ן, דאָך—אַלס קרוין און פאָהן פון קאָמפּאָזיטאָרען-יידען—איז דער לעצטער מעהר פּאָפּולער און מעהר בעקאַנט. די ערשטע ווענען בעקאַנט נאָר אין מעהר מוזיקאַלישערע קרייזען, דער לעצטער—אויך צווישען דעם המון, וועלכען עס בעצויבערט שטאַרק מאירבער'ס עפעקטישע אָפּערען, ניט נעהמענדיג אין אַכט, צי האָט ער געשריבען אין יידישען גייסט צי ניין, אַבי זיי ווייסען, אַז מאירבער איז אַ ייד און זיינע אָפּערען ווענען עפעקטיש-רייך, זיס און וועהר געשמאַק פאַר'ן אויער.

מאירבער—אין זיין מוזיקאַלישען סטיל—בעווייזט זיך אַלס קאָסמאָפּאָליט, אַלס בירגער פון פערשידענע לענדער. זיינע שעפּפונגען ווענען פריי, עס הערט זיך אין זיי אַ פרייע אויסמישונג און פערבינדונג פון פערשידענע סטילען. עס קען זיין, אַז אין דעם אַליין שפּיגעלט זיך אָב זיין גאַנצע יידישע נשמה; דער ייד נע ונד-ניק, וועלכער האָט קיין אייגענע היים און איז מסוגל דעריבער איינצוזאַפּען אין זיך דעם סטיל און שטייגער-לעבען פון יעדעם לאַנד וואו ער קומט. און דאָס איז, די גאַנצע גרויסקייט פון מאירבער'ן, וועלכער האָט בעוויזען דאָס מ'קען בעשאַפען פּרעכטיגע קונסט-ווערק, ניט האַלטענדיג זיך פעסט ביי איין סטיל. אַחוץ דעם האָט איהם די נאַטור פריי-געביג בעשענקט מיט פיעל אַנדערע מעלות:

ער האָט בעזעסען אַן'אונאויסשעפּענדען קוואַל פון אויסדריקליכע, צוציהענדע רהיטמישע מעלאָדיען; ער האָט טיעף אין עדעל פערשטאַנען די עפעקטען און שענהייט פון דער ביהנע; ער האָט וואונדערבאַר פערשטאַנען דעם חאַראַקטער פון דעם מענשענס שטימע, אַזוי אויך דעם חאַראַקטער פון אַלע פערשידענע אינסטרומענטען; ער האָט בעזעסען אַ פעסטע אונערמידעטע

שטרעבונג צו אַלעס, וואָס איז הויך און פּראַכטפאָל־שען אין דער קונסט, עס איז דעריבער קיין וואונדער, וואָס מאירבער האָט אין אַ משך פון 50 יאָהר געקענינגט איבער אַ׳ע סצענעס פון דער גאַנצער וועלט.

יעקב מאירבער איז געבאָרען געוואָרען דעם 5־טען סעפּטעמבער אין יאָהר 1791. זיין פאָטער יעקב הערץ בער איז געוועזען זעהר אַ רייכער באַנקיר אין בערלין, וואו זיין הויז האָט זיך גערעכענט פאַר איינע פון די אַריס־טאָקראַטישע. זיין פאַמיליע נאָמען איז געוועזען בער. שפּעטער האָט ער צו זיין פאַמיליע נאָמען צוגעלעגט דעם ביינאָמען מעער פון זיינעם אַ רייכען קרוב, וועלכער האָט איהם אויף דאָס תנאי אָבגעשריבען דאָס גאַנצע פערמעגען.

די פראַמאַליע, (מאירבער׳ס מוטער).

די מוטער פון מאירבער, אַמאַליע איז געוועזען איינע פון די אויסגעצייכענטע פרויען; מיט איהר זיטליכעם גע־זיכטס־כאַרם, שטעלט זי זיך אונז פאַר אַלס גרויס־אַרטיגע געשטאַלט, אַלס איינע פון די זעלטענע טייערסטע טיפּען פון די קלאַסישע פרויען, ווי למשל די מוטער פון געטהע און נאָך פיעל אַנדערע מוטער׳ס, וועלכע האָבען געהאַט אַ גרויסען איינפלוס אויף די ענטוויקלונג פון זייערע געניאַלע קינדער.

אַמאַליע מאירבערס מוטער איז בעוואוסט געוועזען אין בערלין אַלס זעהר אַ באַרמהערציגע פרוי, וואו נאָר אַן אָרימאַן און אַ נויטבעדערפטיגער, האָט ער זיך צו איהר געווענדעט, און פון איהר הויז האָט זי קיינעם ניט אַרויס.

געלאָזט מיט לעדיגע הענד. היינריך היינע שרייבט וועגען איהר פאָלגענדעס: „עס איז ניט אריבער א טאָג, זי זאָל ניט האָבען געהאָלפען א נויטבעדערפטיגען, עס האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט ניט געקענט רוהיג איינשלאָפען, ניט אויף טהוענדיג פריהער עפעס א גוטע זאך. זי האָט געהאָלפען אלעמען, אָהן אני־אונטערשייד פון רעליגיאָן און גלויבען. תמיד איז זי געווען פערנומען מיט וואוילטהעטיגע זאכען, גלייך ווי דאָס וואָלט געווען דער ציעל פון איהר גאנצעס לעבען."

לויט די לעצטע אָנווייזונג פון מאירבער'ס איידעם, גענעראל מאיאָר בעראָן קאָרף; איז מאירבער ניט געבאָרען געוואָרען אין בערלין, נאָר אין א צוגעמאכטען עקיפּאַזש, נעבען טאסדאָרפער־גאסטהויז אויפ'ן וועג קיין פראנקפורט, וואו אהין די פאמיליע בער איז צופעליגערווייזע געפאָהרען.

מאירבער צוזאמען מיט זיין יינגערען ברודער מיכאל — דער פּאָעט און אויטאָר פון „סטרועענזע", צו וועלכעס מאירבער האָט שפּעטער פערפאסט מוזיק — האָבען בעקומען זעהר א רייכע עלעמענטארע בילדונג. גאנץ גיך האָבען די עלטערען בעמערקט זיינע נייגונגען פאר מוזיק און האָבען צו איהם איינגעלאדען, אלס לעהרער פון קלאוויר־שפּיעלען, דעם בעריהמטען לאוסקא. טעאָריע האָט ער געלערענט ביי צעלטער, שפּעטער האָט ער צוזאמען מיט'ן קאָמפּאָזיטאָר וועבער געלערענט ביי דעם געלעהרענטען פאָגלער אין דארמשטאט.

צו זיעבען־יאָהריגען עלטער איז מאירבער ארויסגעטרעטען עפענטליך אלס פּיאניסט און האָט געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאמקייט פון אלע קריטיקער און מוזיק פערשטעהער. ווי עס ווייזט אויס, וואָלט זיך פון איהם אויסגעארבייט א וואונדערבארער פּיאניסט, נאָר די צופריהע ערשיינונג פון זיין געניאלע שעפפונגס־קראפט האָט פערדונקעלט דעם פּיאניסט־געניוש, וואָס אין איהם. צו'ם 12 יאָהריגען עלטער האָט מאירבער אויפגעשריבען פיעל זאכען צום זינגען און פאר פאָרטעפּיאנאָ. אלט זייענדיג 20 יאָהר, האָט ער אויפגעשריבען די קאנטאטע „גאָט און די נאטור", וועלכע איז דעם 8־טען מאי 1811 אויסגעפיהרט געוואָרען מיט גרויס ערפאָלג אין בערלינער זינג־אקאדעמיע. די קריטיק האָט זיך אָבגערופען וועגען איהר, ווי וועגען זעהר א

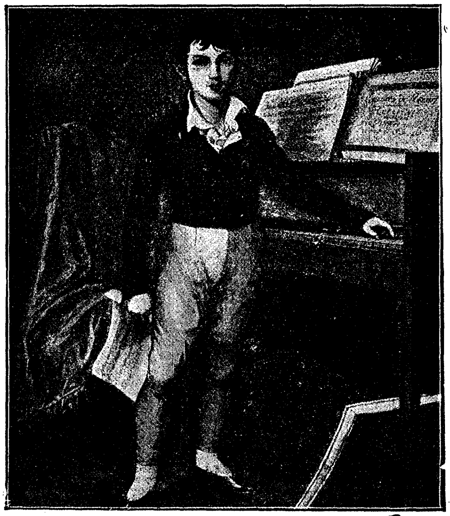

שטארקע זאך, אָנזוויזעני־דיג אויף די פּאָלקאָמע קענטשאַפט פון דעם אוי־טאָר אין אַלע מוזיקאַלע טעכנישע פּאָדערונגען — אויף זיין קאָנען פּערבינ־דען אין וואונדערליכע האַרמאָניע דאָס היימ׳ג לעבען א. ז. וו. . איין יאָהר שפּעטער איז ער־שינען זיין ערשטע דראַ־מאַטישע ווערק: „די טאָכטער פון יפתח“, וועל־כע איז אויפגעפיהרט גע־וואָרען אין מינכען. באַלד נאָך דעם האָט ער מאיר בער אַלס פּיאַניסט צו זיין 7 יעהריגען עלטער. אויפגעפיהרט זיין אָפּערעטע: „דער פּישער און די מילך פערקויפערין“. דיזע אַלע דראַמאַטישע ווערק האָבען אָבער לאַנג ניט געהאַלטען זייער ערפאָלג.

דעם ערשטען טריאומף האָט מאירבער צופערדאַנקען זיין אָפּערע „אלימלך“, וועלכע איז געשטעלט געוואָרען אין שטוטגאַרט. דער קאָמפּאָזיטאָר קאַרל מאַריא פ. וועבער שרייבט וועגען „אלימלך“ פאָלגענדעס: „לעבע־דיגע קראַפטווירקענדע פאַנטאַזיע, אַנגענעהמע זיסע, כמעט פּרעכטיגע מע־לאָדיען, רעגעלמעסיגע דעקלאַמאַציאָן, מוזיקאַלישע אויסהאַלטונג, רייכע נייע צופּאַסענדע האַרמאָניע, פלייסיג־איבערלייגענדע בעטראַכטע אינסטרומענטאַצ־יאָן, דאָס אַלעס דינט אַלס פּאָרטרעפליכע חאַראַקטעריזירונג צו דער אָפּערע „אלימלך“.

אין יאָהר 1814 איז מאירבער געפאָהרען קיין וויען צו שטעלען זיין אָפּערע „אלימלך“ אין קערטנערטאָר־טעאַטר, דאָרט האָט ער זיך בעקאַנט מיט בעטהאָווען. דער לעצטער האָט דאַמאָלס געשטעלט אין וויען איינע פון

זײַנע סימפאָניען, בײַ װעלכער גומעל האָט דיריזשירט מיט'ן אָרקעסטער, דער קאָמפּאָזיטאָר מאָשעלעס (אַ ייד) האָט געקלאַפּט אין די טאַצען און מאירבער האָט געקלאַפּט אין פּויק. דער גרויסער מאַיעסטראָ בעטהאָווען, רעדענדיג פון דיעזער אויספיהרונג, האָט בעמערקט: „מיט מאירבער'ן בין איך גאָרניט געװען צופריעדען: ער האָט תמיד פערשפּעטיגט אַזוי, דאָס איך האָב איהם געמוזט פײַן אויסזידלען. מ'קען מיט איהם גאָרניט מאַכען, עס פעהלט איהם אוים דרײַסט צו אָנפאַנגען אין דער צײַט". — דיזע װערטער ענטהאַלטען אין זיך אַ טײל אמת: די דרײַסטיגע ענטשײדענהײַט האָט בײַ מאירבער'ן פערפעהלט; דערפאַר אָבער איז ער רײַך געװען מיט אַנדערע מעלות, װעלכע טרעפען זעלטען בײַ אַ קאָמפּאָזיטאָר — פעסטער כאַראַקטער און געדולד.

אין דער זעלבער צײַט האָט פון איטאַליען געלאָזט זיך הערען אַ פרישע נײַע מוזיק, די מוזיק פון ראָסיני, װעלכע איז דאַמאָלס געװען אין פולען רוהם. ראָסיני'ס מוזיק האָט שטאַרק בעריהרט די סטרונעס אין מאירבער'ס נשמה און ער האָט זיך אַװעקגעלאָזט קײן איטאַליען מיט אַ ציעל, זיך לערנען די איטאַליענישע מוזיק אין סאַמע איטאַליען. איטאַליען האָט איהם װירקליך ענטדעקט די סודות פון עפעקטען און אויפגעדעקט די מיטלען, מיט װעלכע מ'קען קויפען און צוציהען די צושויער.

אין איטאַליען האָט מאירבער אויפגעשריבען פיעל אָפּערען, װעלכע זענען אויפגעפיהרט געװאָרען מיט ערפאָלג אויף אַלע איטאַליענישע סצענעס. די בעסטע פון דיעזע אָפּערען זענען: „Romilda e Constanza“ און „Emma di Resburgio“ דעם גרעסטען ערפאָלג האָט געהאַט די אָפּערע: „Crociato in Egitto„, װעלכע איז אויפגעפיהרט געװאָרען אין װענעציאַנער טעאַטער „Fenice“, דיעזע אָפּערע איז אויך געשטעלט געװאָרען אויף אַלע אייראָפּעאישע סצענעס און האָט געגעבען די גרעסטע הכנסות; דער פראַנצויזישער קעניג קאַרל X האָט ספּעציעל פערבעטען מאירבערען קײן פּאַריז אויפצופיהרען דיזע אָפּערע אין טעאַטער „Favart“, װאו עס האָט דאַמאָלס געגלאַנצט די בעריהמטע פּרימאַדאָנע יהודית פּאַסטאַ (אַ יידין).

אַ לאַנגע צײַט האָט זיך אונזער יונגער קאָמפּאָזיטאָר געפונען אונטער דער מאַכט און אײַנפלוס פון דער עדעלער לײַדענשאַפטליכער איטאַליענישער

מעלאָדיע, נאָר סוף כּל סוף האָט ער זיך בּעפרייט פון דעם איטאַליעניזם און זיך אַ שטיק צייט אין גאַנצען אויסבּעהאַלטען פון פּובּליקום. זיך ווידער ענער־גיש איבּערגעבּען צו׳ם לערנען, כּדי אויף ס׳ניי אַרויסצוטרעטען אַלס פראַנצויזישער אָפּערען-קאָמפּאָזיטאָר.

די סבּה, צוליעב וועלכע מ א י ר-ב ע ר האָט אַוועקגעוואָרפען דעם איטאַליענישען סטיל און מאַניער, איז געוועזען די פיינדליכע בּעציהונג אין בּערלין געגען איהם און זיינע איטאַליענישע אָפּערען:

אין יאָהר 1822 האָט זיך מ א י ר ב ע ר צוריקגעקעהרט פון איטאַליען קיין בּערלין מיט אַ נאָמען פון אַ פאָלקאָמען איטאַליענישען קאָמפּאָזיטאָר. מ א י ר ב ע ר האָט נאָך זיין צוריקקעהרען בּאַלד חתונה געהאַט מיט זיין קוזינע מ י נ ע מ אָ ס אַ ק און האָט אָנגעפאַנגען זעלבּסשטענדיג אַרויסשטעלען זיינע איטאַליענישע אָפּערען אויף די דייטשישע בּיהנען. די דייטשישע פּרעסע און קריטיקער האָבּען אָבּער ניט געקענט פערטראָגען מ א י ר ב ע ר׳ס איטאַליעניזם אין זיינע אָפּערען. אַ דאַנק דעם קאָמפּאָזיטאָר מ אָ צ אַ ר ט, האָט זיך דאַן די דייטשישע אָפּערע געהאַט בּעפרייט פון דער איטאַליענישער אָבּערהערשאַפט, און האָט אָנגענומען אַ גאַנץ אַנדערע ריכטונג, וועלכע איז געשטאַנען העכער פאַר דער איטאַליענישער. די בּערלינער קריטיקער האָבּען געפונען, אין מ א י ר ב ע ר׳ס טריי האַלטען זיך אין די [illegible]ן פון דער איטאַליענישער שולע, אַנ׳ערנידערונג פאַר דעז דייטשישען נאַציאָנאַליזם און האָבּען איהם אָנגערופען „איטאַליענישער שקלאַף”, וועלכער שאַפט ניט קיין נייעס, נאָר מאַכט נאָך ראָסיניען...

די אונאויפהערליך-פערבּיטערטע אָנפאַלען פון דער דייטשישער פּרעסע, האָבּען מ א י ר ב ע ר ן טיעף געערגערט. גראָדע איז איהם אין יענער צייט אָבּגעשטאָרבּען זיין הייס-ליבּענדער פאָטער, און בּאַלד נאָכדעם זיינע ערשטע צוויי קינדער. דאָס אַלעס צוזאַמען האָט אַזוי שטאַרק ניעדערגעשלאָגען מ א י ר-ב ע ר׳ן, דאָס ער איז אַריינגעפאַלען אין אַ מָרה שחורה, וועלכע האָט אויף אַ לאַנגע צייט פּאַראַליזירט זיין שעפפונגס-קראַפט. 18 חדשים האָט ער ניט געקענט צו זיך קומען, און האָט זיך נאָר איבּערגעגעבּען צו רעליגיעזע מוזיק, אין וועלכער ער האָט געפונען טרייסט און בּערוהיגונג. די מוזיק צו 12 קאַפּיטלעך תּהלים פאַר דאָפּעלטע כאָרען; stabat mater, און נאָך

פֿיעל געזאַנגען און קאַנטאַטען מיט אַרעליגיעזען אינהאַלט איז געווען די מוזיקאַלישע פֿרוכֿט פֿון דיזען פּעריאָד. נאָך אַ דאַנק די לוסטרייזען, וועלכֿע מאירבער האָט שפּעטער געמאַכֿט, האָט זיך צו איהם צוריקגעקעהרט דער פֿרייער גייסט און איז צוריק געוואָרען טרבייטס-פֿעהיג. מאירבער האָט דאַן בעשלאָסען אַוועקצוואַרפֿען בערלין און האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין פֿראַנקרייך, וועלכֿע איז געוואָרען זיין צווייט פֿאָטערלאַנד, דאָס לאַנד פֿון זיין עהרע און רוהם.

אין יאָהר 1827 איז מאירבער געקומען קיין פּאַריז. אין יענער צייט איז פּאַריז געווען דער צענטער, וואו עס האָט געקאָכט דאָס פֿערשידענאַרטיג דענקענדע לעבען. די פּאַריזער הויכֿע סאַלאָנען האָבען געראַש'ט פֿון פּאָליטיק און מוזיק-ליטעראַרישע אונטערהאַלטונגען. מען האָט דאָרט געקאָנט בעגעגענען מיצקעוויטשען, היינריך היינע'ן, די קאָמפּאָזיטאָרען האַלֵוי, אָבער, קריצער און נאָך פֿיעל פֿאָרשטעהער פֿון פּאָעזיע און קונסט. די פֿערווײַלונג אין אַזאַ סביבה האָט גוט געווירקט אויף מאירבער'ס גייסט; זי האָט איהם ערמונטערט און צוגעגעבען ענערגיע. מאירבער האָט דאָרט פֿלייסיג אויסגעשטודירט די פֿראַנצויזישע מוזיק אין אַלע איהרע בעסטע פֿאָרמען, און האָט גוט ערלערענט די פֿראַנצויזישע שפּראַך און איהר ליטעראַטור. דאָרט האָט זיך מאירבער אויך בעקאָנט מיט סקריב, דער קעניג פֿון ליברעטען-שרייבער, מיט וועלכֿען ער האָט שוין לאַנג געגאַרט זיך צו בעקאָנען. סקריב האָט ספּעציעל בעשאַפֿען פֿאַר מאירבער'ן די עפֿעקטישע ליברעטאָ „ראָבערט דער טײַפֿעל", צו וועלכֿער מאירבער האָט פֿערפֿאַסט מוזיק און איז דורך איהר געהויבען געוואָרען בײַ דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט. די אָפּערע „ראָבערט דער טײַפֿעל" איז אויפֿגעפֿיהרט געוואָרען צום ערשטען מאָל אין יאָהר 1830 אויף דער פּאַריזישער בּיהנע און האָט מיט'ן ערשטען מאָל אויפֿגערודערט די מוזיקאַלישע וועלט. און אויך שפּעטער האָט זי איבעראַל טריאומפֿירט. דער עולם איז געווען אַזוי בעגייסטערט פֿון די נײַע מעלאָדיען, פֿון די גלענצענדע דראַמאַטישע עפֿעקטען פֿון „ראָבערט", דאָס ער האָט פֿערגעסען אפילו זײַנע געליבטע קאָמפּאָזיטאָרען ווי אָבער און ראָסיני. מיט „ראָבערט דער טײַפֿעל" איז מאירבער אַריבער אין זיין דריטען און לעצטען

גלענצענדען פעריאָד, מ א י ר ב ע ר איז געווען זיכער, דאָס ער האָט מיט „ראָבערט" געטראָפען דעם אמת'ן וועג אין דער אָפּערען-קונסט. ער האָט דאַמאָלס אַליין געזאָגט: „איך האָב לאַנג געזוכט, ביז איך האָב געפונען צו וואָס איך בין מעהר גענייגט. איך בין יעצט איבערצייגט, אַז היסטאָרישע און שטאַרקע דראַמאַטישע חאַראַקטערען זענען מיינע עלעמענטען אין דער אָפּער'ן-קונסט".

אין יאָהר 1832 האָט מ א י ר ב ע ר געשטעלט די אָפּערע „ראָבערט" אויך אין בערלין, וואו ער האָט זי אַליין דיריזשירט און געהאַט דעם גרויסען ערפאָלג. דער קעניג האָט איהם בעשענקט מיט'ן טיטול „הויף-קאָמפּאָזיטאָר". מ א י ר ב ע ר האָט אָבער וואָס גיכער פערלאָזען בערלין, ניט קענענדיג פערטראָגען די שאַרפע פערפאָלגונג פון די דייטשישע נאַציאָנאַלע קריטיקער, וועלכע האָבען זיך בעמיהט צו שיטען אַש און בלאָטע אויף איהם און אויף זיין „ראָבערט". מען קען ניט זאָגען, אַז די אָפּערע „ראָבערט" איז אין גאַנצען ריין פון פעהלער. דער גרעסטער פעהלער איז דאָס, וואָס עס שיינען אין איהר צופיעל בולט אַרויס 3 בעזונדערע סטילען: צו'ם דייטשישען „ערנסט", צו'ם איטאַליענישען „מעלאָדיזם" און „געפיהל" האָט מ א י ר ב ע ר צוגעגעבען דאָס פראַנצויזישע „פרעהליכקייט און גלאַנץ"; ער האָט אָבער נאָך ניט געקענט פערבינדען די אַלע פערשיעדענע עלעמענטען אין אַ גאַנצען עלעמענט, ווי עס איז איהם געראָטען אין זיין שפּעטערדיגער אָפּערע „הוגענאָטען".

די דייטשישע קריטיקער האָבען אָבער צו איהם געהאַט גאָר אַנדערע טענות... נאַציאָנאַלע פּרעטענזיעס: מ א י ר ב ע ר אַ געבאָרענער דייטש... זאָל זיך אָבטרייסלען פון דער דייטשישער שולע און בלאָנדזען אין פרעמדע פעלדער... צווישען די שטאַרקע קריטיקער און געגנער פון „ראָבערט" זענען אויך געווען די דייטשישע קלאַסיקער-קאָמפּאָזיטאָרען ש ו מ אַ ן און מ ע נ ד ע ל ס אָ ן. קיין זאַך האָט אָבער ניט געקענט אָבהאַלטען דעם גרויסען ערפאָלג פון „ראָבערט".

אין פראַנקרייך האָט דער קעניג ל ו א י - פ י ל י פ, בעשענקט מ א י ר ב ע ר'ן מיט זיין עהרען-לעגיאָנס-אָרדער און דער אינסטיטוט „De France" האָט איהם אויסגעוועהלט פאַר אַ מיטגליעד. די פּאַריזער אָפּערען דירעקציאָן,

וועלכע איז רײך געוואָרען אַ דאַנק דער אָפּערע „ראָבערט", האָט בעשטעלט בײ מ א י ר ב ע ר'ן אַנײע אָפּערע אויף דער ליברעטאָ פון ס ק ר י ב. מיט'ן נאָמען „ה ו ג ע נ אָ ט ע ן".

גאַנצע 5 יאָהר זענען פערבײגעגאַנגען פון דער אָפּערע „ראָבערט" ביז „הוגענאָטען", וועלכע איז אויפגעפיהרט געוואָרען צום ערשטען מאָל אין יאָהר 1836 אויף פאַריזער בינע. אין דיעזער אָפּערע האָט מ א י ר ב ע ר דערגרייכט ביז דער לעצטער מדרגה גראַציע, קראַפט און שענהײט. אין איהר איז בעזונדער גלענצענד אַרוים די אילוסטראַציאָנען פון די פערשידענע האַראַקטערען, וועלכע געהן אַרוים רעליעף, העל־שײנענד און אין וועלכע עס פעראייניגט זיך פּאָעזיע, מוזיק און מאַלערײ. ניט אומזיסט האָט מ א י ר ב ע ר אויסגעקליבען די שרעקליכע באַרטהאָלאָמעער־נאַכט פאַר די שטאַרקע טענער פון זײן מוזיק. אין „הוגענאָטען" ווערט פאָרגעשטעלט די היסטאָרישע צײט, די בלוטיגע מלחמה צווישען די קאַטאָליקען און פּראָטעסטאַנטען אין פראַנקרײך אין 16 יאָהרהונדערט. אַ קאַמפף, פון וועלכען דער רעזולטאַט איז געוועזען די גרויסע בלוטבאָד, וועלכע איז בעקאַנט אין דער געשיכטע מיט דעם נאָמען „באַרטהאָלאָמעער שחיטה" אין דער נאַכט פון 24 אויגוסט. יאָהר 1572, לכבוד דעם קאַטוילישען הײליגען באַרטהאָלאָמעאוס. די שחיטה איז אײנע פון די גרעסטע הריגות אין דער וועלט־געשיכטע.

„הוגענאָטען" איז ניט נאָר דאָס בעסטע מײסטערווערק פון מ א י ר ב ע ר'ס שעפּפונגען, נאָר אויך דער בעסטער פּערל אין דער אָפּערען־ליטעראַטור. עס איז נאָך קײן קאָמפּאָזיטאָר ניט געקומען צו דער מדרגה, ער זאָל אויפשרײבען אַזאַ מוזיק ווי דער 4־טער אַקט פון הוגענאָטען. וואָס אַנבעלאַנגט דעם גרויסאַרטיגען דועט אין פיערטען אַקט, שרײבט ק ר ײ צ ע ר: „דאָס איז אײנער פון די עדעלסטע ליעבעס־הימנען, וועלכען דער קאָמפּאָזיטאָר האָט פון זײן האַרץ אַרויסגעריסען און האָט איהם אַרויפגעוואָרפען פריש־צאַפּעלדיג, אויף דער בינע..." דיעזער דועט איז בעשאַפען געוואָרען אַ טאָג פריהער, אײדער די אָפּערע איז אויפגעפיהרט געוואָרען דאָס ערשטע מאָל. דאָס האָט פּאַסירט אַזוי: אויף דער גענעראַלער רעפּעטיציע האָט דער טענאָר ערקלערט, דאָס ער איז נישט אימשטאַנד אויסצוזינגען דעם דועט. אַלע אַרטיסטען זענען אויך

געוועזען בײַ דיזער מײַנונג. מאירבער איז האַלב טויט און ערשראָקען געקומען צו זײַן פרײַנד גוּען און האָט זיך מַמָש צוּוויינט פאַר צרות, — „גוואַלד, די גאַנצע אָפּערע וועט דורכפאַלען!" — האָט מאירבער אויסגעשריען. גוּען האָט איהם געראַטהען אויפשרײַבען אַ נײַעם דועט, און האָט שפּעט אין דער נאַכט אויפגעזוכט אַ פּאָעט, וועלכער האָט אין עטליכע מינוט אויפגעשריבען אַ פּאָר נײַע פערזען, צו וועלכע מאירבער האָט בין טאָג בעשאַפען דעם

מאירבער'ס פרוי.

געוויסען דועט. אַז ער האָט איהם אויף מאָרגען געבראַכט אין טעאַטער, האָבען איהם אַלע אַרטיסטען פון גרויס ענטוזיאַזם געהאַפּט קושען. — „מיר זענען

פֿערזיכערט מיט ערפֿאָלג" — האָבען זיי אין איין קול אויסגעשריען.

הייבע שרייבט איבער „הוגענאָטען": „מאיערבער איז אָהן אַ שום ספֿק דער גרעסטער פֿון די קאָנטראַפּונקטיסטען, איינער דער גרעסטער קינסטלער אין מוזיק. אין „הוגענאָטען" איז ער ארויסגעטראָטען מיט גאָר נייע פֿאָרמען, פֿאָר פֿרישע אונגעוועהנליכע מעלאָדיען. און ער וואַרפֿט זיי ניט אין אַנ'אַרכיסטישער פֿערשווענדונג, נאָר ער גיט זיי, ווען ער וויל, און אין דיזע ערטער, וואו זיי זענען נויטיג".

אין גיכען נאָך דער אויפֿפֿיהרונג פֿון „הוגענאָטען" האָט מאיערבער פֿאָרגענומען אַ קליינע לוסט-רייזע, בכדי צו פֿערבעסערען זיין געזונד. ער האָט בעזוכט באַדען-באַדען און איז אַריינגעפֿאָהרען קיין בערלין בעזוכען זיין ליעבע מוטער. דאָס מאָל האָט איהם בערלין זעהר פֿריינדליך אויפֿגענומען. און מיט זיין „הוגענאָטען" האָט ער איבערראַשט בערלינער פּובליקום. דער קעניג פֿרידריך ווילהעלם האָט איהם געשענקט דעם אָרדער Pour le merite און איהם פֿאָרגעלייגט פֿערנעמען די שטעלע פֿון גענעראַל-מוזיק-דירעקטאָר. מאיערבער האָט די שטעלע אָנגענומען, אָבער די 4000 מאַרק געהאַלט, האָט ער געשענקט פֿאַר דעם אָרקעסטער, ווייל ער האָט עס ניט נויטיג געהאַט.

מאיערבער איז אין דיזער צייט געוועזען דער ליעבלינג פֿון בערלין. ער פֿלעגט טאָגען און נעכטיגען אין קעניגליכען הויף; די פּרינצען און פּרינצעסען זענען געוועזען גרויסע מעלאָמאַנען און האָבען מאיערבער'ן פּשוט פֿערגעטערט, דאָך האָט איהם געצויגען קיין פּאַריז צום לייכטען קלימאַט, וועלכער איז געוועזען נוצליך פֿאַר זיין שוואַכען געזונד. אין בערלין האָט ער זיך געפֿיהלט ערגער, ווי אין פּאַריז, דערצו איז ער ווייט געוועזען פֿון דער נאַטור געאייגענט צו'ם לעבען פֿון אַ קעניגליכען הויף. וואו עס „אינטריגירט זיך פֿון פֿריה ביז נאַכט"... גאַנץ גיך האָט ער זיך ענטזאַגט פֿון זיין אַמט, בלייבענדיג נאָר ביי'ם טיטול, וועלכער ערלויבט איהם אָבפֿאָהרען קיין פּאַריז און קומען צייטענווייז קיין בערלין דיריזשירען זיינע אָפּערען און וויכטיגע קאָנצערטען.

אום דיזער צייט האָט ער בעשאַפֿען מוזיק צו דער טראַגעדיע

„סטרוּעֶנזעֶ״, וועֶלכֶע איז אייִנעֶ פוּן די בּעֶסטעֶ פּאָעֶטישעֶ ווערק פון זיין פריה־געֶשטאָרבּעֶנעֶם אונגליקליכֶען ברוּדעֶר מִיכָאֶל בּעֶר.

מאירבּעֶר.

(סטרוּעֶנזעֶ איז געֶוועֶן אַ ליבּעֶראַלעֶר מיניסטעֶר פוּן דעֶנעֶמאַרק, עֶר האָט געֶקעֶמפּפט געֶגעֶן די יעֶזוּאיטעֶן אוּן איז בּעֶקעֶמפּפט געֶוואָרעֶן אין יאָהר 1772). דיזעֶ אָפּעֶרעֶ איז אויפגעֶפיהרט געֶוואָרעֶן צוּ'ם עֶרשטעֶן מאָל אין בּעֶרלין. זי האָט זיך אָבּעֶר ניט געֶהאַלטעֶן לאַנג אויף דעֶר בּיהנעֶ. נאָר איהר אָוועֶרטוּרעֶ ווערט עד היום אויסגעֶפיהרט אויף קאָנצעֶרטעֶן.

אין בּעֶרלין האָט מאירבּעֶר אויפגעֶשריבּעֶן אויך פיעל פּסאַלמעֶן אוּן

קאָנטאַטען. צו דער צײַט האָט ער אויפגעשריבען לכבוד דער ערעפנונג פון זײַן בערלינער אָפּערען-הויז, אַ פּאַטריאָטישע אָפּערע „דער לאַגער אין סילעזיע". דיזע אָפּערע שילדערט געוויסע פּאַסירונגען אין לעבען פון פרידריך דעם גרויסען. בעמערקענדיג אָבער, אַז זי האָט ניט קיין ערפאָלג אין דײַטשלאַנד, האָט מאיִרבער פּרובירט מְשַנֶה שֵם זײַן די אָפּערע: אַנשטאָט „דער לאַגער אין סילעזיע" האָט ער איהר אַ נאָמען געגעבען: „דער נאָרד-שטערען" און האָט אויך געענדערט די נעמען פון אַלע העלדען פון דײַטשישע אויף רוסישע, אַנשטאָדט „פרידריך דער גרויסער" איז געוואָרען: „פּעטער דער גרויסער" און אַזוי ווײַטער. מאיִרבער האָט געוויס געהאַלטען פון דעם כלל, מְשַנֶה שֵם — מְשַנֶה מַזָל... לײַדער האָט עס אָבער ניט געהאָלפען.

30 יאָהר זענען דורכגעלאָפען פון זינט עס איז בעשאַפען געוואָרען די אָפּערע „הוגענאָטען", ביז מאיִרבער האָט פערפאַסט זײַן צווייטע דראַמאַטיש-היסטאָרישע אָפּערע „דער פּראָפעט". די ליברעטאָ איז אויך בעאַרבײַט געוואָרען פון סקריב'ן לויט זײַן אייגענעם פערשטאַנד און טיעפען געשמאַק. דער אינהאַלט שילדערט אַ פּאַסירונג אין דער דײַטשישער היסטאָריע: דער אויפשטאַנד פון די פּויערען געגען די פּריצים, אונטער דער פירונג פון דער רעליגיעזער סעקטע אַנאָבאַפּטיסטען, אין 16-יאָהרהונדערט.

די אָפּערע „דער פּראָפעט" מיט איהר אונגעהויערען ערפאָלג, האָט אויך אויפגעבראַכט גאַנצע פּאָלעמיקעס אין די צײַטונגען. אייניגע האָבען זי געהאַלטען נאָך פיעל העכער פון „הוגענאָטען". אַנדערע האָבען זי נידעריגער געשטעלט, וואָגאַר אין גאַנצען מבטל געווען. פיעל זענען אַרויסגעשפּרונגען אַקעגען מאיִרבער'ן פאַר זײַן צופיעל שטרעבען אין „פּראָפעט" נאָך שרײַענדע אויסערליכע דעקאָראַציאָנס-עפעקטען, מיט וועלכע דער „פּראָפעט" צייכענט זיך שטאַרק אויס... מאיִרבערס שטענדיגער געגנער, דער דײַטשישער קאָמפּאָזיטאָר שומאַן, האָט כמעט ניט געקאָנט אויסהאַלטען דעם גרויסען ערפאָלג פון „פּראָפעט". ער האָט זיך געוואָרפען אויף אַלע זײַטען. אין די צײַטונגען און אין פערשיעדענע בריעף צו בעקאַנטע און מוזיקער, האָט ער נאָר געזועהען שפּעטען, און מאַכען צו גאַרניט די גאַנצע אָפּערע „פּראָפעט"; — אין זײַן ספר הזכרון האָט שומאַן אָנגעשריבען בלויז געצעהלטע ווערטער: „דער פּראָפעט"

אָפּערע פֿון דואַקאָמאַ מאיִרבער", און אונטער דיעזע ווערטער האָט ער געשטעלט אַ קרייץ, אַ סמן פֿון אָבגעשטאָרבען... אין אמת'ן איז שומאַן ניט גערעכֿט. די אָפּערע „פּראָפֿעט" פֿערמאָגט אין זיך פֿיעל קינסטלערישע מעלות: שענהייט, טיעפֿע מעלאָדיען, שטאַרקען דראַמאַטיזם, און אַנ'אמת'ע אַבבילדונג פֿון די בעזונדער חאַראַקטערען.

מאיִרבער איז אַלט געוואָרען, זיין אָרגאַניזם איז אַזוי אָבגעשוואַכֿט געוואָרען, דאָס ער האָט געמוזט זוכֿען פֿערשיעדענע קור-ערטער וואו אויסצורוהען און פֿערשטאַרקען זיך. אין דיעזער צייט ווען אין זיין מח האָבען זיך שוין געוועבט פּלענער וועגען דער ליבערטאָ „די אַפֿריקאַנערין" — האָט ער אָנגעשריבען דעם „פֿאַקעלטאַנץ" צו דער חתונה פֿון דער פּרייסישער פּרינצעסין קריסטינע; אַ גרויסע קאַנטאַטע — לכבוד דער זילבערנער האָכֿצייט פֿון ווילהעלם IV; צו דעם אויפֿדעקונג פֿון פֿרידריך דעם גרויסען'ס מאָנומענט, האָט ער אָנגעשריבען אַ מוזיקאַלישע ווערק, וועלכֿעס האָט געהאַט איבעראַל ערפֿאָלג און וועלכֿעס האָט שפּעטער געהייסען „אָדע צו יופּיטער". די בערלינער קונסט-אַקאַדעמיע האָט דאַן מאיִרבער'ן אויסערוועהלט אַלס מיטגליעד, און די נידערלענדישע קעניגליכֿע אַקאַדעמיע האָט איהם אַריינגעשיקט אַנ'ערהרען-דיפּלאָם. צוזאַמען מיט נאָך פֿיעל וויכֿטיגע זאַכֿען, האָט מאיִרבער פֿערפֿאַסט מוזיק צום 31-טען קאַפּיטעל תהלים לכבוד דעם געבורסטאָג פֿון זיין 87-יאָהריגער היים-ליבענדער מוטער. דעם 27-טען יוני 1854 איז דיעזע טייערע היסטאָרישע פֿרוי אָבגעשטאָרבען. מאיִרבער האָט זיך אַ לאַנגע צייט גאָר ניט געקאָנט בערוהיגען און האָט וויעדער געזוכֿט אַ טרייסט אין רעליגיעז-גייסטיגע מוזיק. ניט קוקענדיג אָבער אויף זיין שוואַכֿען קערפּער און עלטער, האָט מאירבער שפּעטער אויפֿגעשריבען אַ קאָמישע אָפּערע אין 3 אַקטען מיט'ן נאָמען „דינאָרע". דיזע אָפּערע איז גאָרניט ענהליך צו זיינע פֿריערדיגע אָפּערען. דער אינהאַלט איז ניט קיין היסטאָרישער, בלויז אַנ'אידילישער. דעם 4-טען אַפּריל 1859 איז זי אויפֿגעפֿיהרט געוואָרען אין פּאַריז צום ערשטען מאָל און איז באַלד בעליעבט געוואָרען איבעראַל. די הויפּט-ראָלע „דינאָרע" פֿאָדערט אונבעדינגט אַ גרויסע קאָליראַטור-סאָפּראַן שטימע. די וועלט בעריהמטע

זינגערען פאטי, איז געווען איינע פון די בעסטע אויספיהרערינס פון דער ראָ־לע „דינאָרע".

אין פאריז האט מאירבער פערפאסט א קאנטאטע און א מארש צום ערעפנונג פון שילער'ס מאָנומענט. מאירבער האט זיך אויך פאָרגענומען שרייבען א סימפאָניע, אין וועלכער עס זאָל זיך אָבשפיגלען דאס גאנצע לע־בען פון דעם יונגען געטהע, זיינע אידעען און שארפע ליידענשאפטען. דיזע סימפאָניע צוזאמען מיט נאָך פיעל מוזיקאלישע בילדער האט געזאָלט דיענען אלס אוווערטורע צו דער דראמע „געטהע'ס יוגענד". מיט דער הילף פון אָרקעסטער און פערשטעלטע האָרען האָבען זיך פאָרגעשטעלט פאר דעם יונגען געטהע'ס אויגען זיינע אלע פערשידענע העלדען: פויסט, מארגארי־טע, מיניאָן, דער ערלקעניג, א. ז. וו. מאירבער האט זעהר געגארט זיך פעראייניגען מיט'ן גרויסען פאָעט'ס נאָמען, נאָר איבער געוויסע סבות זענען דיזע אלע מוזיקאלישע בילדער. צוזאמען מיט זיינע אנ'אָפערע „יהודית" און נאָך פיעל מאנוסקריפטען זענען געבליבען ליגען עד היום ניט גערירט צווי־שען די דאָקומענטען, וואס מאירבער האט איבערגעלאָזט.

ארום דיזער צייט איז פערענדיגט געוואָרען די אָפערע „די אפריקאנע־רין" וועלכע מאירבער האט געהאלטען אין אויסבעסערען אין א משך פון 20 יאָהר. מאירבער האט געזאָלט פאָהרען קיין בריסעל אויפזוכען גוטע און פעהיגע ארטיסטען. ליידער איז ער דעם 26-טען אפריל 1864 פלוצלונג ערנסט שוואך געוואָרען. ליגענדיג שוין אויפ'ן טויטען בעט האט מאירבער נאָך אלץ געטראכט און געפלאנירט וועגען עפעס נייע מוזיקאלישע קאָמבינאצ־יעס; עס האט זיך איהם ניט געגלויבט, דאס ער וועט באלד פערלאָזען די גאנ־צע וועלט, מיט אלע זיינע אָפערען; מיט זיין גאנצען רוהם און כבוד, און דאָ האט זיך ערשט איהם ענטפלעקט נייע וועגען, נייע אויפטועכצען, נייע עפעק־טען, פרישע מוזיקאלישע פארבען און פאָרמען. און די ענערגיע איז שטארק, נאָר איין קליין ביסעל כח האט געפעהלט... דער דאָקטאָר רייער, וועלענדיג מוטהיגער מאכען דעם שטערבענדען מאירבער'ן, האט איהם זעהר גע־לויבט און געאכטעט זיינע אָפערען.

— „אה, ווי גוט און געטריי איהר זענט, דאָקטאָר"! — האט מאיר־

בער געגענטפערט — ווען איהר וואלט נאך געוואוסט וויפיעל איך האב נאך דא (אנוויזענדיג אויפ'ן שטערען) געדאנקען און פלענער"!

עס איז אבער דער וועלט ניט בעשערט געווען צוגעניסען פון דיזע געדאנקען און פלענער. דער טויט האט דאס ניט דערלאזט. זונטאג אבענד 8 דעם זייגער, האט מאיר בער געבעטען, אלע זאלען פערלאזען זיין צימער בכדי ער זאל קענען רוהיג איינשלאפען... „צום ווידערזעהן, איך ווינש אייך אלע א גוטע נאכט" — זענען געווען זיינע לעצטע ווערטער. אין אפאר שעה ארום האט מאיר בערס געניאלע נשמה אנגעפאנגען ארויסצוציהען זיך פון דעם שוואכען קערפער. מאנטאג, דעם 2-טען מאי 5 א זייגער מיט 40 מינוט פריה איז מאיר בער שטיל רוהיג אבגעשטארבען, אין עלטער פון 73 יאהר. נאך זיין טויט, האט מען געעפענט א פערחתמה'טען בריעף, אין וועלכען מאיר בער בעט מען זאל איהם האלטען ביז דער קבורה 4 טעג. ער האט זעהר מורא געהאט, מען זאל איהם ניט בעהאלטען לעבעדיגערהייד. און פיליבכט איז מעגליך ער זאל נאך לעבעדיג ווערען און קענען אויספיהרען זיינע גרויסע מוזיק-פלענער... דאס האט מען מקיים געווען און זיין טויטער קערפער איז געשטאנען ביי איהם אין צימער 4 טעג און גאנץ פאריז איז געגאנגען אנקוקען דעם צערטליכען גוף און אבגעבען מאיר בערן דעם לעצטען כבוד.

ארום 12 א זייגער. אין דעם טאג פון דער קבורה, זענען אנגעקומען א מאסע דעפוטאציעס פון אלע פערשיעדענע פאריזער אנשטאלטען. אייגס דעם זייגער האט זיך אנגעפאנגען די לויה, פון מאיר בער'ס וואהנונג צום בארד-וואגזאל, מאיר בער האט אין זיין צוואה געפאדערט. מען זאל איהם בעהאלטען נעבען זיינע עלטערען אין בערלין. גרויסארטיג האט אויסגעזעהן די טרויעריגע לויה. פאראויס איז געגאנגען דער ראבינער, הינטער איהם — דער גאנצער פערסאנאל פון דער סינאגאגע. די צערעמאנאלמייסטערס האבען געטראגען אלע ארדערען, וועלכע מאיר בער האט אין זיין לעבען ערהאלטען. הינטען האט זיך געצויגען דער ארון, בעדעקט מיט א שווארצען טוך, בעשאטען מיט שטערענדליך און בעלעגט מיט בלומען און אהן א צאל קראנצען, דער ארון איז געווען איינגעשפאנט צו 6 פערד. וועלכע זענען געווען אין שווארצען אנגעצויגען און מיט קוויטלעך בעפוצט און פערציהט. הינטערן

מאירבער אויף דער עלטער.

אָרון זענען געגאנגען אלע דעפוטאציעס מיט זייערע צעך-פלאגען אין ד. העגד. אויפ'ן מאדעל-בולוואר, האט בעגעגענט דעם אָרון א דעפוטאציע פון פאריזער דאמען, וועלכע האבען דעם אָרון בעלעגט מיט בוקעטען, קראנצען און לעבע-דיגע בלומען. בעת דער גאנצער צייט פון דער לויה, האבען פערשידענע אָרקעסטערען געשפילט די מארשען פון מ א י ר ב ע ר ם פערשידענע אָפערען. אזוי האט זיך די פאראדנע גרויסע לויה געצויגען איבער פאריזער גאסען ביז זעם וואקזאל. דער וואקזאל איז אויך געווען מיט טרויער בעהאנגען און אויסגעפוצט, אינווענינ זענען אלע וועגד געווען מיט לענטעס בעהאנגען, פון וועלכע עס האבען אָבגעגלאנצט די נעמען פון מ א י ר ב ע ר'ס אלע מייסטער-ווערק. באלד ווי מען האט געמאכט מ א י ר ב ע ר'ן אַנ'אָזכָּרָה אויף העברע-

איש און אויף פֿראַנצויזיש, האָבען די גרעסטע פּאַריזער געלערנטע געהאַלטען רעדעס, אין וועלכע זיי האָבען געשילדערט דעם גרויסען ווערט פֿון דעם געשטאָרבענעם קינסטלער. נאָכהער האָט מען דעם אָרון אַוועקגעשיקט מיט אַן עקסטרע צוג קיין בערלין.

אין בערלין איז מ א י ר ב ע ר ׳ ס קבורה פֿאָרגעקומען מיט אַזאַ פּאַראַד ווי אין פּאַריז. בײַ דער אַנוועזענהייט פֿון די מיטגליעדער פֿון דער קייזערליכער פֿאַמיליע, די קאָנסולען פֿון אַלע לענדער, דעפּוטאַציעס פֿון אַלע טעאַטערען און לעהרע-אַנשטאַלטען, קינסטלער און ליטעראַטען — איז מ א י ר ב ע ר בעהאַלטען געוואָרען אין קבר פֿון זײַנע עלטערען אויף בערלינער יידישען בית הקברות. אויפֿ׳ן קבר האָט געהאַלטען אַ הייסע און אַ גלענצענדע רעדע דער קרעסלאַווער ראַבינער ד״ר פֿילאָזאָף יאָזעל, אין וועלכער ער האָט אויסגעוויזען דאָס די רעליגיאָן האַלט קיינמאָל ניט אָב דעם יידען פֿון צו נעמען אַן אַנטייל אין דער ענטוויקלונג פֿון דער אַלגעמיינער מענשהײַט א. ז. וו.

נאָך מ א י ר ב ע ר ס טויט האָט מען אין גאַנץ אייראָפּע און אַמעריקע געמאַכט פֿערשיעדענע מ א י ר ב ע ר-אַבענדען, מיט לעבעדיגע בילדער, וועלכע האָבען פֿאָרגעשטעלט אַלע העלדען, וואָס קומען פֿאָר אין זײַנע אָפּערען. מ א י ר ב ע ר ׳ ס ביוסט איז אַרײַנגעשטעלט געוואָרען אין אַלע טעאַטער׳ס, פֿיל-האַרמאָניעס, און קאָנצערט-זאַלען.

מ א י ר ב ע ר ׳ ן איז נישט באַשערט געווען זײַן אויף דער חתונה פֿון זײַן אָפּעריע „אַפֿריקאַנערין״ וועלכע איז ערשט אַ יאָהר נאָך זײַן טויט אויסגעפֿיהרט געוואָרען אויף פּאַריזער אָפּערען-ביהנע. דער סטיל מוזיק פֿון „די אַפֿריקאַנערין״ איז ענהליך צו „הוגענאָטען״. מ א י ר ב ע ר ס מײַסטערהאַפֿטע האַנד און מעלאָדישער טאַלענט ערשײַנט אין דער אָפּערע אַזוי טיפּיש, דאָס „די מוזיק טראָגט אונז איבער אָהן דער הילף פֿון די ווערטער אין דאָס בליהענדע לאַנד. דער קאָלאָריט פֿון דעם נאָרד, דער בלומען וואָהלגערוך, בלאָזט אויף אונז פֿון אַלע סצענעס, וועלכע שטעלען פֿאָר אינדיען, אין דיזער אָפּערע.

דער גרויסער ערפֿאָלג פֿון „אַפֿריקאַנערין״ האָט ווידער אַרויסגערופֿען פֿון די לעבער אַלע זײַנע פֿריהערדיגע געגנער. דאָס פּובליקום איז געווען אָבער תמיד מ א י ר ב ע ר ׳ ס בעסטער פֿרײַנד און אויך עד היום ווערען מ א י ר ב ע ר ׳ ס

אַלע אָפּערען אויסגעפֿיהרט מיט'ן גרעסטען ערפֿאָלג און דאָס פּובליקום קאָן אָן זיי עבּיג ניט פֿערגעסען.

מ א י ר ב ע ר אַלס אָפּערען-קאָמפּאָזיטאָר אין פֿערשידענע סטילען איז דער גרעסטער פֿאָרשטעהער פֿון דער פֿראַנצויזישער גרויסער אָפּערע. זיין פֿערדיענסט בעשטעהט אויך אין דעם, וואָס ער האָט איבערגעטראָגען די אָפּערע פֿון די אַלטע מיטאָלאָגישע טהעמען, אויף אַ היסטאָרישען גרונד. ער האָט בעשאַפֿען די ערשטע העלדען-מוזיקאַלישע דראַמע. נאָך מ א י ר ב ע ר'ן האָט שוין געקענט עקזיסטירען וואַגנער. דעריבער זעהען אויס זעהר נאַריש וואַגנערס שפּעטערדיגע אָנפֿאַלען אויף מ א י ר ב ע ר'ן, ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס מ א י ר ב ע ר האָט איהם פּראָטעזשירט און איהם געמאַכט פּאָפּולער.

מ א י ר ב ע ר האָט זיך אויסגעצייכענט מיט פֿיעל הומאַנישע זיטען. אין דיעזען הינזיכט איז ער געווען געראָטען אין זיין מוטער. תמיד איז ער געווען איבערגעגעבען צו זיינע קאָלעגען, און האָט יעדען מיטגעהאָלפֿען מיט גרויסע געלד-סומען. אַליין האָט ער זיך געפֿיהרט שפּאַרזאַם. אַז מען האָט איהם אין פּאַריז געפֿרעגט, פֿאַרוואָס ער טראָגט אַן'אָבגעטראָגענעם פּאַלטאָ, האָט ער אויף דעם געענטפֿערט: איך בין אַן'אַרטיסט... איך בין צופֿריעדען דער מיט אַליין וואָס פֿון 7 יאָהריגען עלטער, האָב איך געקענט שוין עקזיסטירען אויפֿ'ן רעכענונג פֿון מיין טאַלענט. אין בערלין האָב איך אַ גאַנצען גוט, וועלכער פּאַכט פֿאַר מיין רייכטהום; דאָ וויל איך זיך ניט האַלטען גרעסער פֿאַר מיינע קאָלעגען און שפּיעלען אַ ראָלע פֿון אַ רייכען.

מ א י ר ב ע ר איז געווען מעהר לייסטונגספֿעהיג דַוְקא ביי אַ שלעכטען וועטער, איבערהויפּט פֿלעגט זיך זיין שעפֿפֿונגסקראַפֿט ערוואַכען בשעת דונערען, בליצען און שטורם. אין אַ שלעכטען וועטער האָט איהם קיינער ניט געקענט זעהען, ער פֿלעגט דאַמאָלס פֿלייסיג אַרבייטען. „אויב איהר ווילט זעהען מ א י ר ב ע ר'ן — פֿלעגט דער שווייצער ענטפֿערען — קומט אין אַ שענעם טאָג, ער בעווייזט זיך נאָר מיט דער זון"...

מ א י ר ב ע ר איז געווען אַ שטיקעל אַבערגלויבער, ער איז ניט געווען פֿויל צו בענוצען וויבערשע תחבולות ביי'ם אויספֿיהרען דאָס ערשטע מאָל זיינע אַ נייע אָפּערע, כּדי זי זאָל נישט דורכפֿאַלען. מען זאָגט, דאָס מ א י ר ב ע ר

פֿלעגט אויך פֿאָהרען פֿאַר יעדע נײַע אָפּערע צו דער געוויסער טרעפֿעריִן ל ע ב אָ ר אַ ם... ער פֿלעגט אויך פֿרעגען אַ מייִנונג וועגען זײַנע אָפּערען בײַ יעדעדען. אַפֿילו בײַ קינדער, און פֿלעגט זיך שטאַרק רעכֿענען מיט דער מייִנונג פֿון זײַטיגע מענשען. ער פֿלעגט זיך אַפֿילו בעראַטען מיט'ן געוויסען קליאַקער אַ ג י ו ם.

דיזער „הערקולעס", מיט אַ פּאָר ברייטע הענד, איז געוועזען דער קאָפּ פֿון דער פּאַרטײַ „קליאַקער'ס", וועלכֿע איז געוועזען גוט אָרגאַניזירט אין פּאַריז, און פֿלעגט אײַנברענגען הכּנסה ביז 40,000 פֿראַנק יעהרליך. אָ ג י ו ם פֿלעגט קומען אין טעאַטער תּמיד אָנגעצויגען אין אַ העל־שרײַענדען אַנצוג, בכדי זײַנע מיטגליעדער זאָלען איהם דערקענען און קענען גוט נאָכֿשפּירען זײַנע סיגנאַלען אין געוויסע מאָמענטען... די פֿערהעלטעניס פֿון אַלע דירעקטאָרען, זינגער, אַרטיסטען צו אָ ג י ו ס ע ן, איז געוועזען אַ פֿרײַנדליכֿע, אַ כּבֿודיגע. איבערהויפּט האָבען זיי איהם ניט פֿערגעסען אין דעם טאָג פֿון זייער „דעביוט" אָדער „בענעפֿיס"... אָ ג י ו ם פֿלעגט זײַן בעת אַלע רעפּעטיציעס און פֿלעגט זאָגען אַ שטאַרקע דעה... איין מאָהל האָט אָ ג י ו ם איבערגעריסען אַ לאַנגע אַריע אויף מ אַ י ר ב ע ר'ס אַ רעפּעטיציע. — עס איז אַ געפֿערליכֿער נאָמער — האָט אָ ג י ו ם אויסגעשריען. עס איז צולאַנג!

— איהר רעכֿענט אַזוי? — האָט מ אַ י ר ב ע ר ערנסט געפֿרעגט.

— איך בין זיכֿער! — האָט די קאָפּ פֿון די קליאַקערס געענטפֿערט — אויב אײַערע פֿרײַנד אין טעאַטער וועלען אונטערהאַלטען, וועל איך הייסען מײַנע לײַט נאָכֿפֿאָלגען. איך קען אָבער ניט ערבֿ זײַן...

— אויף אַזאַ אופֿן — האָט מ אַ י ר ב ע ר געזאָגט: — פֿערקירצט איהם, איהר זענט מעהר קאָמפּעטענט אין דעם ווי איך...

אין פּאַריז האָט אויך עקזיסטירט אַ חבֿרה „גענעצער", וועלכֿע פֿלעגען האַלטען, ווען זיי פֿלעגען ווע לען, אין אײַן גענעצען בעת'ן שפּיעלען, בכדי צו וואַרפֿען אַ פּוילקײַט, אַ שלאָף, אַ לאַנגווײַליקײַט אויף די צושויער און דאַמיט בעגראָבען די נײַע אָפּערע... פֿערשטעהט זיך, דאָס זיי פֿלעגען בעהמען גוט בעצאָהלט פֿאַר אַזאַ מין אַרבײַט. מ אַ י ר ב ע ר האָט זיך, לײַדער, אויך אָפֿט בענוצט מיט דעם מיטעל, ווען ער האָט געוואָלט שלעכֿט ווירקען אויף דעם

ערפאלג, פון זיינעם א קאנקורענט'ס אנ'אפערע. נאך מעהר: ער פלעגט אליין קומען אין זיין לאזשע, און ווען ער איז געווען זיכער, אז דאס גאנצע פובליקום לארנעטירט איהם, האט ער זיך פלוצלונג אנגעשפארט אויפ'ן שטוהל און זיך געמאכט ווי ער איז זעהר געשמאק איינגעשלאפען, די אפערע נעהמט איהם גאר ניט... אזוי האט ער אויך געטהון ווען מען האט געשפיעלט ראסיני'ס אפערע „סעמיראמידא" ... אלע מיטלען זענען געווען רעכט פאר מאירבער'ן, אבי זיך צוערווערבען רוהם און גרויסקייט, און דיזע שטרעבונג איז געווען ביי מאירבער'ן איינגעווארצעלט פון קינדהייט אן.

ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס ער איז געבארען ביי רייכע עלטערען, און געלד האט איהם קיינמאל ניט געפעהלט, דאך האט ער זיך איבערגעגעבען צום לערנען, און ניט ווי אנדערע, צו לעבען א גוטען טאג. אויסער מוזיק, האט מאירבער אויך בעזעסען אלגעמיינע בילדונג. ער האט גוט בעהערשט עטליכע אייראפעאישע שפראכען, און האט געקענט זייער ליטעראטור. ער האט אויך פערשטאנען העברעאיש, פלעגט אימער לערנען און לעזען.

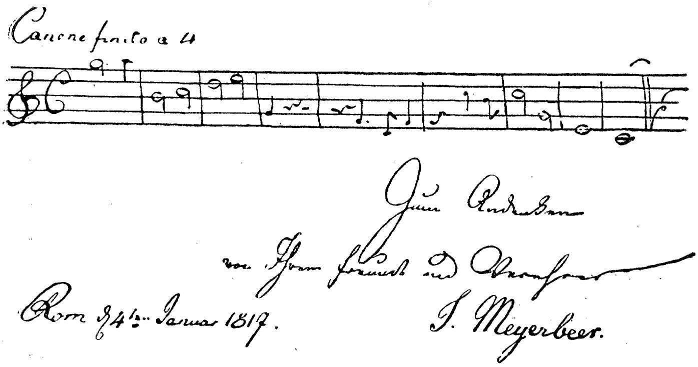

פאקסימיליע (האנדשריפט) פון מאירבער.

א פאקט איז, דאס בעת ער האט געוואהנט אין איטאליען, ווען ער איז געווען יונג און שען, דערצו א קאמפאזיטאר מיט הצלחה... זענען איהם

די איטאַליעניִשע ברונעטקעס נאָכגעלאָפען אין די גאַסען, ער פלעגט זײַן בעשאָטען מיט ליעבע בריעף און מיט רײַצענדע קאָמפּלימענטען. ער האָט זיך אָבער געהאַלטען פון דעם אַלעמען פרעמד, און בלויז געווען אַרײַנגעטהון אין לעהרע און אין אַרבײַט.

מאירבער האָט אין דער יוגענד געהאַט אַ שילערין, זעהר אַ שענע אַריסטאָקראַטישע דאַמע, וועלכע, ווי עס ווײַזט אויס, איז צו מאירבער'ן געווען ניט גלײַכגילטיג... אין איין שענעם פריהמאָרגען, קומט צו מאירבער'ן אַ מאַרקיז און רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל. מאירבער האָט פאַרוואָרפען הענד און פיס ניט וויסענדיג וואָס און ווען. דאַן האָט דער מאַרקיז איהם ערקלערט, דאָס ער, — מאירבער, איז די סבה איבער וועלכע די שענע דאַמע איז צו'ם מאַרקיז קעלטער געוואָרען... מאירבער האָט געמוזט געבען דעם מאַרקיז דאָס עהרען־וואָרט, דאָס ער האָט קיין שום געדאַנק חתונה האָבען מיט דער שענער דאַמע, אַ בעווײַז, דאָס ער פאָרט אין גאַנצען אָב פון איטאַליען.

בעת מאירבער האָט אין יאָהר 1818 געשטעלט אין פאַדו זײַן אָפּערע „ראָמילדאַ״, האָט זיך די פּרימאַדאָנע אַרײַנגענומען אַ געדאַנק אין קאָפּ, דאָס זי מוז חתונה האָבען פאַר מאירבער'ן, און אויב עס איז מעגליך — נאָך פאַר דער פאָרשטעלונג... מאירבער, בעמערקענדיג איהר ניט־גלײַכגילטיגקײַט צו איהם, האָט זיך געהאַלטען שטרענגער און מעהר אײַנגעהאַלטענער צו איהר. דער סוף איז געווען פאָלגענדער: עס איז געקומען די ערשטע פאָרשטעלונג, דאָס טעאַטער איז געווען איבערפול, דער פאָרהאַנג האָט זיך אויפגעהויבען, אָבער אַ צרה האָט געטראָפען! די זינגער זינגען גלײַך ווי דער בויך וואָלט זיי וועה געטהון, די פלײַטען קוויטשען, די וואַלדהאָרנ'ס, טראָמפּײַטען, פאַלען אַרײַן פריהער, דער באַראַבאַן אַפילו, איז אויך געווען ווי צעדולט, און זיך ניט געהאַלטען אין טאַקט, צופאַלענדיג תמיד שפעטער, ווען מען דאַרף איהם שוין ניט... דאָס פובליקום האָט גאָרניט געקענט פערשטעהן, וואָס דאָס איז פאַר אַ מין מוזיק און האָט אָנגעפאַנגען געגענצען... ערשט שפעטער, האָט מען זיך דערוואוסט, אַז די פּרימאַדאָנע — וועלכע האָט געהאַט אַ שטאַרקען אײַנפלוס אויף די אַרטיסטען און אויף די מיטגלידער פון אָרקעסטער — האָט

זיך דערמיט נוקם געווען אַן מ א י ר ב ע ר׳ן פֿאַר זיין ניט וועלען אָננעהמען איהר פֿאָרשלאַג...

מ א י ר ב ע ר׳ס לייַדענשאַפֿטליכע איבערגעבונג צו מוזיק און קונסט האָט זעהר אָבגעשוואַכט זיין קערפער. ה י י נ ע, גלייבט מ א י ר ב ע ר׳ן צו אַ ליכט, וועלכע לייכטענדיג דעם צווייטען, געהט אַליין אויס.

מ א י ר ב ע ר איז געווען דער גרעסטער און שטאַרקסטער פֿייַנד פֿון כּאַלשע טענער. מען דערצעהלט, דאָס ער האָט ניט געליטען קיין קעץ און זייערע קאָנצערטען... עס איז גענוג געווען אַ קאַץ זאָל אַריין אין צימער, אַז מ א י ר ב ע ר זאָל אַנטלויפֿען און פֿאַלען אין חלשות... איך בין זיכער – זאָגט ה י י נ ע – דאָס מ א י ר ב ע ר וואָלט זיך מקריב געווען איבער אַ מוזיקאַלישע פֿראַזע, פּונקט ווי אַנדערע פֿאַנאַטיקער – איבער זייער רעליגיע.

מ א י ר ב ע ר׳ס רעליגיע, איז די זעלבע וואָס מ אָ צ אַ ר ט׳ס, ג ל י ו ק׳ס, ב ע ט ה אָ ו ע נ׳ס, דאָס איז – „מוזיק”; אין איהר האָט מ א י ר ב ע ר געגלויבט און איז אויך געווען דער אַפּאָסטאָל פֿון דיזער רעליגיע.

מ א י ר ב ע ר׳ס שאַרפֿער אויער און מוזיקאַלישער אינסטינקט איז געווען אונגעהויער גרויס. זעהר שאַרפֿזיניג שרייבט ה י י נ ע, דאָס: אויב בשעת תחית המתים, ווען דער מלאך מיט׳ן טראָמפּייט נעהמען אַ פֿאַלשען טאָן, וועט זיך אונזער מ א י ר ב ע ר בלייבען ליגען רוהיג, און זיין גאַנצען ניט וועלען אויפֿשטעהן פֿון קבר!...

קאָמפּאָזיטאָר זשאַק פראָמענטאַל אֶלִיָּהוּ הַלֵּוִי.

נאָך מאירבער'ן איז הלוי דער צווייטער יידישער קאָמפּאָזיטאָר, וועלכער רעכענט זיך אַלס פאָרשטעהער פון דער פראַנצויזישער גרויסער אָפּערע, בײַם קוקענדיג דערויף, וואָס ער, פונקט ווי מאיבער, האָט געשטאַמט נישט פון פראַנקרייך גופא, נאָר פון דייטשלאַנד.

אויב מיר שטעלציר'ען מיט מאירבערן נאָר דערפאַר, וואָס ער איז אַ ייד, האָטיש באמת הערט זיך אין זיינע אָפּערען זעהר זעלטען אַ יידישער טאָן און חאַראַקטער, קאָנען מיר מיט הלוי'ן פיעל מעהר שטאָלציר'ען, ווייל אַלע זיינע אָפּערען זענען דורכגעדרונגען מיט'ן יידישען גייסט און יידישען מח.

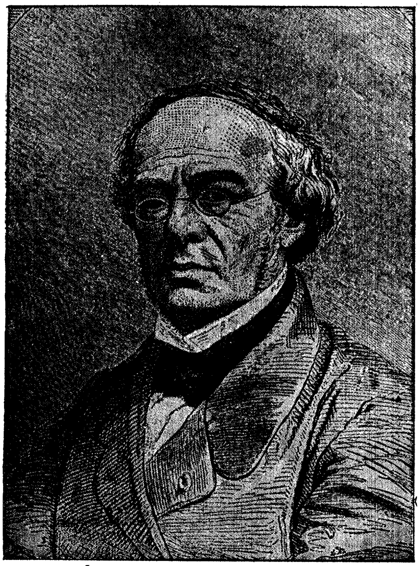

אליהו פראָמענטאַל הלוי

מאירבער האָט זיך געחאַפּט בלויז צו פרעמדע ליבּרעטען, צו פּראָטעסטאַנטישע און קאַטוילישע. הלוי אָבער האָט אויך בעאַרבייט פיעל יידישע טעמען, און מיט זיין אָפּערע „די יידין" — „жидовка", וועלכע האָט זיך פערפעסטיגט אַנ'אָרט אין דעם אַלוועלט-ליבען אָפּערען-רעפּערטואַר, האָט ער פערעביגט די גרויזאַמע הישפּאַנישע אינקוויזיציאָן. מיט דיעזער אָפּערע ענפּלעקט

ער פאר אלע ציוויליזירטע פעלקער די גאנצע שעדליכקייט און ניעדערטרעכטיגקייט פון דער ידישער פערפאלגונג צו-ליעב זייער אמונה און נאציע,

הלוי׳ס עלטערען האבען געוואוינט אין באיערען, אין דער שטאדט פיורט, נאכהער האבען זיי זיך בעזעצט אין פאריז. זיין פאטער איז געווען אין זיין צייט א בעוואוסטער העבּרעאישער פאעט. זיינס א ליעד איז געזונגען געווארען דעם 11-טען נאוועמבער יאהר 1801 אין דער פאריזער סינאגאגע, לכבוד באנאפארטען. אויך זיין יינגערער ברודער, לעאן הלוי, איז אויך געווען א ליטעראט.

דער קאמפאזיטאר אליהו הלוי איז געבארען געווארען אין פאריז דעם 23-טען מאי יאהר 1799.

נאך גאר אין די יונגע יאהרען, איז הלוי אריינגעקומען אין פאריזער קאנסערוואטאריום און האט זיך זעהר פלייסיג געלערענט ביי די גרויסע פראפעסארען: קאזא, קאליבער, בערטאן, און ביי דעם גערימהמטען קערוביני. אין 1819 האט ער אנגעשריבען די ערשטע קאנטאטע „גערמאניע", פאר וועלכע ער האט געקריגען פון דער רעגירונג א סטיפענדיום. באלד האט זיך הלוי אויך געלאזט קיין רוים, וואו ער האט לאנג געשטודירט און פראקטיציִרט ביי דעם בערימהמטען און טאלענטפאלען קאפעלמייסטער פון דעם פאפס קירכע, דיוזעפע באאיני.

אין יאהר 1822 איז הלוי צוריקגעקומען קיין פאריז און האט זיך איבערגעגעבען אין גאנצען צו זיין שעפפונגס-ארבייט. זיינע ערשטע אפערען: „Pygmalion", „Bohemiens" האבען דוקא ניט געמאכט דעם גרויסען רושם, דערפאר אבער האט געהאט גרויס ערפאלג זיין קאמישע אפערע „L'artisane", וועלכע איז אויפגעפיהרט געווארען צו׳ם ערשטען מאל אין יאהר 1827. פון דיעזער אפערע אן האט זיך פאר איהם געעפענט א נייער וועג, ער האט בעשאפען איינע נאך דער אנדערע, זעהר פיעל אפערען, וועלכע האבען איבעראל געהאט ערפאלג און געמאכט הלוי׳ן דעם גרויסען נאמען.

שטורמיש האט הלוי געגומען די גאנצע מוזיקאלישע וועלט, אפילו אויך זיינע געגנער, מיט זיין אויבענדערמאנטער אפערע „די יודין".

א חוץ די אומגעלומפערטע עפעקטען, מיט וועלכע דער ליברעטיסט

ס ק ר י ב האט פערשטארקט די ליברעטע, וועלכע זעהען אויס אביסעל קאמיש ביי א היינטיגען ליברעטיסט און דראמאטורג, איז די אפערע אנ'אמת'ער פערעל אין דעם אלטען אפערען-רעפערטואר; דער ערשטער אקט איז זעהר אריגינעל און שטארק; אין פינאל פון דעם ערשטען אקט, בעת דער פראצעסיע, האט ה ל ו י בעוויזען אזוי פיעל קראפט, וואס קיין פראנצויזישער קאמפאזיטאר האט דאס ניט בעוויזען.

א גרויסען חלק אין דעם ערפאלג פון דיזער אפערע נעהמען די אלטע שענע יידישע מעלאדיען, מיט וועלכע ה ל ו י האט זיך בענוצט, און אין וועלכע עס קלינגט ליידענשאפטליכע ווארעמע יידישע רעליגיעזע געפיהלען. דיזע גאר אלטע יידישע מעלאדיען זינגען מעלאדיש ארויס זייער פראטעסט אויף דער עביגער פערפאלגונג און פערהאסונג צו'ם יידישען פאלק, פאר זיינע אלטע רעליגיעזע איבערצייגונגען.

אין 2-טען אקט, ווען אליעזר מיט זיין הויזגעזינד און בעהאלטענע יידען ריכטען אב דעם סדר, ווערט דער צושויער איבערגעטראגען אין אנ'עכט יידיש בעל הבתישער שטוב. רחל, אליעזר'ס טאכטער, שטעלט ניט פאר א היינטוועלטיגע קאקעטקע, וועלכע פערגעסט צוליעב ליעבע איהרע עלטערען צוזאמען מיט זייער גלויבען, — אין איהר נשמה פעראייניגט זיך ליעבע צו איהר פאטער און פעסטער גלויבען אין דער יידישער רעליגיאן. גוטמיהטיג ווארפט זי זיך — אין לעצטען אקט — אין פייער אריין, ניט וועלענדיג פערביטען איהרע הייסע אידעאלען.

די סאלא-געזאנגען פון אליעזר און חארבעגלייטונג ביי'ם קידוש פון סדר בעריהרען שטארק די פערבארגענע סטרונעס פון דער יידישער נשמה. (עס וואלט זעהר שען און פאלקסטימליך געווען, ווען אונזערע חזנים און קאנטארען, אויפ'ן ארט פון דרעהען קאפשמערצען און טאנצען ווילד אויף א שטריק, מאכענדיג משוגע'נע הויות בעת'ן קידוש שבת און יום טוב, זאלען זיי בעסער איינזינגען דעם שענעם און געלאסענעם קידוש, וואס ה ל ו י האט בעשאפען פאר אליעזר'ן, עס וואלט געווען אמת פאלקסטימליך, שבת'דיג, און יידיש).

זעהר ריהרענד איז די סצענע, ווען אין מיטען סדר לאזט זיך הערען

קלאַפּערײַען אין טהיר און קולות: עפּענט! עפּענט! די גאַנצע סצענע איז אָנגעפילט מיט טוידט-שרעק, מאָמענטאַל ווערט פערשטערט די גאַנצע יידישע הײמליכקײט פון פסח׳דיגען סדר! די ליכט ווערען גיך אויסגעלאָשען, די טישען צעוואָרפען און דאָס יום-טוב׳דיג פסח-שטוב פערוואַנדעלט זיך פּלוצלונג אין אַ וואָכעדיג אַרבײטס-צימער. אַ גרויסען ווערט האָט אין דיעזער אָפּערע די אַריע „רחל“, וואָס אליעזר זינגט צו ענדע דעם דריטען אַקט, אין וועלכער ער בעדויערט הויפּטזעכליך רחל׳ן אויף איהר פּלוצלונגען און פריהצײַטיגען טוידט, וועלכער ערוואַרטעט איהר.

אויסער דער אָפּערע „די יידין“, האָט הלוי פערפאַסט אַ צווייטע אָפּערע, אויך אויף אַ יידישער ליברעטטע, מיט׳ן נאָמען „Le juisf errant“ („דער עוויגער ייד“). אין דיעזער אָפּערע, בעלײַכטעט הלוי מוזיקאַליש די גאַנצע יידיש-סאָציאַלע פראַגע.

אַ גרויסען מוזיקאַלישען ווערט האָט אויך הלוי׳ס פריהליך און לעבהאַפטיגע אָפּערע: „דער בליץ“; „די קעניגען פון קיפּר“; „די דזשומע אין פאַנקרײַך“; אויך זײַן קאָמישע אָפּערע: „קעניגענ׳ס פלינטענשיסעריג׳ס, און „קאַרל VI.

הלוי האָט אויסער אָפּערען געשריבען פיעל קאָנטאַטען, האָראַלען פאַר מענער-האָרען, ראָמאַנסען, נאָקטורען, סאָנאַטען פאַר פּיאַנאָ אין פיער הענד, און נאָך פיעל קלענערע זאַכען.

ניט קוקענדיג אויף זײַן גרויסען אָרט, וועלכען ער האָט פערנומען אין דער פרײַער מוזיקאַלישער וועלט, האָט הלוי זיך ניט געשעמט און האָט אָנגעשריבען פיעל קאָמפּאָזיציאָנען אויף העברעאישען טעקסט פאַר דער סינאַגאָגע, וועלכע זענען פריהער געזונגען געוואָרען אין פּאַריזער סינאַגאָגע, און נאָכהער אויך אין פיעל אַנדערע. דיעזע קאָמפּאָזיציאָנען זענען רעליגיעז-אינהאַלטס-רײַך און יידיש פאָלקסטימליך.

הלוי האָט אויך פערטראָטען וויכטיגע און גרויסע שטעלען, אין יאָהר 1827 איז ער בעשטימט געוואָרען אַלס פּראָפעסאָר אין פּאַריזער קאָנסערוואַטאָריום, שפּעטער מיט 2 יאָהר איז ער געוואָרען דירידזשאָר פון פּאַריזער גרויסער אָפּערע. אין יאָהר 1840, האָט דער אָרלעאַנישער הערצאָג בעשטימט

הלוי'ן פאַר זײַן פּריוואַטען קאַפּעלמײַסטער. און אין 1844 האָט די קונסט־אַקאַדעמיע איהם אויסערוועהלט פאַר אַ וויצע־פּרעזעס. זײַענדיג אויף דיזער שטעלע, איז הלוי'ן אויסגעקומען פיעל מאָל אַרויסצוטרעטען עפענטליך, אַלס אָראַטאָר, און תמיד זענען זײַנע רעדעס געווען שען, טיעפזיניג און האָבען געמאַכט אַ גוטען אײַנדרוק.

הלוי איז געווען זעהר אַ סימפּאַטישער מענש מיט גוטע מדות און מיט אַן עדעלעס האַרץ. דערפאַר האָבען איהם אַלע געליעבט, געעהרט און געאַכטעט. די בעריהמטע קאָמפּאָזיטאָרען אָבער און טהאָמ, זענען געווען זײַנע בעסטע קאָלעגען. זײַנע תלמידים: גוּנאָד, (דער אויטאָר פון די אָפּערען „פויסט", „ראָמעאָ און יולי"); מאַסענעט (דער אויטאָר פון די אָפּערען „מאַנאָן" „ווערטער"), באַזינע און זשול קאָגען, האָבען בײַ איהם געטאָגט און גענעכטיגט. ווען הלוי האָט ענטדעקט בײַ זײַנעם אַ תלמיד אַן אמת'ן טאַלענט, האָט ער זיך געשעצט גליקליך און זיך איבערגעגעבען מיט לײַב און לעבען צו דער קינסטלערישער און גײַסטיגער ענטוויקלונג פון דיזען תלמיד.

הלוי'ס גוטהאַרציגקײַט האָט זיך ניט בעוויזען בלויז צו מוזיקער אַליין, נאָר אויך צו יעדען נויטבעדערפטיגען און לײַדענדען. ווער עס האָט זיך נאָר בעווענדעט צו הלוי נאָך הילף, דעם האָט ער געזעהען העלפען מיט עצות און מיט געלט. און האָטש זײַן באַרעמהערציגקײַט פלעגט אָפט עקספּלאָאַטירט ווערען דורך ניעדערטרעכטיגע מענשען, האָט דאָס איהם אָבער ניט אָבגעהאַלטען פון צו טהון זײַניגעס, ווי זײַן געוויסען האָט איהם אָנגעוויזען, און ווי דאָס האַרץ האָט איהם דיקטירט.

די געשיכטע ברענגט פאָלגענדען פאַקט:

אײנער אַ יונגער מאַן האָט שריפטליך געמאָלדען הלוי'ן, דאָס די ביטערע נויט צווינגט איהם צו נעהמען זיך דאָס לעבען. דער גוטהערציגער הלוי האָט באַלד אָבגעשריבען דעם יונגען מאַן פאָלגענדע ווערטער:

„געענעדיגער העדר, איך אײַל מיר אײַך ענטפערן אויף אײַער בריעף. גיט זיך ניט אונטער אײַערע שלעכטע געדאַנקען! ניט זײַענדיג מיט אײַך בעקאַנט, בעשווער איך אײַך, איהר זאָלט דאָס ניט טהון! איך דאַנק אײַך פאַר

איינער צוטרוי צו מיר, אָבער דאָס צוטרוי דאַרף זיין גאַנץ. ביי 20-יאָהריגען עלטער טאָר מען זיך ניט פערלאָזען אויף חלומות. מען דאַרף אַרבייטען, בעגעדיגער העך, און אין אַרבייט געפינען אַרפואה צו אַלע קראַנקהייטען. קומט צו מיר אין איינעם פון די נאָהענסטע טעג פאַר מיטאָג-צייט, — אויב איהר ווילט, מאָרגען, אָדער זונטאָג צווישען 9 און 11. מיר וועלען אַביסעל שמו־עסען, און איך וועל טהון אַלעס, וואָס מעגליך איז, אַבי אויך ווידערקערען דעם פערלאָרענעם מוטה. גלויבט, דאָס עס וועט זיך מיר איינגעבען".

ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, האָט דער יונגער מאַן זיך דאָס לעבען ניט געוואָלט נעהמען און איז גאָר ניט געקומען צו דער בעשטעלטער צייט, ער האָט זיך נאָר בענוצט מיט הלוי'ס באַרעמהערציגקייט, ערהאַלטען פון איהם אַמיטגעפיהל'ס בריעף און זי פערקויפט אלס הלוי'ס אויטאָגראַף, פאַר אַפּאָר הונדערט פראַנק.

אויף דער עלטער איז הלוי שטאַרק אָבגעשוואַכט געוואָרען און האָט זיך בעזעצט אין ניצע אונטער דעם פרייהען און קלאָרען הימעל, בכדי צו פערשטאַרקען זיין געזונד. דאָס האָט אָבער ניט געהאָלפען, און דעם 17-טען מערץ 1867 איז הלוי געשטאָרבען אויף די הענד פון זיין געליעבטער פרוי און 2 טעכטער, אָבלעבענדיג 68 יאָהר. זיין טויט האָט אַרויסגערופען אין פראַנקרייך אַן'אַלגעמיינעם טרויער. פון ניצע האָט מען דעם טויטען געבראַכט קיין פאַריז, וואו מען האָט איהם מקבר געווען אויפ'ן יידישען בית עלמין מיט גרויס פּאַראַד. די קבורה האָט געטראָגען אַ נאַציאָנאַלען כאַראַקטער, און צווישען די טויזענדער בעגלייטער דעם אָרון זענען אויך געווען: דער גראַף מאָרני, דעם קייזער'ס ברודער, דער פּרינץ נאַפּאָליאָן, און די פּרינצעסין מאַטילדע. אויפ'ן קבר האָבען פיעל וויכטיגע פערזאָנען גע־שילדערט די מעלות פון דעם פערשטאָרבענעם. דער פּרעזעס פון דער יידי־שער קאָנסיסטאָריע האָט געזאָגט פאָלגענדע ווערטער:

„מיר פראַנצויזישע יידען, שעצען זיך גליקליך צו רעכענען הלוי'ן פאַר אונזערען, ניט נאָר מיט דעם, וואָס ער איז געווען אַ ציערונג פון גאַנ־צען לאַנד, נאָר נאָך מעהר דערמיט, וואָס ער האָט הויך געטראָגען די פאָהן פון אונזער רעליגיאָן, און אין דיזער טרויעריגער צייט פון גלייכגיל־

טיגקייט צו רעליגיעזע פראגען, האט ער ביט נאר זיך נישט ענטזאגט פון זיינע עלטערען׳ס גלויבען, נאר אויך זיך פעסטגעהאלטען ביי דער פרומער אנשוי-אונג: דאס קינדער ברויכען עהרען דעם אנדענקען פון זייע׳ע עלטערען, און דארפען זיין פערבונדען צוזאמען ביי׳ם לעבען און אויך אין קבר.

קאָמפּאָזיטאָר געאָרג ביזע'ט.

געאָרג ביזע'ט איז איינער פון די גרעסטע שטערען אויף דעם מוזיקאַלישען האָריזאָנט אין דעם 19-יאָהרהונדערט, וועלכער איז אָבער, צו אונזער גרעסטען בעדויערען, זעהר גיך פערלאָשען געוואָרען. ביזע'ט — דער אויטאָר פון דער וועלטבערימטער אָפּערע „קאַרמען" — איז געשטאָרבען צו זיין 36 יאָהריגען עלטער. נאָך איידער זיין גרויסער טאַלענט האָט זיך ענטוויקעלט מיט זיין גאַנצער קראַפט, איז שוין געקומען דער אַכזריות'דיגער טויט און האָט איהם צוגענומען פון דער וועלט!

אָבער אין די קורצע געצעהלטע יאָהרען האָט זיך ביזע'ט פערפעסטיגט אַן עביגע פּאָזיציע אין דער וועלט-געשיכטע, אַלס אָריגינעלער טיעפזיניגער קאָמפּאָזיטאָר, וועלכער האָט מיטגעווירקט אויף דער ענטוויקלונג פון דער פראַנצויזישער גרויסער אָפּערע. עס איז אָבער מערקווירדיג, וואָס אַפילו דאָס רוב מוזיקער פּאַבליקום און קריטיקער ווייסען ניט, אָדער מאַכען זיך ניט וויסענדיג, אַז ביזע'ט איז געבאָרען אַ איד, וועהרענד באמת איז ער אַפילו אויך געשטאָרבען אַ איד...

ביזע'ט איז געבאָרען אין פאַריז דעם 25-טען אָקטאָבער 1838. מען האָט איהם באַלד אַנערקענט אַלס וואונדערקינד — צו 4 יאָהריגען אַלטער האָט ער שוין גוט געלעזען נאָטען און צו 12 יאָהר האָט ער שוין אַרויסגעוויזען זיין שעפּפונגס-קראַפט.

אַלס קינד, איז ער אַריינגעטרעטען אין פאַריזער קאָנסערוואַטאָריום און האָט פלייסיג געלערענט אונטער דער אויפזיכט פון די פּראָפעסאָרען: מאַרמאָנטעל, הלוי, צימערמאַן און שאַרל גונאָ'ד.

צו'ם ערשטען איז ביזע'ט אַרויסגעטרעטען אין דער מוזיקאַלישער וועלט מיט זיין דראַמאַטישע אָפּערעטע „Le docteur miracle", פאַר וועלכער ער האָט בעקומען די פּרעמיע אויף דעם גרויסען קאָנקורס, וואָס דער

דירעקטאָר אָפֿענבאַך (אַ ייד) פֿון דעם טעאַטער Bouffes-Parisiens האָט בעשטימט. אין דעם קאָנקורס האָבען זיך בעטייליגט ביז 60 קאָמפּאָזיטאָרען, און גיבען האָט ביזע'ט פֿערפֿאַסט אַ לירישע קאַנטאַטע: „קלאָדוויג און קלאָ-טילדאַ", פֿאַר וועלכער ער האָט גענומען די צווייטע קאָנקורס-פּרעמיע, וואָס די פּאַריזער אַקאַדעמיע האָט בעשטימט.

ביזע'ט איז נאַכהער אָבגעפֿאָהרען אויף אַ שטיק צייט קיין איטאַליען, וואו ער האָט געשטודירט די אַלטע איטאַליענישע רעליגיעזע מוזיק. קומענדיג צוריק אין פּאַריז, האָט ער אויפֿגעפֿיהרט אין טעאַטער-ליריק זיין אָפּערע „די

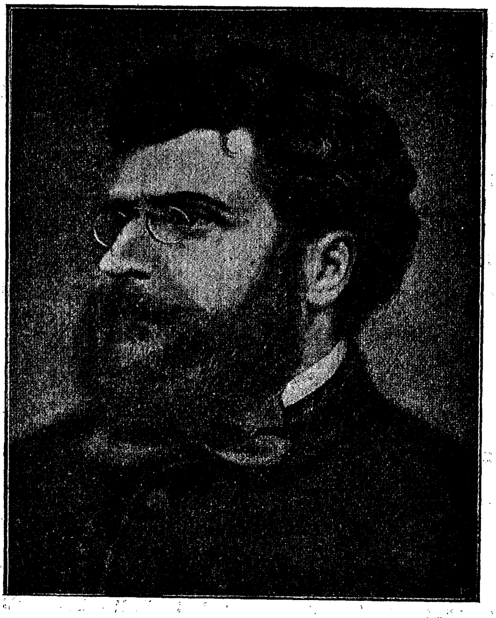

געאָרג ביזע'ט.

פּערל-זוכער'ס", וועלכע איז גראַדע ניט איבעריג געפֿעלען געוואָרען. אַזאַ מזל האָט אויך געהאַט זיין אָפּערע „La jolie fille de Perth", וועלכע איז אויפֿגעפֿיהרט געוואָרען אין יאָהר 1867. ווי עס ווייזט אויס האָט די פֿראַנצויזען ניט געשמעקט, וואָס ביזע'ט האָט אין דיזע אָפּערען נאָכגעפֿאָלגט

וואגנער'ס אידעען, ביזע'ט האט זיך אבער דערפון וועניג געקימערט.

מעהר געערגערט האט איהם דער שרעקליכער פראנצויזיש-דייטשער קריג, וועלכער האט אויף לאנג איבערגעריסען זיין מוזיקאלישע ארבייט. אין דיזער צייט האט ביזע'ט געשריבען צו זיינעם א גוטען פריינד פאלגענדע מעלאנכאלישע ווערטער, וועלכע האבען זיך ארויסגעריסען פון זיין ליידענדער נשמה: „ארעם איז אונזער פילאזאפיע און אונזערע געדאנקען וועגען עביגען שלום, וועגען עביגע ברידערשאפט אין דער מענשען-געזעלשאפט. אנשטאט דעם אלעם — זעהען מיר טרעהרען, בלוט, טויט און פערברעכען אהן א צאהל און אהן אנ'עק. איך געדענק גאנץ גוט, דאס איך בין א פראנצויז, איך קען אבער ניט פערגעסען, דאס איך בין אויך א מענש...

נאך א לענגערע צייט האט זיך באוויזען זיין מוזיקאלישע דראמע „L'arlesienner“ און אין יאהר 1875, האט ער אויפגעפיהרט זיין אפערע „קארמען“, וועלכע האט די ערשטע צייט געהאט מעהר ערפאלג אין אויסלאנד, אלס אין פאריז. די ערשטע און בעסטע וועלט-בעריהמטע זינגערינס האבען צווישען זיך קאנקורירט אין דער אויספיהרונג פון דיזער אריגינעלער און כאראקטעריסטישער הויפט-ראלע.

דיזע אפערע האט ניט איהר גלייכען אין דעם אפערען-רעפערטואר מיט איהר רייכקייט, טיעפזיניגקייט, און שענע אריגינעלע ארקעסטר-בעארביטונג. — מיט איהר האט ביזע'ט זיך באוויזען אלס זעלבסטשטענדיגער בעגאבטער מאלער, וועלכער בעזיצט אייגענע שעפפונגס-אידעען, צו וועלכע ער קען אויך צוגעבען גלענצענדע סצענישע פארמען און דארף לגמרי ניט נאכפאלגען וואגנער'ן און גונאד'ן.

ביזע'ט איז געוועזען זעהר פריינדליך פערבונדען מיט זיין בעסטען לעהרער, מיט'ן פראפעסאר הלוי, און דעם 3-טען יולי 1860 האט ביזע'ט חתונה געהאט מיט הלוי'ס שענע טאכטער זשענעווע. ביזע'ט האט אויך פערענדיגט הלוי'ס ביבלישע אפערע „נח“, וועלכע זיין שוויגער-פאטער האט ניט פערענדיגט ביי'ם לעבען.

אלס ייד איז ביזע'ט געוועזען דער קאנטראסט פון זיין שוויגער-פאטער הלוי. ביי הלוי'ן האט זיך זיין ייד ארויסגעריסען אין דער מוזיק און אפט

האָט זיך בעוויזען אויך אַ העליגיעזער פלאַם, ווי מיר זעהען אין זיינע אָפּערען „די יודין" א. ז. וו. — ביזע'ט איז אין דער הינזיכט געווען קאַלט, אין זיין מוזיק איז ניט קענטיג ניט זיין נאַציאָן, ניט זיין רעליגיאָן. ביזע'ט איז אַן אינטערנאַציאָנאַלער קינסטלער, ער האָט געדיענט דער מוזיק, און די קונסט איז זיין רעליגיאָן.

בכדי מעהר חאַראַקטעריזירען דעם קאָמפּאָזיטאָר, ברענגען מיר עטליכע פראַזען פון זיינע מיינונגען איבער מוזיק און קונסט, וועלכע ער האָט אַרויסגעזאָגט אין יאָהר 1867:

„עס עקזיסטירט ביי אונז פערשיעדענע מינים מוזיק: מוזיק דער פערגאַנגענהייט, געגענוואַרטיגע מוזיק, און מוזיק דער צוקונפט, אויך — האַרמאָנישע, מעלאָדישע און טעאָרעטישע-מוזיק. די לעצטע איז די געפעהרליכסטע. פאַר מיר גיעבט נאָר צוויי מינים מוזיק: גוטע און שלעכטע. דער פּאָעט, מאַלער אָדער מוזיקער לעגט אַריין אין זיין שעפּפונג זיין גאַנצען גייסטיגען רייכטהום, זיין גאַנצען אינוועניגסטען אינהאַלט, און וואָס טהוען מיר? אויפ'ן אָרט פון מיטהעלפען איהם, הויבען מיר אָן נאָכקוקען זיין פּאַספּאָרט... מיר הויבען אָן נאָכפאָרשטען וועגען זיין מאַניער, וועגען זיין אַרטיסטישע פערגאַנגענהייט. דאָס איז שוין ניט קיין קריטיק נאָר פּאָליציי... דער קינסטלער האָט ניט קיין נאָמען און ניט קיין נאַציאָן. מיר ברויכען נאָר וויסען, צי איז ער בעגייסטערט, צי איז ער אַ געניע אָדער אַ טאַלענט. בעזיצט ער דאָס, דאַרפען מיר איהם פרעהליך בעגריסען און איהם מיטהעלפען. פון דעם גרויסען קינסטלער טאָרען מיר ניט פאָדערען דאָס, וואָס ער בעזיצט ניט. מיר ברויכען בלויז קענען שעצען דאָס, וואָס ער פערמאָגט".

זשאַק אָפֿענבאַך.

נעבען די גרויסע מייסטער, ווי ראָסיניע מיט זיין „ווילהעלם טעל", מאיערבער מיט „הוגענאָטען", שטעהט דער פֿראַנצויזישער קאָמפּאָזיטאָר זשאַק אָפֿענבאַך מיט זיינע אָפּערעטעס און קאָמישע אָפּערען. נאָר בשעת די ערשטע צוויי האָבען בעאַרבייט וויכטיגע ליברעטען, און האָבען די וועלט רייך געמאַכט מיט גראַנדיעזע-רייכע אָפּערען, טיעפֿזיניג סאָליד-קאָמפּאָזיטאָריש בעאַרבייט, מיט געלאַסענע שווערוואָגענע מעלאָדיען און גאונישע אינסטרומענטאַציע, — האָט אָבער זשאַק אָפֿענבאַך זיך אינגאַנצען איבערגעגעבען דער פֿרייער אויסגעלאַסענע מוזיק, פּיקאַנטנע לייכטזיניגע ליברעטען, אין וועלכע עס קאָמבינירען זיך אָבערפֿלעכע מאַן און ווייב פֿערהעלטענישען... דורך זיינע אָריגינעלע גרינגע מעלאָדיען, און קיצלענדיגע אָרקעסטער-בעאַרבייטונג איז ער טאַקי געוואָרען אַנ'אָבגאָט פֿאַר אַלע פֿרויען פֿון דער האַלבער וועלט...

דאָס שאַרפֿזיניגקייט און דער סאַרקאַסטישער טאָן, וואָס זענען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער יידישער פּסיכיק, האָבען זיך פֿעראייניגט אין אָפֿענבאַך'ס מוזיקאַלישען טאַלענט צו קאָפּירען און פּאַראָדיזירען מיט דער הילף פֿון מוזיקאַלישע פֿאַרבען. און אַזוי ווי אויף אָפֿענבאַך'ס מוזיקאַלישען זשאַנר שוועבט שטענדיג גראַציע און רייץ, איז קיין וואונדער ניט וואָס ער האָט זיך פֿערדיענט דעם נאָמען: „דער קעניג פֿון אָפּערעטען שרייבער", און האָט מיט זיינע אָפּערעטען פֿערפֿילט אַלע אייראָפּעאישע סצענעס, צונויפֿשאַרענדיג פֿיעל געלד און עהרע!

ווער עס וויל זיך בעקאָנען מיט דער היסטאָריע פֿון די פֿראַנצויזישע זיטען אין נאַפּאָליאָן דעם דריטען'ס צייטען, מוז אויך אונבעדינגט זיך לענגער אָבשטעלען אויף דעם אָפֿענבאַכיזם. די פֿרעהליכקייט, די שאַרפֿזיניגע מוזיקאַליש-קאַריקאַטורישע שפּאַסהייט פֿון אָפֿענבאַך'ס מעלאָדישע אָפּערע-

טען, שטעלען פאַר אַ ריכטיגען אָבּגלאַנץ פון פאַריזער – הויפּטזעכליך פריער געזעלשאַפט אין די מיטעלץ יאָהרען פון דעם 19-טען יאָהרהונדערט.

אָפּענבאַך האָט מיט זיינע פריינע אָפּערעטען און אויסגעלאַסענע קופּלעטען, וועלכע בעצויבערען שטאַרק מיט זייער גלאַנץ און דייטליכקייט, געוויס נישט געווירקט שטאַרק מאָראַליזירענד. עס איז געוויס צו בעדויערען, דאָס אַזאַ שאַרפער קאָפּ, וואָס מאיירבער האָט אָנגערופען: „גמרא-קאָפּ", האָט איבערגעגעבען זיין גאַנצען זעעניע, אַלע זיינע אָריגעגעלע מוזיקאַלישע פעהיגקייטען, בלויז צו אויפרייצענדע, לעכערליכע און פּיקאַנטנע ליברעטען און טהעמען. מען מוז אָבער אויך מודה זיין, אַז אָפּענבאַכס ערשיינען, איז געווען אין איינינגע פאָרמען, אַ היסטאָרישע נויטווענדיגקייט. וויל מיט זיינע אויפרייצענדע עלעקטרעזירענדע מאָטיווען און פערביטפטע אינסטרומענטאַציע, האָט ער העל בעלויכטען די גרויסע און טיעפע בלאַטע פון די פאַריזשער זי-טען, ער האָט אויפגע-דעקט דאָס גאַנצע פער-באָרגענע פערדאָרבענ-הייט פון דער פאַריזער געזעלשאַפט, און האָט דאָס אַנידערגעשטעלט נאַקעט, אַלעמען אין די אויגען.

זשאַק אָפּענ-באַך איז געבאָרען געוואָרען אין קעלן דעם 21-טען יוני 1819. זיין פאָטער, יהודה אָפּענבאַך, האָט בעזעסען אַ שיינע שטימע און איז געווען אַ חזן אין קעלנ'ער גרויסער שול. אין יאָהר

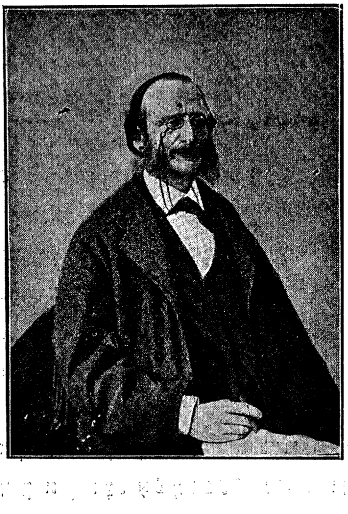

זשאַק אָפּענבאַך.

1839 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ סדר תּפֿלה פֿאַר דער ייִדישער יוגענד. אין גיכען איז די פֿאַמיליע איבערגעפֿאָהרען קיין פּאַריז, וואו דער יונגער יעקב אָפֿענבאַך האָט אַרויסגעוויזען מוזיקאַלישע פֿעהיגקייטען און איז אַרײַנגעטראָטען אין דער פּאַריזער קאָנסערוואַטאָריע און האָט זיך פֿלײַסיג געלערנט. זײַנע ערשטע פּראָבען אַרויסצוטרעטען אַלס ווירטואָז וויאָלינטשעליסט, האָבען זיך איהם ניט אײַנגעגעבען. דער וויאָלינטשעל האָט איהם נאָר מיטגעהאָלפֿען אַרײַנצוטרעטען אין דעם אָרקעסטער פֿון דער קעניגליכער אָפּערע. דיעזע קאַריערע האָט איהם אָבער ניט געקאָנט צופֿריעדענשטעלען און אין יאָהר 1847 איז אָ פֿ ע נ ב אַ ך געוואָרען קאַפּעלמײַסטער אין טעאַטער Francais.

גאָר אין אָנפֿאַנג פֿון זײַנע קאָמפּאָזיטאָרישע שעפֿפֿונגען, האָט ער אויפֿגעשריבען עטליכע זאַכען פֿאַר וויאָלינטשעל, סאָלאָנע פּיעסען און פֿיעל דועטען. איהם האָט אָבער שטאַרק געצויגען צו טעאַטראַלע קאָמפּאָזיטאָרישע אַרבייט, און דעם ערשטען ערפֿאָלג אויף דער ביהנע האָט געהאַט זײַן אָפּערעטע „Chanson de Fortunio“. אין יאָהר 1855 איז אָפֿענבאַך געוואָרען דירעקטאָר פֿון אַן׳אָפּערען טרופּע, מיט וועלכע ער איז אַרומגעפֿאָהרען אין די פּראַנצויזישע פּראָווינציעלע שטעדט, אין ענגלאַנד און אויך אין דײַטשלאַנד. נאָך קומענדיג צוריק קיין פּאַריז האָט ער זיך ענטזאַגט פֿון זײַן אַמט, און האָט זיך איבערגעגעבען בלויז צו קאָמפּאָזיטאָרישער אַרבייט.

אָ פֿ ע נ ב אַ ך האָט אויפֿגעשריבען 120 אָפּערען און אָפּערעטעס בלויז פֿאַר דער ביהנע. זײַנע ערשטע אָפּערעטעס ווי למשל: „די הויכצײַט נעבען דער לאַטערנע“, „די פֿרײַלין פֿון עליזאָנדאָ“, „דאָס ליעד פֿון פֿאָרטוניאָ“, „הערר און מאַדאַם ד ע נ י ס“ און נאָך פֿיעל האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט אַן׳אָריגינעלען רייץ און גראַציע, און זענען געווען ווי ספּעציעל בעשאַפֿען און אָנגעמאָסטען פֿאַר פּאַריזער קאָמישער אָפּערע. דעם אמת׳ן ערפֿאָלג אָבער, האָבען געהאַט זײַנע אָפּערעטען „אָרפֿיי אין גהינם“, „די שענע העלענע“, „דאָס פּאַריזער לעבען“, „די הערצאָגין פֿון הערָאָלשטיין“, „די פּרינצעסין פֿון טראַפּעזון“, „מאַדאַם פֿאַוואַר“, „דער זיפּצען בריק“, „די שענהייט פֿון גאָערגי“, „צוויי בלינדע“, „אויפֿ׳ן דראַגאָנישען שטייגער“, „מאַרק הענדלעריגס“, „די בלאָע באָרד“. דיעזע אָפּערעטען האָבען איהם געמאַכט פּאָפּולער אויף דער גאַנ-

צער וועלט און האָבן אויך אַרײַנגעבראַכט אַ נײַעם זשאַנר אין דער ענט-וויקלונג פֿון דער אָפּערעטע. איבערהויפּט בעוויזט זיך אָפֿענבאַך אַלס קלאַ-סיקער אין זײַנע אָפּערעטן: „אָרפֿײַ אין גהינום" און „די שענע העלענאַ". דיזע צוויי אָפּערעטן בלײַבן אויף תמיד די שענסטע קלאַסישע צירונג און רעפּערטואַר פֿון די אייראָפּעאישע בינעס. זיי ווערן געשפּילט הונדער-טער מאָל נאָכאַנאַנד נאָך זייער אויפֿפֿירונג צום ערשטן מאָל אויף אַ נײַער אָפּערעטן סצענע, און ראַטעווען ניט איין מאָל די מאַטעריעל-טרויעריקע לאַגע פֿון אַן אָפּערעטישער אַנטערפּריזע.

„אָרפֿײַ אין גהינום" און „די שענע העלענע" זענען געוואָרן אַ מאָדעל פֿאַר אַלע אָפּערעטן קאָמפּאָזיטאָרן. קיינער פֿון די ביז יעצטיקע אָפּערעטן שרײַבער האָבן אָבער נאָך ניט דערגרייכט צו אָ פֿ ע נ ב אַ כ ׳ס מדרגה.

אַן אומגעהויערע גרויסע מוזיקאַלישע ווערט האָט אָ פֿ ע נ ב אַ כ ס אָפּע-רע „האָפֿמאַנס ערצעהלונגען". דיזע אָפּערע איז אויסגעפֿירט געוואָרן צום ערשטן מאָל אין פּאַריז אין יאָהר 1881 שוין נאָך אָפֿענבאַכ׳ס טויט, און האָט איבעראַל אַ שטאַרקער ערפֿאָלג; אין דיזער אָפּערע ערשײַנט דער אָ פֿ ע נ-ב אַ כ ׳ס רייניער טאַלענט, וועלכן ער האָט בעוויזן ביז זײַן פֿריִען אָבגעצווינ-טען פּאַריזער פּעריאָד, ווען זײַן מוזע איז נאָך געווען אײַנגעהילט הינטער אַ באַאיזע מאַסקע פֿון בושה. דעריבער געפֿינען מיר אין דיזער אָפּערע, אויסער די קאָמישע קופּלעטן פֿון „אַ קליינזאַק מיט׳ן לאַנגן פֿראַק... אַ, ז, וו." — אויך זעהר סעריאָזע און רײַכע מוזיק; מוזיק, וועלכע דערמאָנט מיט איהר שאַרפֿען גלאַנץ, מ אי ר ב ע ר ׳ן און ה ל ו י ׳ן, ווי למשל דער לעצטער אַקט, פֿאַר דעם עפּילאָג, אין וועלכן אָ פֿ ע נ ב אַ ך בעווייזט זיך מיט אַ געוואַלדיגער שטאַרקער דראַמאַטישער קראַפֿט.

זײַן טרעפֿליכע שאַרפֿזיניגקייט און שאַרפֿער סאַרקאַזם האָט אָ פֿ ע נ ב אַ ך אויסגעדריקט ניט נאָר אין זײַנע מוזיקאַלישע שעפּפֿונגען, נאָר אויך אין זײַנע שריפֿטן, וועלכע ער האָט נאָך זיך איבערגעלאָזט.

אינטערעסאַנט און סאַטיריש זענען אויך זײַנע פּריוואַטע בריעף. אין זײַנע בריעף צו דעם בעוואוסטן קריטיקער וו י ק ט אָ ר ז ש אַ נ ס י ע ר געפֿי-נען מיר למשל פֿאָלגענדע שטעלען: „ווען איך זאָל נאָר הײַנט געווען אַרויס

פֿון מײַן שטוב אויפֿ'ן גאַס, װאָלט איך מיר געװיס אַרויפֿגעקראַפּקעט צו אײַך אויפֿ'ן פֿיערטען שטאָק, בכדי פֿעסט צודריקען אײַער האַנד און אײַך הערצליך דאַנקען. אײַער אַרטיקעל װעגען מיר, האָט מיר שטאַרק בעריהרט. איהר זאָגט אין איהר אַרויס אַלסדינג, װאָס מען װעט געװיס שרײַבען איבער מיר נאָך מײַן טוידט. איהר האָט מיר איבערראַשט און ענטציקט, װײַל איהר זענט זעהר אַ גרויסער קינסטלער, איהר פֿערשטעהט װאָס פֿאַר אַ מין ערנידערונג עס איז צו זײַן פֿערבונדען מיט אַזעלכע מענשען, װעלכע בינדען שאַבלאָניש צוזאַמען נאָטען, און פֿעררופֿען זיך „מוזיקער", ניט אָנהויבענדיג צו פֿערשטעהן װאָס איז אַזוינס מוזיק".

„פּאָעטען און קאָמפּאָזיטאָרען מוזען תמיד זײַן גײַסטיג פֿערבונדען" פֿלעגט תמיד אָפֿענבאַך זאָגען. „זאָ לאַנג איך אַרבײַט אויף װאָסער ס'איז אָפּערע, בין איך גײַסטיג פֿעראײניגט מיט'ן אויטאָר פֿון דער ליברעטע. אַפֿילו װען דער אויטאָר האָט שוין מיר מעהר קיין נײַעס ניט צו דערצעהלען, מוז איך אויך אונבעדינגט איהם פֿיהלען, שטענדיג זעהען און רעדען מיט איהם".

אָפֿענבאַך האָט זיך אויסגעצײכענט מיט זײַן גוטהאַרציגקײַט און ליעבענסװירדיגקײַט, צײַטענװײַז האָט זיך בײַ איהם געצײַגט קינדערשע נאַאיװיטעט און שװאַכקײַט, בלײַבענדיג אין דיזער צײַט גוט און מילד. ניט אומזונסט האָט איהם ראָסיני גערופֿען: „דער פּאַריזער מאָצאַרט". באמת איז ער תמיד געװען שאַרפֿזיניג בערעדענד, פֿרעהליך און רוהיג! און איז גרײַט געװען דיענען דעם צװײַטען. איבער װאַגנער'ן, האָט זיך אָפֿענבאַך זעהר פֿײַנדליך אָבגערופֿען. ער האָט פֿערזיכערט דאָס װאַגנער װאָלט געװען דער גרעסטער קאָמפּאָזיטאָר, װען עס זאָלען פֿריהער פֿאַר איהם ניט געװען זײַן מאָצאַרט, גליוק, בעטהאָװען, װעבער, און מענדעלסאָן; זײַנע אָריגינעלע מעלאָדיען װאָלטען געװען גלענצענד, װען העראָלד, הלוי, בואָלדע און אַבער װאָלטען ניט געװען עקזיסטירטען, װאַגנער װאָלט צו זיך קיין גלײַכען ניט געהאַט װען ער זאָל אין זײַן צײַט ניט געװען האָבען מאירבער'ן און ראָסיניען, זײַן מוזיק, װעלכע געהט קאָנטרע די עדעלסטע געפֿיהלען און די פּסיחאָלאָגיע פֿון דער אַלגעמײַנער שטימונג, קען מען בלויז אָנרופֿען מיט'ן נאָמען: „די ניט טאָלערירענדע מוזיק".

אָפֶענבאַך האָט געהאַט אַ שוועכע צו כבוד און רוהם. קיין שום שרייבענדער קאָמפּלימענט האָט איהם ניט אויסגעזעהען איבערטריבען. עס האָט איהם אַמאָל איינער אַ פֿראַגע געטהון: „איהר זענט געבאָרען געוואָרען אין באָנגע?" „ניין", האָט ער געענטפֿערט, — „אין באָנגע איז געבאָרען געוואָרען בעטהאָווען, איך בין געבאָרען אין קעלן". נאָך יעדער אָפֶענבאַך'ס נייע פּרעמיערע אויספֿיהרונג, פֿלעגען זיך פֿערזאַמלען אין זיין וואָהנונג אַלע זיינע חסידים און פֿערעהרער און פֿלעגען טרינקען, שפּילען און זינגען אַלע מעלאָדיען, וועלכע האָבען אין דער אָפּערעטע מעהר פֿיגורירט און האָבען ביים פּובליקום מעהר אויסגענומען. די התלהבות פֿלעגט ווערען אַזוי שטאַרק, ביז זיי פֿלעגען אויפֿהויבען דעם קאָמפּאָזיטאָר צוזאַמען מיט זיין שטול, אויף וועלכער ער איז געזעסען, און פֿלעגען איהם טראָגען אין די קאָרידאָרען און אויף די שטיגען זינגענדיג און בעגריסענדיג מיט אַזאַ רעש, אַז מען האָט געקענט הערען אין די אַרומעדיגע הויפֿען. דאָס איז געווען אָפֶענבאַך'ס גרעסטעס פֿערגעניגען.

ניט קוקענדיג אויף די פֿריידיגע אָפּערעטען, וועלכע ער האָט בעשאַפֿען, האָט ער געפֿיהרט אַן אַנשטענדיג פּריוואַטען לעבען. דאָס האָבען אַפֿילו זיינע געגנער מודה געווען. זיין פֿרוי און פֿינף קינדער האָט ער היים און צערטליך געליעבט. צוליעב זיי האָט ער געאַרבייט טאָג און נאַכט, ניט קוקענדיג אויף זיין געזונד.

וואָס פֿאַר אַ סבה האָט גענויט אָפֶענבאַך'ן, דעם קעלנ'ער חזנ'ס זוהן, צו בייטען זיין רעליגיע, קען מען ניט וויסען, מען קאָן עס ניט ערקלערען צוליעב קאַריערע, ווייל ער האָט דאָך געזעהן אַלע פּאַריזער יודישע קאָמפּאָזיטאָרען אין זיין צייט, ווי מאיערבער, הלוי, ביזעט, זענען געבליבען טריי זייערע עלטערענס נאַציאָן, און דאָס האָט גאָר נישט געשאַדט זייער קאַריערע.

געשטאָרבען איז אָפֶענבאַך, דער קייזער פֿון די אָפּערעטען, נאָך אַ לאַנגע שווערע קרענק, דעם 5-טען אָקטאָבער 1880 צו זיין 61 יאָהריגען עלטער, און מיט גרויס פּאַראַד און כבוד האָט מען איהם בעהאַלטען אויף דעם פּאַריזער מאָנמאַרטישען בית עלמין, וואו עס ליעגען אויך די ביינער פֿון היינריך היינע.

פעליקס מענדעלסאן — באַרטאָלדי.

פעליקס מענדעלסאהן-בארטאָלדי איז איינער פון די בעליעבסטע און עדעלסטע קאָמפּאָזיטאָרען און טאָן-קינסטלער. זיינע מייסטער-ווערק צייכענען זיך אוים מיט זייערע אָריגינעלע פאָרם-שענהייט און בעצויבערען מיט גראַציעזע און אויסדריקליכע געפיהלען. עס איז צו׳ם בעדויערען, דאָס דער גרויסער ווירטואָז און קאָמפּאָזיטאָר, איז געשטאָרבען אין די יונגע יאָהרען, אין מיטען דעם ענטוויקלונגס-פעריאָד פון זיינע שעפּפונגס קרעפטען, ער האָט אָבער בעוויזען אין די געצעהלטע יאָהרען צו פערדיענען מיט זיינע שעפּפונגען דעם גרעסטען נאָמען אין דער מוזיקאַלישער וועלט און פערפעסטיגען זיך אַ שטאַרקע פּאָזיציע אין דער שענער מוזיק-ליטעראַטור.

ניט קוקענדיג אויף די מאַסען אָנפאַלען אויף איהם פון פערשיעדענע געשוואוירענע מוזיק-קריטיקער, וועלכע האָבען הויפּטזעכליך אָנגעוויזען אויף דעם איבערגעוויכט פון סענטימענטאַלען עלעמענט אין זיינע מוזיק-שעפּפונגען, געהערט פאָרט פעליקס מענדעלסאָן-באַרטאָלדי צו דער צאָהל געניאַלע קאָמפּאָזיטאָרען פון דער ערשטער ראַנגע. בעשאַפענדיג אָראַטאָריען האָט ער גלייכצייטיג אויך פערפאַסט פיעל קאָנצערטנע אוווערטורען, סימפאָניען, קאָנצערט-טען פאַר פאָרטעפּיאַן און אויך קאַמעראַלע מוזיק: דועטען, טריאָ׳ס, וואַריאַציען, סאַלאָנע פּיעסען פאַר פאָרטעפּיאַן, פון וועלכע עס צייכענט זיך אוים: „דאָס ליעד אָהן ווערטער“; — פיעל זאַכען פאַר אָרגאַן, קוואַרטעטען פאַר מענער-שטימען, און אויך איין ניט פערענדיגטע אָפּערע „לאָרעלאַי“. דיעזע אַלע אויסדריקליכע קרעפטיגע טענער האָט מענדעלסאָהן אַרויסגעצויגען מיט יידישע גאונות פון סאַמע טיעפעניש פון דער דייטשישער פאָלקס נשמה... אויך פון זיינע זאַנפטע ליעדער בלאָזט גראַציע און ריין און עס הערט זיך אין זיי אַ הייליגע שטימע פון אַ טיף פיהלענדע נשמה.

זעהר וועניג קאָמפּאָזיטאָרען פון דער אַלטער און נייער וועלט זענען

געשטאַנען אין זייער בילדונג אויף דער הויכער מדרגה, אויף וועלכער מענדעלסאָהן האָט אויפגעשטיגען, גאָר אַ קליינע צאָהל טאָן-קינסטלער האָבען בעזעסען אין זייערע שעפּפונגען אַזאַ קלאָרען זעלטענען עדעלמוט ווי פעליקס מענדעלסאָהן-באַרטאָלדי. אין זיין סטיל און אין זיינע גלענצענדע פאָרמען איז ער געווען אָריגענעל, אַ בענייער. ער איז דער גרינדער פון דער קאָנצערטנער אוווערטורע, וועלכע ער האָט קינסטליך זעלבסטשטענדיג בעאַרבייט און פאָרגעשטעלט זי, אַלס פאָלקאָמען פערענדיגטעם בילד. אויך האָט מענדעלסאָהן איבערגעאַרבייט אויף דעם היינטצייטיגען סטיל דעם אַלטען „Capriccio“ און „Capello-lied“.

זייענדיג געטויפט האָט זיך מענדעלסאָהן ניט געקענט בעפרייען פון דעם יידישען בעזונדערען כאַראַקטער אין מוזיק, און הערענדיג זיינע בעצויבערענדע פּסאַלמען דערפיהלט מען באַלד דעם יידישען גייסט, דעם יידישען טאָן און שטימונג; און ניט נאָר אין זיין מוזיק צו תהלים, נאָר אויך אויף זיינע פיעל אַנדערע פרייע שעפּפונגען, שוועבט איבער זיין עכט דייטשישער פאָרם און קלאַסישען סטיל — אַ יידישער חן! אין זיינע פערשיעדענאַרטיגע מייסטער-ווערק האָט דער גרויסער אונשטערבליכער קאָמפּאָזיטאָר בעוויזען ווי רייך איז דאָס יידישע פאָלק אין מוזיקאַלישע טאַלענטען, וויפיעל כשרונ׳דיגע האַרמאָניע, שענע פאָרמען און קלאַסישעס פאָלקאָמענהייט, בעזיצען די קינדער פון גלות!

מיט גאָר אַ בעזונדער ליעבע האָט זיך מענדעלסאָהן איבערגעגעבען צו ביבלישע טהעמען, פון וועלכע ער האָט בעשאַפען אָראַטאָריען. ער האָט אויפגעפרישט און פערפעסטיגט דעם מוזיקאַלישען עפּאָס פון דער אָראַטאָריע; זיינע אָראַטאָריען „פּאַאול“ און „אליהו“ זענען אָהן אַ שום ספק אַלס קלאַסישע מייסטערווערק אין זייער אַרט; און מיט זייער ערהאַבענעם סטיל, שטעהען זיי ניט ווייט פון די שעפּפונגען פון באַך און הענדעל, — די בעסטע מאַיעסטראַ׳ס און פאָרשטעהער פון דער אָראַטאָריע.

מענדעלסאָהן אַלס גרויסער מענש און קאָמפּאָזיטאָר האָט ניט נאָר צופערדאַנקען זיינע געניאַלע פעהיגקייטען, נאָר אויך זיינע עדעל-אַריסטאָקראַטישע רייכע עלטערען. זיין פאָטער דער באַנקיר אברהם מענדעלסאָהן,

(דעם גרויסען פילאסאפ'ס משה מענדעלסאהנס צווייטער זוהן), און זיין עדעלע מוטער לאה מענדעלסאהן האבען זיך בעמיהט צוגעבען זייער קינד א סיסטעמאטישע אלגעמיינע ערציהונג, און ווענדיג א קינד בײַ אזעלכע רייכע עלטערען, פריי פון אטעגליכע שווערע לעבענס-מיטעל דאגות, האט ער געהאט די פאלקאמע מעגליכקייט זיך צו בערייכען אין דער אלזייטי-גער ענטוויקלונג און האט זיך פריי איבערגעגעבען אין גאנצען, צו זיינע זעל-טענע פעהיגקייטען אין דער מוזיק-קונסט.

פעליקס מענדעלסאהן-בארטאלדי איז געבארען געווא-

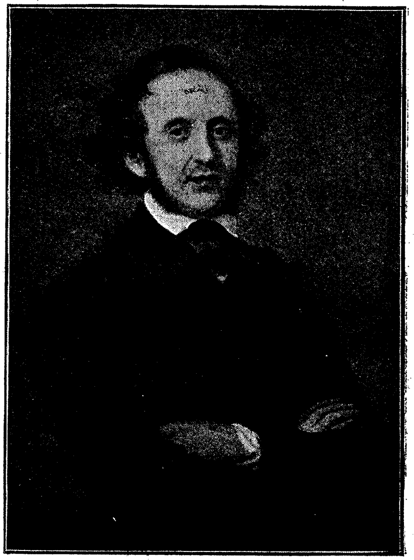

פעליקס מענדעלסאן בארטאלדי.

רען אין האַמבורג דעם 3-טען פעברואַר אין יאָהר 1809. ווען ער איז אַלט געוואָרען 4 יאָהר, האָבען זיך זיינע עלטערען בעזעצט אין בערלין. זיינע ערשטע לעהרער פון פאָרטעפּיאַן-שפּיעלען און קאָמפּאָזיציע, זענען געווען לואי בערגער און צעלטער, געטהע'ס אַ בעסטער פריינד. וויאָלין-שפּיעלען האָט איהם געלערענט דער קאַפּעלמייסטער הענינג. אַלגעמיינע בילדונג האָט איהם געגעבען דער בעוואוסטער פילאָסאָף הייזע, דעם בעוואוסטען שרייבער'ס פויל הייזעס פאָטער, וועלכער האָט פערנומען אַ שטענדיגע שטעלע אַלס הויז-לעהרער ביי דער פאַמיליע מענדעלסאָהן, וועלכע האָט זיך גערעכענט פאַר דעם מיטעלפונקט פון דער געבילדעטע אַריסטאָקראַטיע אין יענער צייט.

צו 9 יאָהריגען עלטער איז פעליקס צום ערשטען מאָל אַרויסגעטראָטען מיט אַ קאָנצערט פאַר'ן פובליקום, און שפּעטער מיט איין יאָהר איז ער אַריינגעטראָטען אין דער בערלינער Singacademie, וואו ער האָט אונטער דער אויפזיכט פון צעלטער זיך פערנומען מיט דער ספּעציעלע לעהרע פון דער אַלטער קירכען-מוזיק. אַז ער איז אַלט געוואָרען 12 יאָהר, האָט איהם זיין לעהרער צעלטער פאָרגעשטעלט פאַר די גרעסטע מוזיקער, וועלכע האָבען זיך שטאַרק פעראינטערעסירט מיט דעם יונגען גאון און איהם זעהר געליעבט.

זעהר שטאַרק פעראינטערעסירט אין פעליקס'ן איז אויך געווען געטהע, ער פלעגט איהם אָפט פערבעטען צו זיך אַהיים, וואו ער פלעגט שפּילען זיינע נייע קאָמפּאָזיציאָנען. אין אַ בריעף צו צעלטער'ן שרייבט דער אַלטער פּאָעט געטהע: „פעליקס האָט ביי מיר געשפּיעלט זיין נייעם קוואַרטעט און האָט אונז אַלע בעצויבערט”. דאָס איז געווען דער פאָרטעפּיאַנער-קוואַרטעט, וועלכער איז ערשיענען אונטערן צייכען: op. 3, און איז געווידמעט געטהען. אַלס אַ ווערק פון אַ 14 יעהריגעם קינד, איז דער קוואַרטעט באמת אַ טאַלענטרייכע שעפּפונג, וועלכע קאָן בעצויבערען און ענציקען יעדען איינציגען.

עס איז אַן'אינטערעסאַנ״ער פאַקט, דאָס אין דער צייט ווען אַלע זענען געווען איבערצייגט אין פעליקס געניאַלע מוזיקאַלישע פעהיגקייטען, איז זיין

פֿאָטער געווען זעהר פֿאָרזיכטיג, און ערשט דאַן, ווען אַלע פּאַריזער גרויסע מוזיקער מיט דעם וועלט בעריהמטען קערוביני, האָבען איהם אַנ׳ערקענט אַלס גרויסען טאַלענט — האָט זיין פֿאָטער אַברהם מענדעלסאָהן איהם דאַן ערלויבט זיך פֿריי איבערגעבען צו דער מוזיק-קונסט, בתנאי ער זאָל זיך אויך בעשעפֿטיגען מיט דער אַלגעמיינער בילדונג. אַ דאַנק זיין פֿאָטער, האָט ער געענדיגט די גימנאַזיע און האָט געהערט לעקציאָנען אין בערלינער אוניווערזיטעט. ער האָט גרינדליך געקאָנט די אַלטע און נייע שפּראַכען. און מיט זיינע בעריהמטע איבערזעצונגען, האָט ער זיך געקויפֿט אַ שענעם נאָמען אויך אין דער דייטשישער ליטעראַטור.

מיט וואָס פֿאַר אַ גרינגקייט און פּינקטליכקייט פֿעליקס פֿלעגט אין יענער צייט, לערנענדיג אין אוניווערזיטעט, אויך בעאַרבייטען די מוזיק-אויפֿגאַבען, זאָגט אונז דער בריעף פֿון צעלטער צו געטהען: „נעכטען אָוועַנד, איז פֿאַר אונז פֿאָרגעפֿיהרט געוואָרען פֿעליקס פֿירטע אָפּערע צוזאַמען מיט איהר דיאַלאָג, זי בעשטעהט פֿון 3 אַקטען מיט 2 באַלעטען, וועלכע פֿאָדערען אַ $2^1/_2$ שעה-צייט, וואָס אַנבעלאַנגט מיר, קען איך קוים צו זיך קומען פֿון ענציקונג... איבעראַל וועסטו געפֿינען נייעס, שענעס און זעלבסטשטענדיגקייט; איבעראַל איז צו זעהען בעגייסטערונג, אַרבייטזאַמקייט, רוהיגקייט, האַרמאָניע און דראַמאַטיזם. די אָרקעסטער בעאַרבייטונג איז זעהר אינטערעסאַנט: ניט צו פֿיעל שרייענדע, ניט פֿערמאַטערט און לאַנגווייליג א. ז. וו.״

פֿון דיזען בריעף זעהט מען, אַז ביז דעם יאָהר 1829 האָט אונזער יונגער קאָמפּאָזיטאָר שוין געהאַט אויפֿגעשריבען 4 אָפּערען, פֿון וועלכע איינע מיט׳ן נאָמען „די האָכצייט פֿון האַמאַכאָ״ איז אין יאָהר 1827 אויסגעפֿיהרט געוואָרען מיט ערפֿאָלג אין בערלין. און דאָס איז געווען דער איינציגער צופֿאַל אין מענדעלסאָהנס לעבען, אויפֿצופֿיהרען אויף דער ביהנע זיינע אַנ׳איינענער אָפּערא. ווי עס איז בעוואוסט האָט דער טויט איהם ניט דערלאָזט ענדיגען זיין אָפּערע „לאָרעלאַי״.

16 יאָהר אַלט, האָט מענדעלסאָן פֿערפֿאַסט זיין אָקטעט פֿאַר שטרייך-אינסטרומענטען, און צו 17 יאָהר האָט ער געשאַפֿען די פּרעכטיגע און אָריגינעלע אוווערטיורע צו שעקספּיר׳ס „זאָמערנאַכטס-טרוים״; אין איהר אַרט בלייבט דאָס מוזיקאַלישעס רייכעס בילד, די איינציגסטע אין דער גאַנצער

מוזיק־ליטעראטור. ניט נאר די שענע פארם אליין פון דער אוווערטיורע בעווייזט אויף דעם יונגען מ ע נ ד ע ל ס א נ'ס שוין־ענטוויקעלטען טאלענט, נאר אויך דער אינהאלט דריקט אויס אזוי זיכער איהר אינדיווידועלע קראפט, דאס עס איז גאר אומזיסט אונזער נאכזוכען איהר פראטאטיפ. דאס וואס דער קאמפאזיטאר וועבער האט געוואלט אויפטהון אין זיין מוזיקאלישען ווערק „אבעראן" — ארויסצופיהרען א וועלט מיט גייסטען מיט דער הילף פון גוטהערציגע, מוטהוויליג־הומארישע מיטלען, דאס האט מ ע נ ד ע ל ס א ן דורכגעפיהרט אין „זאמערנאכטס־טרוים" בלויז מיט דער הילף פון די אינסטרומענטען; א דאנק וועלכען דער ארקעסטער האט זיך ערווארבען א גרויסע און שטארקע אויסדריקליכע קראפט, אנ'אונגעוועהנליכע פארבען־העלקייט. און די מעלאדיע און רהיטם — א ניי בעצויבערענדען רייץ.

אין יאהר 1829 האט מ ע נ ד ע ל ס א ן אונטערגענומען זיך א שווערע ארבייט — לויט זיינע יונגע קרעפטען — ער האט אויפגעפיהרט אין בערלין באך'ס „Matthauspassion". א זאך, וועלכע איז 70 יאהר ניט געשפיעלט געוואָרען און כמעט ווי פערגעסען געוועזען. ער האט דאס געטהון געגען דעם ראט פון זיין לעהרער און גוטען פריינד א י נ ג א ץ מ א ש ע ל ע ס (א ייד), דערפאר אבער האט ער דערמיט ווידער שטארק אויפמערקזאם געמאכט אלע דייטשישע מוזיקאלישע צענטערען צו דעם גרעסטען ארטאָריען שעפער. באלד נאך דעם איז מ ע נ ד ע ל ס א ן אוועקגעפאהרען קיין לאנדאן, דארט האט איהם מ א ש ע ל ע ס בעקאנט מיט דער פילהארמאנישער געזעלשאפט, וואו ער האט אויפגעפיהרט זיין אויבענדערמאנטע אוווערטיורע „זאמערנאכטס־טרוים" און געהאט דעם גרעסטען בייפאל. פון די סאטיריש[illegible] און שארפזיניגע בריעף, וועלכע מ ע נ ד ע ל ס א ן האט דאמאלס געע: ?-ען א היים, זעהט מען ווי שטארק ער האט איבער'רעעט גאנץ ענגלאנד, און ווי פריינדליך מען האט איהם דארט אויפגענומען אין אלע קרייזען.

שפעטער מיט א יאהר, האט מ ע נ ד ע ל ס א ן פארגענומען א רייזע קיין איטאליען. וואו ער האט זיך לענגער אבגעשטעלט אין רוים, דארט האט ער זיך בעקאנט מיט די איטאליענישע מוזיק־סודות, און זיך שטארק איבערגעגעבען דעם נייעם שטודיום. דארט האט ער געשריבען „די ערשטע וואלפורגיס־

נאַכט״, דאָס ערשטע העפֿט פֿון „לידער אָהן ווערטער״, דריי מאָטעטען אין דאָס קאַפּיטעל תהלים 115. נאָך זיין בעזוכען נעאַפּאָל, האָט ער צוריקגעקעהרט אַהיים. דורכפֿאָהרענדיג די שטאָדט מינכען, איז ער געווען איינגעלאַדען אין הויף, וואו ער האָט געשפּיעלט זיין קאָנצערט H-moll, דאָרט האָט מען ביי איהם אויך בעשטעלט אויפֿשרייבען אַן אַנדערע ספּעציעל פֿאַר מינכען. די איינדריקען וועלכע עס האָט געמאַכט אויף זיין נשמה דיזע רייזע, און די שטימונגען, זענען געווען דויערהאַפֿטיג. ווער עס וויל זיך גוט בעקאַנען מיט דיזען געניאַלען קאָמפּאָזיטאָר און גרויסען מענש, מוז אונבעדינגט אַדורכלייענען זיינע בעצויבערענד-שיינע און שאַרפֿזיניגע בריעף פֿון יאָהר 1830-32.

אונזער יונגער גליקליכער מענדעלסאָן האָט זיך דאַן געפֿיהלט זעהר גוט און צופֿריעדען. דערגרייכט אַזאַ הויכע מדרגה, בעליעבט איבעראַל, איז מענדעלסאָן געווען זיכער דאָס ער וועט ווערען דער פֿערטרעטער פֿון זיין אַלטען לעהרער צעלטער, אַלס דירעקטאָר פֿון בערלינער „זינג-אַקאַדעמיע״, דיעזע שטרעבונג איז אָבער געווען אַן אומזיסטע, אויף צעלטער׳ס אָרט איז בעשטימט געוואָרען דער געלערענטער מוזיקאַנט רונגענהאַגען. און מענדעלסאָנען האָט די זאַך שטאַרק געערגערט. אין גיכען האָט זיך מענדעלסאָן בערוהיגט און פֿיהלענדיג זיך ווידער מונטער און פֿריש איז ער אָבגעפֿאָהרען קיין דיסעלדאָרף, וואו ער איז איינגעלאַדען געוואָרען צו דיריזשירען גרויסע קאָנצערטען. דאָרט האָט ער אויפֿגעפֿיהרט הענדעלס אָראַטאָריום „איזראַאיל אין עגיפּטען״, און האָט מיט דיזער אויפֿפֿיהרונג גלענצענד טריומפֿירט. באַלד האָט איהם דער דיסעלדאָרפֿער מאַגיסטראַט פֿאָרגעלעגט די שטעלע אַלס שטאָדטיגער מוזיק-דירעקטאָר, וועלכער מענדעלסאָן האָט אָנגענומען און געאַרבייט אויף איהר פֿלייסיג מיט ערפֿאָלג אַ משך פֿון 3 יאָהר. אַ קורצע צייט האָט ער צוזאַמען מיט׳ן שריפֿטשטעלער קאַרל צימערמאַן געפֿיהרט און פֿערוואַלטעט איבער דיסעלדאָרפֿער טעאַטער. דאַן האָט מענדעלסאָן אָנגעשריבען פֿאַר דער ביהנע מוזיק צו קאַלדעראָנאָס „דער שטאַנדהאַפֿטיגער פּרינץ״.

אין פֿריהלינג פֿון יאָהר 1835 איז מענדעלסאָן געווען איינגעלאַדען צו דיריזשירען אויף דעם קעלנער מוזיק-פֿייערטאַג, און באַלד נאָך דעם

איז ער אַוועקגעפֿאָהרען קײן לײפּציג, וואו ער איז בעשטימט געוואָרען אַלס דירעקטאָר און פֿיהרער פֿון געוואַנדהויז-קאָנצערטען. פֿון דיעזער צײַט אָן האָט זיך אָנגעפֿאַנגען זײַנע נאָהענטע און פֿרײַנדליכע בעציהונגען מיט לײפּציג. די שטאָדט, וועלכע איז בעריהמט מיט איהר ליעבע און איבערגעגעבענהײַט צו קונסט. דאָרטען ה'אט מענדעלסאָן זיך בערוהיגט; זײַענדיג בעליעבט בײַ אַלעמען, האָט ער זיך געפֿיהלט מוטהיג און גליקליך. אין זײַנע אַ בריעף שרײַבט ער:

„פֿאַר'ן גאַנצען ווינטער פֿון מײַן נײַער שטעלע, האָב איך ניט געהאַט קײן אײן ניטאַנגענעהמענעם טאָג, איך האָב ניט געהערט קײן אײן אונצופֿריעדענעם וואָרט. איך פֿיהל זיך בלויז אין פֿרײדען און אין פֿערגעניגען. דער גאַנצער אָרקעסטער וועלכע בעשטעהט פֿון זעהר געלערנטע מענשען, בעמיהט זיך תּמיד אויסצופֿיהרען אַלעס וואָס איך פֿערלאַנג פֿון זיי, און האָבען געמאַכט זעהר אָנגענעהמע פֿאָרשריטען אין דער פֿײַנהײַט אין גאַנצהײַט פֿון דער אויספֿיהרונג”.

אַ דאַנק זײַן טאַלענט און אַנגענעהמע פּערזענליכקײַט, איז מענדעלסאָן גיך געוואָרען דער צענטער פֿון לײַפּציגער מוזיקאַלישען לעבען. ער האָט דער שטאָדט געגעבען איהר פֿריהערדיגען גלאַנץ. הויפּטזעכליך פֿון דער צײַט אָן וואָס ער האָט אויפֿגעפֿיהרט זײַן אָראַטאָריע „פּאַאול”.

וואו מען האָט נאָר געשטעלט דיעזע אָראַטאָריע, האָט זי איבעראַל געהאַט דעם גרעסטען ערפֿאָלג בײַם קונסט-ענטוויקעלטען פּובליקום. ווײַל זי איז איבערפֿול מיט ערנסט-גײַסטיגע שטימונגען, זי פֿערמאָגט אַזעלכע גרויסע אײגענשאַפֿטען, טהײַערע מוזיק-אוצרות, וועלכע וועלען קײנמאָל נישט פֿערליהרען זײער ווערט. און דערצו האָט מענדעלסאָן דערגרײכט, נישט מיט דירעקטיווע ענטנעהמונגען בײַ די גרויסע פֿאָרשטעהער פֿון דעם מין מוזיקאַלישער שעפֿפֿונג — באַך און העגדעל, — נאָר מיט אײגענע אָריגינעל-בעשאַפֿענע מיטלען. זעהר אינטערעסאַנט איז די רעצענזיע פֿון דעם גרויסען מוזיקער ראָבערט שומאַן איבער דער אָראַטאָריע „פּאַאול”: „פּאַאול איז אַ מײַסטערווערק פֿון דער רײנסטער קונסט. אַ שעפֿפֿונג פֿון פֿריעדען און ליעבע. אויסער איהר אינהאַלט מאַכט זי אויפֿמערקזאַם מיט זעהר טיעף רעליגיעזע

שטימונגען. מערקווירדיג איז די מוזיקאליש-קינסטלערישע פערספעקטיווו, דאס איז א פעראייניגונג פון ווארט מיט קלאנג, די שפראך מיט דער מוזיק, — און דאס אלעס לויפט פאר אונז דורך טיעף און בעצויבערענד".

ווען מיר וועלען דערצו מוסיף זיין, זיין פארטרעפליכעס פערזאנען-אויס-גרופירונג, די גראציע מיט וועלכע דאס ווערק איז דורכגעדרונגען, דאס פרישקייט און אונגעוועהנליכע קלארייט-העלקייט אין דער אינסטרומענטאציע, — רעכען איך, דאס מיר קאנען שוין בלייבען שטארק צופריעדען, פערגעסענדיג אפילו דעם רייצענדען סטיל און ערנסטישע גרינגקייט מיט וועלכע דער אויטאר בעהאנדעלט די קאמפאזיציאן-פארמען".

די צווייטע אראטאריע „אליהו", איז אויך א קונסט קלאסישעס ווערק אין וועלכער עס שפיגעלט זיך אב א ליכטיגע און בעגייסטערטע אורשפרינגליכע פארם פון קאמפאזיטאר הענדיל. אין דער אראטאריע, וועלכע איז אן אויסמישונג פון פערשיעדענע קונסט-פארמען, א צונויפשטעלונג פון לירישע, עפישע, און דראמאטישע עלעמענטען, — האט מענדעלסאן דערגרייכט צו א הויכער מדרגה. דערפאר אבער, אין דער ריין דראמאטישער מוזיק, האבען זיך זיינע קרעפטען ניט תמיד בעוויזען שטארק.

דאס קינסטלערישע צונויפגיסונג פון מענדעלסאנס מוזיקאלישען עלעמענט'ס קראפט און סטיל, צוזאמען מיט זיינע טיעפדענקענדע בעגייסטערונגען, האט בעשאפען א נייעם טריומף פאר דער ליריש-ראמאנטישער מוזיק. זיין ראמאנטיזם האט זיך אבער ניט ארויסגעוויזען אין דער אפערען-מוזיק. זיין אפערע „די האכצייט פון גאמאכא" האט זיך אויך לאנג ניט געהאלטען אויף דער בערלינער ביהנע, און זיין אפערע „די היימקעהר אויס דער פרעמדע" (1829), וועלכע ער האט געשריעבען לכבוד זיינע עלטערענס זילבערנע האכצייט, איז אויפגעפיהרט געווארען בלויז ביי זיינע עלטערען אין הויז.

אין יאהר 1837 האט מענדעלסאן חתונה געהאט מיט צעציליע שארנא, — אצערמליכע-שענע און גוטע פרוי. דער נייער פעריאד אין זיין לעבען האט איהם געבראכט פיעל גליק. מוטה און ענערגיע. אויסער די אויבענדערמאנטע מייסטערווערק האט ער אויך אנגעשריבען די אוווערטיורען „די העברידען", „רוי-בלאס", „מעערעסטישע אונד גליקליכע פאהרט", „די

שײַנע מעלוזינע", די סימפאָניען C-moll, A-moll, A-dur, D-dur, אַ קאָנצערט פֿאַר וויאָלין און נאָך פֿיעל פּיעסען פֿאַר פּיאַנאָ, פֿיעל פּסאַלמען און ליעדער.

אין יאָהר 1843 האָט מענדעלסאָן געגרינדעט מיט דער הילף פֿון זאַקסישען קעניג, די לײַפּציגער קאָנסערוואַטאָריע, וועלכע רעכענט זיך הײַנט פֿאַר דער בעסטער קאָנסערוואַטאָריע אין דער גאַנצער וועלט. און בלויז אַלס גרינדער פֿון אַזאַ הויכגעשטעלטער מוזיק-אַקאַדעמיע אַליין, ווערט מענדעלסאָנס נאָמען מיט גאָלדענע בוכשטאַבען אויסגעקריצט אין דער אַלוועלטליכער מוזיק-געשיכטע!

דער פּרײַסישער קעניג פֿרידריך ווילהעלם IV, וועלכער האָט געהאַט אַ בעגריף אין קונסט און איז געווען מענדעלסאָנס אַ פֿערעהרער, האָט בײַ איהם בעשטעלט מוזיק צו די סאָפֿאָקלאָסישע טראַגעדיע, דער רעזולטאַט דער פֿון איז געווען, דאָס מענדעלסאָן האָט אויפֿגעפֿיהרט מיט אַ גרויסען ערפֿאָלג זײַן מײַסטערווערק „אַנטיגנוס". מענדעלסאָנס בעזוכען בערלין איז געווען אַ יום-טוב פֿאַר דער מוזיקאַלישער וועלט, עס איז אויסגעפֿיהרט געפֿיהרט געוואָרען גרויסע קאָנצערטען, וועלכע ער האָט אַליין דירידשירט; נאָר אויף דער ביטע פֿון דעם קעניג און פֿיעל הויכגעשטעלטע פּערזאָנען, אַז ער זאָל זיך בעזעצען אין בערלין אויף שטענדיג, — האָט ער ניט אײַנגעשטימט. עס האָט אַפֿילו ניט געהאָלפֿען דער גרויסער טיטעל „פּרײַסישער גענעראַל מוזיק-דירעקטאָר" וואָס דער קעניג האָט איהם געשענקט. אויף דער לעצטער אוידיענץ בײַן קעניג, האָט דער קעניג איהם געזאָגט, אַז צווינגען איהם ער זאָל בלײַבען אין בערלין קען ער ניט, נאָר עס איז איהם זעהר ניט אַנגענעהמען זײַן ענטזאַגען זיך.

אין דיזער צײַט האָט מענדעלסאָן בעקומען אײַנלאַדונגען אין די גרעסטע שטעדט פֿון ענגלאַנד און שווייץ. אין יאָהר 1841 האָט מענדעלסאָן געשפּיעלט בײַ דער ענגלישע קעניגין וויקטאָריע, אינטערעסאַנט איז די בריעף וועלכע ער האָט דאַן געשריבען צו זײַן מוטער. אין וועלכער ער שילדערט זײַן בעגעגעניש מיט דער קעניגין וועלכע איז געווען זעהר מוזיקאַליש און האָט אויך אַ מאָל געהאַט זעהר אַ שײַנע זינג שטימע:

„איך האָב געבעטען—שרייבט דער קאָמפּאָזיטאָר—דער פּרינץ אַלבערט זאָל מיר עפּים שפּיעלען אויפ'ן אָרגאַן (איך זאָל מיר דאַמיט קאָנען ריהמען אין דייטשלאַנד), און באַלד האָט דער פּרינץ געשפּיעלט אויסווענינ אַ כאָראַל מיט'ן פּעדאַל, און האָט געשפּיעלט אַזוי גוט, ריין אָהן פעהלערען, דאָס עס

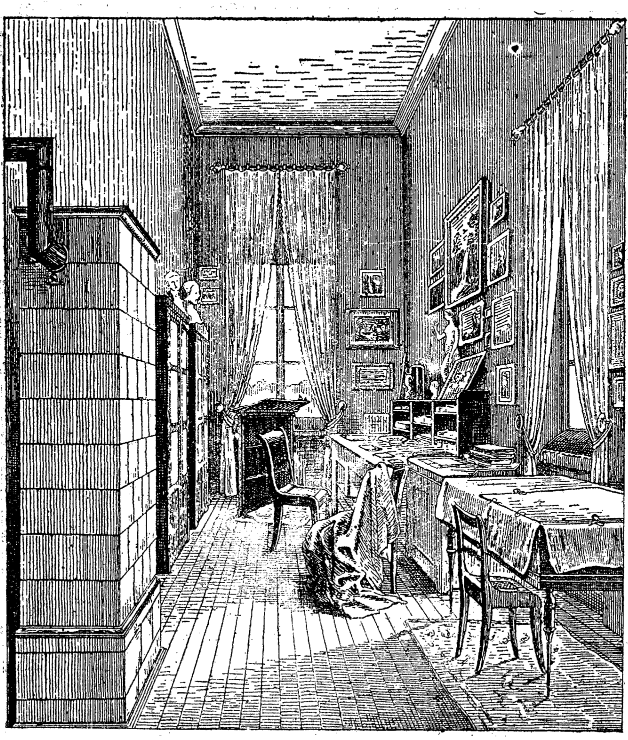

מענדעלסאָנס אַרבייטס-צימער אין לייפּציג.

וואָלט איהם געמעגט מקנא זיין יעדער אָרגאַניסט. און די קעניגין איז געזעסען און זיך איינגעהערט מיט פערגעניגען. אַזוי ווי נאָך דעם, איז מיר אויסגעקומען צו שפּיעלען, האָב איך אָנגעפאַנגען אַ כאָראַל פון מיין אָראַטאָריע „פּאַאול“.

איך האָב נאָך ניט געוויזען צו ענדיגען דעם ערשטען סטראָף און ביידע, די קעניגין מיט דעם פרינץ, האָבען אָנגעפאַנגען הויך מיטצווינגען און מיטהעלפען, אַז איך בין געוואָרען ענטציקט און הערצליך זיך געפרעהט. נאָכהער איז געקומען דער קרוין-פרינץ אַליין, און די פערוויילונג האָט זיך ווידער פערבונדען. די קעניגין האָט מיר געפרעגט, האָב איך ניט אָנגעשריבען עפּיס בייעם? — וויל די אַלטע זאַכען האָט זי שוין גוט געקענט און שטענדיג געזונגען.

— „דו מוזט איהם זינגען עפּיס פון זיינע ליעדער" — האָט דער פרינץ אַלבערט געזאָגט דער קעניגין. — מיר זענען איבערגעגאַנגען דורך פיעל קאָרידאָרען און זענען אַריין אין דער קעניגינס צימער וואו עס איז געשטאַנען אַ פּאָרטעפּיאַן, אויף וועלכען עס איז געלעגען פיעל נאָטען. די קעניגין האָט געזונגען מיינס אַ ליעד זעהר ריין, שטרענג אויסגעהאַלטען דעם טאַקט און גאַנץ צערטליך אויסגעפיהרט. זי האָט אַרויסגעזאָגט איהר מיינונג, דאָס ביי אַזאַ צופאַל טאָר מען ניט מאַכען פיעל קאָמפּלימענטען און האָט מיר עטליכע מאָל געדאַנקט. נאָר ווען זי האָט געזאָגט: „אָה, ווען איך האָלט מיר ניט געשראָקען... אין געזאַנג איז מיר דאָס אָטהמען ניט שווער", — דאַן האָב איך איהר ערנסט הערצליך געלויבט. נאָכהער ווי דער פרינץ אַלבערט האָט אויך געזונגען, האָט ער מיר געבעטען שפּיעלען און האָט מיר געגעבען אַ טהעמע דעם פריערדיגען כאָראַל וואָס ער האָט געשפּיעלט אויפ'ן אָרגאַן. די אימפּראָוויזאַציע האָט זיך מיר זעהר איינגעגעבען. אין מיין אויספיהרונג איז געווען פיעל אויפלעבונג און איך האָב מיר אַליין זעהר געפרעהט; עס פערשטעהט זיך דאָס איך האָב געמוזט נאָך שפּיעלען אַלע ליעדער, וועלכע די קעניגען האָט געזונגען. און דאָס אַלעס איז געטהון געוואָרען אַזוי פשוט און נאַטירליך, אַז איך בין גרייט געווען שפּיעלען און שפּיעלען אָהן אַ סוף. זיי האָבען מיר אויסגעהערט ערנסט מיט געדאַנק, ווי זיי וואָלטען עפּעס לערנען. און איך האָב מיר געפיהלט גליקליך. ווען איך האָב געענדיגט האָט די קעניגען געזאָגט:

„איך רעכען, אַז איהר וועט אונז אין גיכען ווידער בעזוכען אין ענגלאַנד".

אויף איינע פון די בעסטע ווערק פון אונזער קאָמפּאָזיטאָר מוזען מיר

נאָך אַ מאָל אָנוועַזען, אויף זיין מוזיק צו געטהע'ס באַלאַדע „די וואַלפּורגיסנאַכט", אין איהר קלאַסישער פאָרם און ראָמאַנטישען אינהאַלט, שפּיגעלט זיך אָב מענדעלסאָנ'ס גייסט, זיין טיעפדענקענדע פערהעלטעניסען צו דער נאַטור, ליעבשאַפט צו פאַנטאַזיע, עהרפורכטיגע נייגונגען פאַר די עביגע אידעאַלען.

מענדעלסאָנס דענקמאָל אין לייפּציג.

דער טויט פון זיין הייסליעבענדער שוועסטער פאַני (אין מאַי 1847) האָט שלעכט געווירקט אויף מענדעלסאָנען. ווער עס האָט געלעזען זיינע בריעף פון יענער צייט, ווער עס איז בעקאַנט מיט זיין טיעפטרויעריגען, לייַדענשאַפטליכען קוואַרטעט F-moll, וועלכען ער האָט אָנגעשריעבען אין יאָהר 1847, דער פערשטעהט ווי טיעף מענדעלסאָן האָט דאַן געליטען. ער האָט אָנגעפאַנגען וואָס מעהר אויסמיידען געזעלשאַפט, ערווייטערען זיך פון מענשען, נערוועז, אויפגערעגט, און איז געוואָרען אונפעהיג צו דער אַרבייט; דער מענדעלסאָן וואָס איז געוועזען תמיד מונטער, פול מיט ענערגיע, האָט פערלאָרען זיין מוטה און פרעהליכקייט, זיצענדיג שעה'ן-ווייס פערלעגט די הענד. זיין תמיד פלינקער לעבהאַפטיגער גאַנג איז געוואָרען לאַנגזאַם, פויל.

דעם 28-טען אָקטאָבער 1847 האָט מענדעלסאָן בעקומען אַ פּאַראַליטש אין נאָוועמבער יענעם יאָהר, איז ער געשטאָרבען אָבלעבענדיג 38 יאָהר. אין 3 טאָג אַרום, איז פֿאָרגעקומען זיין קבורה מיט גרויס פּאַראַד און כבוד. די גרויסע קאָמפּאָזיטאָרען מאָשעלעס, דאַווידן, הויפּטמאַן און פֿיעל אַנדערע גרויסע לייט, האָבען גענומען אַן'אַקטיווען אַנטהייל אין זיין בעגרעבניס-צערע־מאָניע, וועלכער איז פֿאָרגעקומען אויף בערלינער טראַאַיצישען בעגרעבעניס־פּלאַץ. דאָרט ליגט בעהאַלטען דער טויטער קערפּער פֿון דעם אונשטערבליכען קאָמפּאָזיטאָר, נעבען די ביינער פֿון זיין ליעבע פֿריה געשטאָרבענע שוועסטער פֿאַני הענזעל.

דער לייפּציגער פּראָפֿעסאָר קאַרל ריינאַקע, אָבשאַצענדיג מענ־דעלסאָנס ווערט פֿאַר היינטיגער צייט, זאָגט פֿאָלגענדע ריכטיגע ווערטער:

„זעהר פֿיעל פֿון מענדעלסאָנ'ס שעפֿונגען, שטעהען נאָך וויט פֿון אונזער פֿיבערהאַפֿטיגער צייט; ווען דער איטאַליענישער און נאָך פֿיעל אַנדערע מוזיקאַלע ריכטונגען זאָרגען בלויז, אַז די מעהרהייט פֿון דער איצטי־גער פּובליקום זאָל געפּרובט ווערען מיט שאַרפֿע איינדריקען, וועלכע ווערען אַרויסגערופֿען דורך דער הילף פֿון שטאַרקווירקענדע מיטלען, און אַלמעגליכע אינסטרומענטאַלע שרייענדע עפֿעקטען, — דאָך בלייבט ביי מענדעלסאָנען פֿיעל שענהייט, מיט וועלכער עס קאָן זיך קוויקען און געניסען יעדער געזונ־טער מענש. אין יעדען פֿאַל, בעזיצען זיינע ווערק אַ געזונטען און רייכען אינהאַלט, אַ פֿאָלקאָם ענטוויקעלטע פֿאָרם. געהמט אין געדאַנק פֿאָלגענדע ווערטער: מענדעלסאָן איז געווען אַ פֿאָלקאָמער מענש, און אַ פֿאָלקאָמער קינסטלער!"

אַנטאָן גריגאָרעוויטש רובינשטיין.

א. ג. רובינשטיין, דער קעניג אין דער טעכניק פון ראָיאַל-שפּילען און דער גענימאַלער קאָמפּאָזיטאָר, איז געוועזען איינער פון די יידישע גאונים, וועלכע זענען צוליעב געוויסע סבות ערוויטערט געוואָרען פון אייגענעם פאָלק, נאָר זיין פאָלקס-גייסט איז דורכגעדרונגען אין אַלע זיינע ווערק.

א. ג. רובינשטיין איז געבאָרען געוואָרען אין אַ דאָרף „וויכוואַטיניעץ“ ביי'ם גרענעץ פון פּאָדאָליער און בעסעראַבער גובערניע. אין גיכען אָבער האָבען זיינע עלטערען צוזאַמען מיט זיין זיידען, ראובן רובינשטיין, זיך איבערגעזעצט אין אַ גוט, וועלכען זיי האָבען אַרענדירט ביי פּירשט ראַדזעוויל נעבען בערדיטשעוו. דער זיידע זיינער איז געוועזען אַ ייד אַ בן תורה און אַ משכיל פון יענער צייט, צוליעב אונבעוואוסטע סבות האָט זיך דער זיידע אויף דער עלטער אָבגעשמדט צוזאַמען מיט די קינדער און אייניקלעך מיט אַ טייל פון זיינע הויז-בעדינטע, צווישען וועלכע עס האָט זיך געפונען אַ טויב-שטומער וואַסער-טרעגער. ראובן, אָדער ווי ער האָט שפּעטער געהייסען ראָמאַן רובינשטיין, איז זאָגאַר נאָכ'ן טויפען געוועזען זעהר נאָהנט צו זיין פאָלק, נאָר די בערדיטשעווער יידען האָבען אָבער זיך בעמיהט אויסצומיידען דעם משומד, ביז ער האָט זיך געפונען זעהר עלענד און איינזאַם, דעריבער האָט ער זיך בעזעצט מיט דער גאַנצער פאַמיליע אין מאָסקווע.

דער קליינער א. ג. רובינשטיין איז אַלט געוועזען 6 יאָהר, ווען זיינע עלטערן האָבען זיך איבערגעצויגען אין מאָסקווע. צו יענער צייט האָט זיין מוטער, וועלכע איז אַליין געוועזען מוזיקאַליש און האָט שוין געשפּילט פּיאַנאָ, בעמערקט אין איהר זוהן גרויסע מוזיקאַלישע פעהיגקייטען און האָט זיך ערנסט איבערגעגעבען צו לערנען איהם שפּילען פּיאַנאָ.

שפּעטער האָט ער צוזאַמען מיט זיין ברודער ניקאָלאַי גענומען פּיאַנאָ-אונטערריכט ביי דעם בעריהמטען פּעדאַגאָג ווילואַן. און צו 10 יעהריגען עלטער

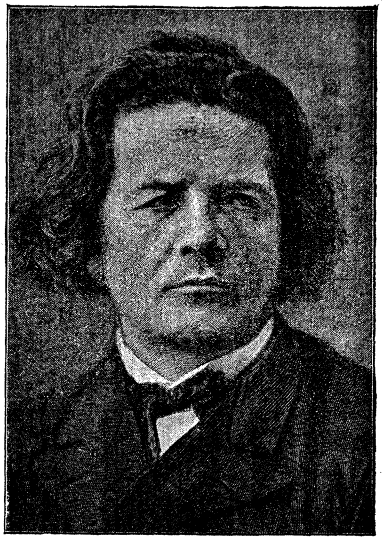

א. ג. רובינשטיין.

האָט שוין רובינשטיין קאָנצערטירט אין פּעטערבורג, וואו די פּרעסע האָט זיך שטאַרק מיט איהם בעשעפֿטיגט און האָט איהם פֿערשפּראָכֿען אַ גלענצענדען צוקונפֿט. באַלד נאָך דעם האָט איהם זיין לעהרער ווילואַן אַוועקגעפֿיהרט אין פּאַריז, און אויך דאָרט האָט ער מרעיש עולם געווען מיט זיין גרויסען טאַלענט. דאָרט האָבען זיך מיט איהם שטאַרק פֿעראינטערעסירט די וועלט-בעריהמטע מוזיקער שאָפּען און ליסט. דער לעצטער האָט זיך זאָגאַר אויסגעדריקט, אַז ער זעהט אין דעם קליינעם רובינשטיין זיין פֿערטרעטער.

רובינשטיין איז אָבגעפֿאָהרען אין בערלין, וואו ער האָט געלערענט טעאָריע פֿון מוזיק ביי דעם פּראָפֿעסאָר דעהן און גלייכֿצייטיג האָט ער פֿלייסיג געלערענט אַלגעמיינע וויסענשאַפֿט. דאָרט האָבען איהם קענען געלערענט די גרויסע קאָמפּאָזיטאָרען מאיר בער און מענדעלסאָן, וועלכֿע האָבען איהם אײַנגערעדט צו לערנען ביי דעם גרויסען טעאָרעטיקער מאַרקס.

אין יענער צייט איז איהם אָבגעשטאָרבען דער פֿאָטער, און בלייבענדיג אָהן מיטלען צו'ם לעבען, האָט ער זיך געמוזט בעשעפֿטיגען מיט גראָשענדיגע לעקציאָנען. דאָס האָט איהם אָבער ניט אָבגעהאַלטען צו אַרבייטען פֿלייסיג פֿאַר זיך זעלבסט, און האָט באַלד אָנגעהויבען פּרובירען זיין קראַפֿט אין קאָמפּאָזיציאָן.

אין יאָהר 1849 איז רובינשטיין געקומען צוריק אין רוסלאַנד און האָט זיך בעזעצט אין פּעטערבורג. זיין טאַלענט האָט איהם געעפֿענט די טהירען פֿון די גרויסע פּאַלאַצען פֿון די הויכֿגעשטעלטע אין פּעטערבורג. ער איז געוואָרען אַ בן-בית ביי דער גרויספֿירשטען העלענאַ פּאַוולאָוונאַ, וועלכֿע האָט איהם אײַנגעלאַדען אַלס שטענדיגען פֿאָרטעפּיאַן-בעגלייטער אויף איהרע הויזליכֿע מוזיקאַלישע אָוועגדען. אין יאָהר 1854 האָט איהם די זעלבע גרויספֿירשטין געגעבען מיטעל צו מאַכֿען אַ רייזע איבער אייראָפּאַ. רובינשטיין איז אַזוי אַרומגעפֿאָהרען גאַנצע פֿיער יאָהר און שטאַרק בעוואונדערט די וועלט מיט זיין קינסטלערישען שפּיעלען. אין מיטען דער רייזע האָט ער געמוזט קומען נאָך מאָסקווע אויף 3 וואָכֿען צונעהמען אַנ'אַנטייל אין דער קאָראָנאַציע פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען.

ר ו ב י נ ש ט יי ן פֿערנעהמט אַ דרייפֿאַכֿען אָרט אין דער מוזיקאַלישער

וועלט: אלס טעכניקער, אלס קאמפאזיטאר און אלס גרינדער פון קאנסערוואטאריומ'ס אין רוסלאנד.

ווי מיר האבען שוין אויבען דערמאנט, איז רובינשטיין געוועזען א וועלטענער טעכניקער, אין זיין שפּיעלען איז געוועזען אזוי פיעל פייער און ערהויבענע שטימונגען, אין וועלכע עס האבען זיך פעראייניגט ביז דער העכסטער מדרגה קראפט, גראציע, געפיהל און צערטליכקייט. זיין שפּיעלען איז געוועזען ווי א מוזיק-וואולקאן, פון וועלכען עס האט זיך ארויסגעריסען שטורמישע ליידענשאפטען, טראגישע געפיהלען, און ריינע פאעזיע. האראקטעריש האט אויסגעזעהן רובינשטיין ביי'ם ראיאל מיט זיין גרויסען לייבען-קאפּ מיט די קורטשאווע האר. ווי נאר ער האט בייריהרט מיט זיינע פינגער די קלאווישען, אזוי באלד פלעגט זיך פון אונטער זיי ארויסרייסען א שטורמדיגער פלאם-פייער, וועלכער האט פעראייניגט דעם שפּיעלער מיטן אינסטרומענט אין איין קערפּער. דערצו האט ער זיך נאך אויסגעצייכענט מיט זיין וואונדערבארען זכרון: רובינשטיין פלעגט שפּיעלען אויסווענדיג די גרעסטע קאמפאזיציעס פון באך, בעטהאווען, הענדעל, היידען, מאצארט, מענדעלסאן און שומאן.

ניט ווייניגער האט זיך רובינשטיין אויסגעצייכענט אלס קאמפאזיטאר, ער האט אויפגעשריבען זעקס סימפאניען, פון וועלכע עס צייכענט זיך בעזונדער אויס די צווייטע אין C—dur מיט'ן נאמען „אקיאנוס" און די פיערטע אין d—moll אונטער'ן נאמען „די דראמאטישע". פון זיינע קאמפאזיציאנען פאר פיאנא שיינען ארויס די קאנצערטען אין C—dur און אין c—moll. אויסער דעם האט ער פיעל געשאפען פאר הויזליכע זאגענאנטע קאמעראלע מוזיק. פון די אפערן זיינע איז געוועזען די ערשטע „דימיטרי דאנסקאי", נאכדעם געהען די אפערען „חאדושי אברעק", די „סיבירער יעגער" און „פאמקא דוראק" שפּעטער האבען זיך בעוויזען זיינע אפערען: „פעראמארס", „דעמאן", „מאקאבייער", „נעראן" און פיעל אנדערע.

רובינשטיין קאמפאזיטאר האט זיך אויסגעצייכענט ווי רובינשטיין פיאנא-טאנקינסטלער. ער האט ווייניגער געזארגט וועגען אויסערליכע קלינגענדע עפעקטען און מעהר געשטרעבט צו ערגרייפען די אמת'ע קראפט און שענהייט פון אינהאלט.

רובינשטיין איז אין גאַנצען געווען אָנגעזאַפּט מיט'ן יידישען גייסט. אין אַלע זיינע ווערק הערען זיך עפּעס יידישע מעלאָדיען. אַזוי איז די אָפּערע „דעמאָן", „נעראָן" און דער גרעסטער טייל פון זיינע ראָמאַנסען. הויפּטזעכליך צייכענט זיך אויס אין דער הינזיכט די אָפּערע „מאַקאַבייער", וועלכע איז דורכגעדרונגען פון אָנפאַנג ביז ענדע מיט'ן אֱמֶת'ען יידישען טַעַם. דאָס לעצטע ליעד פון דיעזער אָפּערע, וואָס לֵאָה זינגט „קלאַפּט אין די טימפּאַנען" איז זעהר יידיש-פאָלקס-טימליך.

רובינשטיין האָט אויך פערשטאַנען, אַז די תּוֹרָה איז געגעבען געוואָרען ניט נאָר צו'ם לערנען פאַר זיך, נאָר לִלְמֹד וּלְלַמֵּד; ד. ה. לערנען אַליין און לערנען אויך דעם צווייטען, און דעריבער טאַקי האָט ער אָנגעהויבען וואָרגען וועגען גרינדען אין רוסלאַנד מוזיקאַלישע שוהלען, און אין יאָהר 1859 האָט **רובינשטיין** געגרינדעט מיט דער הילף פון דער אויבענדערמאָנטער גרויספירשטין די ערשטע רוסישע מוזיקאַלישע געזעלשאַפט, וועלכע האָט געשפּיעלט זעהר אַ בעדייטענדע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פון מוזיק אין רוסלאַנד. די זעלבע געזעלשאַפט האָט געווירקט אין יאָהר 1862 צו עפענען אין פּעטערבורג און אין מאָסקווע די ערשטע רוסישע קאָנסערוואַטאָריום'ס, אויף וועלכע **רובינשטיין** איז געשטאַנען אַ לאַנגע צייט אַן דער שפּיצע.

רובינשטיין אַלס אידעאַליסט האָט געוואָלט שאַפען גאָר אַ נייע אַרט אָפּערע, אַ רעליגיעזע גייסטיגע, וואו די העלדען זאָלען פרעדיגען בלויז פאַר רעליגיעזען גייסט. צו דיעזען צוועק האָט ער זיך נעהנטער בעקאַנט מיט די בעסטע יידישע שריפטשטעלער פון זיין צייט, ווי שלמה הערמאַן מאָזענטאַל, יוליוס ראָזענבערג, רודאָלף לעווינשטיין און פיעל אַנדערע. די זעלבע האָבען, נאָך זיין פערלאַנג, אויסגעאַרבייט ליברעטען פון די ביבלישע טהעמעס צו וועלכע ער האָט געשריבען מוזיק. אַזוי אַרום איז בעשאַפען געוואָרען זיין אָפּערע „משה" אין 8 בילדער, (טעקסט פון מאָזענטאַל). „די טויערען פון אֱדוֹם", „הָגָר אין דער וויסטע", און אַן אָראַטאָריע „דער טהורעם פון בָּבֶל", „דער פערלאָרענער גַּן עֵדֶן" און „שוּלַמִּית". אין די אַלע מוזיקאַלישע ווערק שפּיעגלען זיך אָב זיינע רעליגיעזע שטימונגען און זיין טיעפען פערשטעהן דעם גייסט פון די הייליגע שריפטען. עס בלייבט נאָר צו בעדויערען, דאָס זיין אי-

דעָע צו שאַפֿען אַ היימאַט פֿאַר דער גײסטיגער אָפּערע, ווי וואַגנערען האָט גע־לונגען צו שאַפֿען פֿאַר דער מוזיקאַלישער דראַמע אין דער שטאָדט בײַרײט אין דײַטשלאַנד, — איז ניט פֿערווירקליכט געוואָרען, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט זיך שטאַרק בעמיהט וועגען דעם בערך 40 יאָהר.

רובינשטיין האָט זיך אויך אויסגעצייכענט אַלס שריפֿטשטעלער. זעהר אינטערעסאַנט זענען זײַנע אַרטיקלען אין רוסישען זשורנאַל „Русская старина" און גאַר אַ גרויסען ווערט האָט זײַן ווערק: „Музыка и ея представители"

אין יאָהר 1867 זאָט רובינשטיין ווידער געמאַכט אַן אַרטיסטי־שע רײַזע אין אויסלאַנד, וועלכע האָט געדויערט גאַנצע דרײַ יאָהר. אין יאָהר 1872 האָט ער בעזוכט אַמעריקע, וואו ער האָט בעוואונדערט מיט זײַנע קאָנ־צערטען אויך די נײַע וועלט.

אין יאָהר 1989 האָט רובינשטיין געפֿײַערט זײַן 60 יעהריגען יובי־לעאום, צו וועלכען ער האָט בעקומען פֿיעל מַתָּנוֹת און מעדאַליען. פֿון קייזער אַלעקסנדר דעם דריטען האָט ער בעקומען דעם ראַנג „גענעראַל"; צווי־שען אַנדערע האָט ער אויך בעקומען אַן׳אַדרעס פֿון „חֶבְרָה מְפִיצֵי הַשְׂכָּלָה" וואו ער איז געוועזען אַ שטענדיגער מיטגליעד.

אין 1891 האָט רובינשטיין פֿערלאָזט פּעטערבורג און האָט זיך בעזעצט אין דרעזדען. דעם זעלבען יאָהר האָט ער בעקומען פֿון קייזער ווילהעלם II אַן׳אָרדער „Pour le merite" און שפּעטער מיט דרײַ יאָהר איז דער גרויסער קאָמפּאָזיטאָר געשטאָרבען. דער געניאַלער רובינשטיין האָט זיך מיט דער וועלט געשיידעט דעם 20־טען נאָוועמבער 1894 אין פּעטערהאָף אין 65־טען יאָהר פֿון זײַן לעבען.

רובינשטיין איז געוועזען געשעצט און געאַכטעט נישט נאָר צוליעב זײַן מוזיקאַלישען געניוס נאָר אויך אַלס מענש, מיט אַ האַרץ, וואָס האָט שטענדיג מיטגעפֿיהלט מיט אַלעם, וואָס איז שעהן און גוט, און מיט אַלע קרעפֿטען געהאָלפֿען די יעניגע, אין וועלכען ער האָט נאָר בע־מערקט אַ פֿונק פֿון טאַלענט. אין דער הינזיכט איז ער געשטאַנען העכער פֿון פֿיעל אַנדערע קאָמפּאָזיטאָרען ווי לְמָשָׁל וואַגנער, ביי וועלכען, קִנְאָה האָט גע־

שפּילט אַ הויפּט ראָלע אין זיינע בעציהונגען צו אַנדערע טאַלענטען.

ר ו ב י נ ש ט י י ן איז געשטאָרבען, זיין גייסט אָבער לעבט און וועט לעבען. זיין נאָמען וועט איבערגעהן אין די קינפטיגע דורות, ניט פערלירענדיג האָר פון זיין גרויסקייט און גלאַנץ.

איגנאַץ בריל.

דער טאַלענטפאָלער קאָמפּאָזיטאָר איגנאַץ בריל (אַ ייד), איז געבאָרען געוואָרען דעם 7-טען נאָוועמבער 1896 אין פּראָסניץ (מעהרען). אַלס ער איז אַלט געווען 2 יאָהר, האָבען זיינע עלטערן זיך איבערגעצויגען אין ווין און דאָס האָט געמאַכט אַ גוטע ווירקונג אויף דעם יונגען בריל'ס מוזיקאַלישען טאַלענט; יוליוס עפּשטיין האָט איהם אונטערריכטעט אין קלאַוויר שפּיעלען, הופּינאַטשע און שפּעטער אָטאָ דעסאָף — קאָמפּאָזיציע.

אין יאָהר 1861 איז עפּשטיין אַרויסגעטרעטען אין אַ קאָנצערט צוזאַמען מיט זיין שילער בריל, וועלכען דאָס פּובליקום און די קריטיקער האָבען היים און פריינדליך אויפגענומען. „איין שענעם 14 יאָהריגעם קינדער געזיכט—שרייבט קאַרל גאָלדמאַרק—מיט שענע וואַרימע בלויע אויגען, פון וועלכע די מוזיק אַליין האָט אַרויסגערעדט — דאָס איז געווען איגנאַץ בריל. ער האָט דאַמאָלס אויך געשפּיעלט אייגענע קליינע קאָמפּאָזיציאָנען, וועלכע האָבען גוט געפּאַסט צו זיין קינדערליכער ערשיינונג" א. ד. ג.

פערפאָלקאָמענדיג זיך מעהר אין די קלאַוויר-שפּיעלען-קונסט, איז איגנאַץ בריל — אין פערלויף פון פיעל יאָהרען — ענערגיש אַרויסגעטרעטען אַלס פּיאַניסט-טאָן-קינסטלער און האָט גלייכצייטיג אויך גוט שטודירט קאָמפּאָזיציע. אַדאַנק זיין סערענאַדע פאַר אָרקעסטאָר, וועלכע איז צו'ם ערשטען מאָל אויפגעפיהרט געוואָרען אין שטוטגאַרט אין יאָהר 1864, איז זיין נאָמען באַקאַנט געוואָרען אַלס קאָמפּאָזיטאָר. זיינע שפּעטעריגע קאָנצערטען פאַר פּיאַנאָ און פאַר קאַמעראַ/ע מוזיק האָבען אויך אַגרויסען איינדרוק געמאַכט, אין זיינע קאַמעראַלע מוזיק פיהלט מען דעם איינפלוס פון שומאַן און מענדעלזאָן.

צו 18 יאָהריגען עלטער האָט איגנאַץ בריל פערפאַסט די ערשטע אָפּערע: „די סאַמאַרקאַנער אָרעמע", די צווייטע אָפּערע איז געווען „דער גאָלדענער קרייץ" (ליברעטאָ פון יידישען פּאָעט פאָן מאָזענטאַל), שפּע-

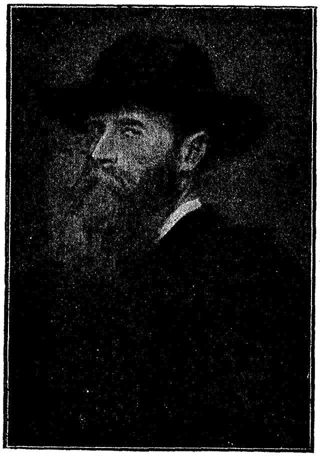

איִגנאַץ בריִל.

טער האָט ער מִיט טאַלענט אויפגעשריבען די פאָלגענדע אָפּערען: „פריִדען", „ביאַנקאַ", „די קעניגען מאַריעטע" און „דאָס שטײנערנע האַרץ". נאָך שפּעטער האָט ברִיל טריומפירט מיט זײן אויפפיהרען אויף בערלינער סצענע זײן קאָמישע אָפּערע: „דער הזואַר", אין די לעצטע יאָהרען האָט ברִיל פערפאַסט אַ סִימפאָניע אָוּװערטורען, סאָנאַטען פאַר װִיאָלענטשעל, ליעדער און פיעל כאָראַלען, און אין אַלע זײנע װערק דערקענט מען פרוכטבאַרקײט, פערשיעדענאַרטקײט, גראַציעזע מעלאָדיען, רײנע בעאַרבײטונג, געזונדע געפיהלען, בעגײסטערונג און אַ שטרעבונג צו װאָס העכערער און עדעלער איז קונסט.

בעת ברִיל האָט אויפגעפיהרט צום ערשטען מאָל זײן אָפּערע „דער גאָלדערנער קרײץ" אויף בערלינער קעניגליכער אָפּערען־ביהנע, האָט זיך נאָך דער פאָרשטעלונג געװענדעט דער קעניג װילהעלם I צו ברִיל'ן מיט פאָלגענדע װערטער: „איהר, װיענער, זענט גליקליכע לײט: די מעלאָדיען װערען איבער נאַכט בײ אײך געבאָרען, און אַזוי פרעהליך און הערצליך זינגען, װי איהר קען קײנער נִיט".

קאַרל גאָלדמאַרק, דער אַלטער בעריהמטער קאָמפּאָזיטאָר אין בערלין (אַ ייד), ענדיגט זײן אַרטיקעל איבער ברִיל'ן אין דער „נײער פרײער פּרעסע" מיט די פאָלגענדע װערטער:

„מיט איגנאַץ ברִיל איז אַװעקגעגאַנגען אײנער פון די רײנסטע און עדעלסטע קינסטלער, רײן װי זײנע קינסטלערישע געזינונג איז געװען זײן כאַראַקטער, פרעמד אַלעם געמײנעם און נידריגען.

„נעהם, געליעבטער פרײנד. מײנע װערטער צו דיר איבער אין קבר! דו געהסט אַהין, װאו אַלעס, װאָס עדעל און גרױס, פעראײניגט זיך, ביסטו נִיט געװען אײנער דער גרעסטער, דאָך געװיס אײנער דער עדעלסטער!"

נאָך 50 יאָהריגער נוצליכער אַרבײט אין מוזיק איז איגנאַץ ברִיל געשטאָרבען דעם 17־טען סעפּטעמבער 1907 אין װיען.

עס איז צו בעמערקען, דאָס איגנאַץ ברִיל איז געשטאָרבען אַ ייד און געבליבען טרײ דעם יידישען פאָלק.

קאַרל גאָלדמאַרק.

איינער פון די רייכסטע און אינדיווידועלע טאָנ-דיכטער פון אונזער צייט איז דער יידיש-אונגאַרישער קאָמפּאָזיטאָר קאַרל גאָלדמאַרק.

געהענדיג אין וואַגנער'ס וועג, בעוויזט ער זיך אין זיין שעפפונג'ס קראַפט אָריגינעל, ניי און אייגענטימליך, און שטייגט איבער אַלע היינטצייטיגע קאָמפּאָזיטאָרען מיט אַ רייכטהום פון מוזיקאַלישע געפיהל, גלאַנץ, פּראַכטיגע אינסטרומענטאַלע פאַרבען, שאַרפזיניגקייט, — מיט זיין געניאַלע קלאַנגען-קאָמבינאַציעס, און דעטאַילע אויסדריקליכקייט.

אָפּערען האָט גאָלדמאַרק געשריבען וועניג, אָבער יעדע אָפּערע האָט מיט איהר ערשיינונג געמאַכט אַ רוּשם אין דער מוזיק-היסטאָריע. פון אַלעמען האָט די וועלט איהם אַנערקענט מיט זיין אונשטערבליכער אָפּערע „קעניגין פון סאַבאַ" (מלכת שבא), וועלכע איז צום ערשטען מאָל אויסגעפיהרט געוואָרען אין ווין אין יאָהר 1875. און פון דאַמאָלט אָן האָט זי געמאַכט אַ טריומפירענדען איבערגאַנג איבער אַלע אָפּערען-ביהנעס פון דער גאַנצער וועלט.

גאָלדמאַרקען האָט שטאַרק בעצויבערט דער ביבלישער מאַטעריאַל פון שלמה המלך מיט דער מלכה שבא, און האָט אַריינגעלעגט אין דער מוזיק-בעאַרבייטונג זיין גאַנצען ליידענשאַפטליכען טעמפּעראַמענט, און זיין ליעבע צו דער היסטאָריע און צום יידישען פאָלק. זייענדיג אַ דייטשעשער ראָמאַנטיק אין מוזיק בעווייזט זיך ביי איהם אויך אַ פּאָזיטיווע ליעבע צו פאַנטאַזיע און אָריענטאַלע פּאָעזיע.

אַ גרויסען איינדרוק מאַכט זיין אָפּערע „מערלין" וועלכע איז אין איהר אַרט אַ בעצויבערענדע ריטערליכע אָפּערע אין דעם ראָמאַנטישען גייסט. פול מיט אידילישער פּאָעזיע איז זיין אָפּערע „היימכען אם הערד". אין איהר איז זעהר שטרענג און רייצענד אויסגעהאַלטען דער פּאָעטיש-לעגענדאַרישער טאָן.

זײַן נײַעסטע אָפּערע „קרײַגסגעפֿאַנגענע“ האָט אויך געהאַט איבעראַל ערפֿאָלג און האָט פֿערגרעסערט דעם רוים און גרויסקײַט פֿון דעם פֿיעלזײַטיגען אַלטען קאָמפּאָזיטאָר.

אויסער די אויבענדערמאַנטע אָפּערען איז גאָלדמאַרקס קראַפֿט גרויס אויך אין דער קאָנצערטען-מוזיק. זײַן סימפֿאָניע „די דאָרפֿישע האָכצײַט“, די צווייטע סימפֿאָניע Es—dur, די אוווערטיורען: „מיט'ן פֿריהלינג“, „פּענטעזילע“, „פּראָמעטעאוס“ און „סאַפּפֿאָ“, אויך זײַנע פֿיעל פּאָפּולערע ליעדער, בעווײַזען דײַטליך זײַן רײַכקײַט און פֿיעלזײַטיגקײַט אין דער מוזיק-קונסט. גאָלדמאַרק האָט אויך געשריבען פֿיעל קירכען כאָראַלען, סיואיטען, אַ קאָנצערט פֿאַר וויאָלין, אַ קאָנצערט פֿאַר פֿאָרטעפּיאַן, אַ קווינטעט פֿאַר פֿאָרטעפּיאַן, אַ קוואַרטעט

קאַרל גאָלדמאַרק

און אַ קווינטעט פֿאַר שטרײַך-אינסטרומענטען. עטליכע טריאָן, כאָרגעזאַנגען, און מוזיק צו דעם 113-טען קאַפּיטעל תהלים. זײַן שטרײַך קוואַרטעט B רעכענט זיך אַלס בעסטעס ווערק פֿון זיין קאַמעראַלע מוזיק. זײַן קאָנצערטען-אוווערטיורע „סאָקונטאַלאַ“ קאָן מען רעכענען פֿאַר'ן בעסטען און טײַערסטען פּערל. צווישען זײַנע זאַכען, וואָס ער האָט געשריבען פֿאַר אָרקעסטער. דאָס

איז אַ פּאָעֶטישעֶ אילוסטראַציעֶ צו דעֶר אינדישעֶר דראַמעֶ „קאַלידאַזאַ" און צייכעֶנט זיך אויס מיט איהרעֶ פֿרייעֶ און בעֶשטימטעֶ פֿאָרמעֶן מיט איהרעֶ נייעֶ אידעֶען און באמת גלעֶנצעֶנדעֶר אינסטרומעֶנטאַציאָן.

געֶבאָרעֶן געֶוואָרעֶן איז גאָלדמאַרק דעֶם 18-טעֶן מאַי 1830 אין קעֶשטעֶל (אונגאַרעֶן). אין 1844 איז עֶר געֶפֿאָהרעֶן קיין וויען, וואו עֶר האָט זיך געֶלעֶרעֶנט שפּיעֶלעֶן וויאָלין ביי לעֶאָפּאָלד יאַזאַ. אין וויעֶנעֶר קאָנסעֶרוואַטאָריום האָט עֶר געֶלעֶרנט די האַרמאָניעֶן לעֶהרעֶ. פֿון 1850 ביז 1857 האָט גאָלדמאַרק פֿעֶרנומעֶן אַ שטעֶלעֶ אַלס וויאָלאָנכיסט אין פֿעֶרשיעֶדעֶנעֶ עֶסטרייכישעֶ אָרקעֶסטעֶרעֶן. אויף דיעֶזעֶ קאָנצעֶרטעֶן האָט עֶר געֶפּרובט אויספֿיהרעֶן איינייגעֶ מאָל זיינעֶ אייגעֶנעֶ מוזיקאַלישעֶ שעֶפֿפֿונגעֶן. זעֶהעֶנדיג דאָס די קריטיק און דאָס פּובליקום אַנעֶרקעֶנעֶן זיין מוזיקאַלישעֶן טאַלעֶנט, האָט עֶר זיך פֿון דאַמאָלט איבעֶרגעֶגעֶבעֶן צו זיינעֶ שעֶפֿעֶרישעֶ אַרבייט — צו זיין קאָמפּאָזיטאָרישעֶר קאַריעֶרעֶ.

ווער עֶס קאָן פֿעֶרזעֶנליך גאָלדמאַרקעֶן, דעֶם קליינעֶם מאַן מיט די טיעֶפֿעֶ אויגעֶן אין זיין בעֶוועֶגליכעֶן געֶזיכט, דעֶר קאָן ריכטיג אָבשאַצעֶן די גרויסעֶ ווערט פֿון גאָלדמאַרקעֶן אויך אַלס מעֶנש. זייעֶנדיג שוין אַן אַלטעֶר מאַן קרוב צו שמונים, איז עֶר נאָך פֿול מיט מוטה און עֶנעֶרגיעֶ, עֶר טרעֶט אַרויס עֶפֿעֶנטליך אין דעֶר פּרעֶסעֶ און פֿעֶרטיידיגט די מוזיק אידעֶען, וועֶלכעֶ זעֶנעֶן ביי איהם הייליג, עֶר זאָגט אַרויס זיין מיינונג אין דעֶר פּרעֶסעֶ איבעֶר פֿעֶרשיעֶדעֶנעֶ קינסטלעֶר-מוזיקעֶר, קריטיקירט מיט אַ שאַרפֿעֶר פֿעֶדעֶר די מוזיקאַלישעֶ שעֶפֿפֿונג פֿון די נייסטעֶ מוזיק-דיכטעֶר. און בעֶווייזט זיך אין דעֶם הינזיכט אַלס גאונישעֶר פּסיכיאָלאָג מיט אַ שאַרפֿעֶן קריטיק-מעֶסעֶר צו פֿעֶרגאַנדעֶר שניידעֶן די צונויפֿגעֶלעֶגעֶרטעֶ און פֿעֶרשעֶנדעֶנאַרטיגסטעֶ אמת'עֶ און פֿאַלשעֶ טאַלעֶנטעֶן. אַלעֶס וואָס עֶר זאָגט אַרויס איז איבעֶרצייגט און דורכגעֶשטודירט. דעֶריבעֶר איז זיין וואָרט און מיינונג געֶשעֶצט.

ניט אומזיסט האָט די מוזיקאַלישעֶ וועֶלט דרך ארץ פאַר דעֶם אַלטעֶן יידיש-דייטשישעֶן קאָמפּאָזיטאָר און האָט געֶפֿייעֶרט אין יאָהר 1900 גאָלדמאַרקס 70 יעֶהריגעֶן יוביליעֶאום מיט גרויס פּאַראַד און כבוד.

מאַקס ברוך.

אַ זעלבסשטענדיגער, בעגאַבטער, פיעלזייטיגער קאָמפּאָזיטאָר פון 19-טען יאָהר-הונדערט, רעכענט זיך מאַקס ברוך. זיינע אַלע גרויסע מוזיקאַלישע ווערק, צייכענען זיך אויס, מיט אַן ערהאַבענעם שטרענג-אויסגעהאַלטענעם סטיל. זיין שעפפונגס-קראַפט איז פריי; זיינע מעלאָדיען – טראָגען דאָס עדעלע פערהעלטניסמעסיגקייט און גלענצענדע אויסדריקליכקייט – פיהלט זיך אין זיי אַ שטרעבונג צו אַלעם וואָס איז מעסיג, שטאַרק און גרויס. ער בעזיצט אַ קינסטלערישע האַנד צו בעצייכענען האַראַקטערישע שטריכען. אויך – אַן אונגעוועהנליכעס צאַרט געפיהל צו תופס זיין דאָס קלאַנג-שענהייט אין דעם האַרמאָניען, ווי אויך אין דעם אינסטרומענטאַלען עלעמענט; זיינע מוזיקאַלישע פאָרמען זענען סימעטריש געשמאַק-פאָל בעאַרבייט, און דאָס גיט זיי צו, אַ שענעם האַראַקטער, וועלכער ערינערט אונז מאָצאַרטען און מענדעלסאָנען.

דורך די אַלע אויסגערעכענטע מעלות, האָט מאַקס ברוך זיך ערוואָרבען אַ גרויסען נאָמען אין דער מוזיקאַלישער וועלט. זיין קראַפט און עהרע איז אונגעהייער גרויס אויף דעם הערויזאַנט פון דער אינסטרומענטאַלער און וואָקאַלער מוזיק; אויך אַלס אָפּערען און קאַנטאַטען פערפאַסער. אין אַלע זיינע שעפפונגען פיהלט זיך אַן ערנסטע אויסדריקליכקייט אַ דאַנק וועלכע זיי, בעציהבערען שטאַרק דעם צוהערער. פלאַכע עפעקטען וועט מען ביי ברוך'ען ניט בעמערקען, ער האָט פיינד מקריב זיין דאָס ראַיעלעס, דאָס קינסטלערישעס און הויכווירדיגעס צוליעב אויסגעבראָזענע עפעקטען, וועלכע זענען זעהר זיס און אַנגענעהעם פאַר דעם ניט ענטוויקעלטען מוזיקאַלישען אויער.

אַלס קאָמפּאָזיטאָר פֿון כאָראַלע-מוזיק, רעכענט זיך ברוך אין פֿערגלייך צו בראַמסען אַלס גרעסטער פֿון דער נייער צייט. ער איז דורכגעדרונגען מיט'ן דייטשישען גייסט. דעריבער זענען שטאַרק רייצענד און בעליעבט זיינע דייטשישע פֿאָלקס-ליעדער.

געבאָרען איז ברוך דעם 6 יאַנוואַר 1838 אין קעלן. אַזוי ווי דאָס רוב גרויסע טאַלענטען האָט ער אויך נאָך אַלס קינד אַרויסגעוויזען זיין מוזי-קאַלישען טאַלענט. צו 11 יאָהר האָט ער שוין געפּרובט זיינע קרעפטען צו שרייבען גרויסע קאָמפּאָזיציאָנען, און צו 14 יאָהר האָט מען שוין אויסגעפֿיהרט אין קעלן זיינע אַ סימפֿאָניע.

געלערענט האָט ברוך טעאָריע און קאָמפּאָזיציע ביי פֿערדינאַנד היללער און ביי קאַרל ריינעקע. פֿאָרטעפּיאַן שפּיעלען האָט איהם גע-לערנט פֿערדינאַנד ברייניננג.

אין יאָהר 1852 האָט ברוך געווענדעט אויף זיך די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער מוזיקאַלישער וועלט מיט זיין שטרייך-קוואַרטעט, פֿאַר וועלכען ער האָט בעקומען די פֿראַנקפֿורטער „מאָצאַרט-פּרעמיע“. אין יאָהר 1865 איז ער בעשטימט געוואָרען פֿאַר אַ דירעקטאָר אין ליפּציגער מוזיקאַלישען אינסטיטוט און צוויי יאָהר שפּעטער, איז ער געוואָרען קאַפּעלמייסטער אין זאָנדערהויזען. אין יאָהר 1878 איז ברוך געווען דער פֿיהרער פֿון שטערנ'ס געזאַנג געזעל-שאַפֿט אין בערלין. און אין יאָהר 1889 איז ער בעשטימט געוואָרען אַלס די-רעקטאָר און דיריזשאָר פֿון דער לעווערפּאָלער פֿילהאַרמאָנישער געזעלשאַפֿט. ברוך האָט זיך ניט געקאָנט האַלטען לאַנג אויף איין אָרט. ער האָט אויך געמאַכט אַ טורנע איבער אַמעריקע, וואו ער האָט געהאַט ערפֿאָלג. קומענדיג פֿון דיזער רייזע איז ער געווען אַ לאַנגע צייט דער פֿיהרער פֿון ברעסלויער גרויסען אַמאַטאָרען-אָרקעסטר. און נאָכהער אין יאָהר 1892 איז ברוך בע-שטימט געוואָרען פֿאַר אַ פּראָפֿעסאָר אין דער בערלינער קעניגליכער שולע.

פֿון אַלע זיינע מוזיקאַלישע ווערק צייכענען זיך שטאַרק אויס פֿאָלגענ-דע שעפּפֿונגען פֿאַר געמישטע געזאַנג שטימען, סאָלאָ און אָרקעסטער: „אָדיסיי“, „אַרמיני“, „דאָס גלאָקען ליעד“, „אויך — זיין פֿערפֿאַסונג פֿאַר מענער שטימען: „פֿריטיאָף“, „סאַלאַמין“. פֿון אַלע זיינע אָפּערען צייכנען זיך אויס „הערמיאָנע“ אין וועלכער עס איז אויסגענוצט געוואָרען דער אינהאַלט פֿון שעקס-פּירס „ווינטער ערצעהלונג“, און — „לאָרעליי“. פֿון אַלע זיינע סימפֿאָנישע ווערק האָבען אַבעזונדער גרויסע ווערט 3 סימפֿאָניען; אַזאַ גרויסע ווערט אין דער מוזיקאַלישער ליטעראַטור האָבען אויך זיינע 2 קאָנצערטען פֿאַר וויאָלין מיט

אָרקעסטער, פון די לעצטע צייכענט זיך שטאַרק אויס דער קאָנצערט G-moll מיט זיין האַרמאָנישער Andante. מיט דיזען קאָנצערט טרעטען אַרויס די גרעסטע וויאָלין-ווירטואָזען פון אייראָפּע און אַמעריקע. יעדער קינסטלער האָט אין דיזען קאָנצערט אַ ברייטען פעלד וואו אַרויס צו ווייזען זיינע אינדיווידועלע פעהיגקייטען און טעכניק.

עס איז כמעט ניטאָ קיין איין גרויסער קאָנצערט-אַבענד אין אַלע איירָאָפּעאישע פילהאַרמאָניען און קאָנצערט-זאַלען עס זאָל ניט פיגורירען ברוך'ס נאָמען אויף דער פּראָגראַמע. דאָך ווייסט כמעט קיינער ניט אַז ברוך איז אַ ייד. האָטש אין אַלע זיינע שעפּפונגען איז גאָר ניט צו ערקענען זיין ייד, ער בעווייזט זיך תמיד אַלס ריינער דייטש, דאָך האָט ער אַלס ייד בעאַרבייט פאַר וויאָלינטשעל מיט פּאָרטעפּיאַן די יידיש-גלות מעלאָדיע „כל נדרי“. דיזער

מאַקס ברוך.

קאָנצערט „כל-נדרי“, איז זעהר רייך בעהאַנדעלט און ווערט אויסגעפיהרט אַלס

פראָגראַם-נומער א׳יף די גרעסטע קאָנצערט-אַבענדען אין איראָפּע מיט'ן גרעסטען ערפאָלג. די מעלאָדיע אַליין פון „כל-נדרי" איז ניט געריהרט אַ האָר, יידיש-פאָלקסטימליך וויינט זיך דער וויאָלינטשעל דעם יידישען ניגון מיט אַלע פיגו-ראַציעס און קנייטשליך, פונקט ווי עס ווערט געזונגען יום כפור ביי נאַכט אין אַ יידישער שול. און ווי אַזוי ער האָט איהם דייטשיש באַאַרבייט, האָט ער זיך נאָך מעהר יידישער אויפגעפיהרט פון די אויסלענדישע רעפאָרמירטע קאַנטאָרען, וועלכע האָבען די באַליעבטעסטע און בעצויבערענדסטע מעלאָדיע פון „כל-נדרי" אַזוי רעפאָרמירט, אַרומגעהאַקט, אַרומגעשניטען, פערשליפען און גויש האַרמאָניזירט, אַז זי איז פרעמד געוואָרען דעם יידישען אויער, ווייט פון דעם יידישען געפיהל, טרוקען און לגמרי ניט צו דערקענען...

אַלס דייטשישער ייד מיט אַ ריינעם דייטשישען פאָלקס כאַראַקטער און נשמה, האָט קאָמפּאָזיטאָר ב ר ו ך מיט זיין קאָנצערט „כל-נדרי" יוצא געווען פאַר יידען לכל הדעות!...